

А. ЛІСНЕВСЬКА, Т. КОЖЕНОВСЬКА

**МИСТЕЦТВО
ТЕЛЕВІЗІЙНОГО РЕПОРТАЖУ**



**Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Державний заклад
„Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка”**

А. ЛІСНЕВСЬКА, Т. КОЖЕНОВСЬКА

**МИСТЕЦТВО
ТЕЛЕВІЗІЙНОГО РЕПОРТАЖУ**

*Навчально-методичний посібник
для студентів за напрямом підготовки
„Кіно-, телемистецтво” та „Тележурналістика”*

**Луганськ
ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”
2013**

УДК 070 : 654. 197 (076)

ББК 76.03р3

Л50

Рецензенти :

- Алфьорова З. І.* – доктор мистецтвознавства, професор, декан факультету кіно-, телемистецтва Харківської державної академії культури і мистецтв.
- Зюзіна Т. О.* – доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри образотворчого мистецтва та професійної майстерності Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.
- Мельник Л. В.* – кандидат філологічних наук, доцент кафедри філологічних дисциплін Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Лісневська А.

Л50 Мистецтво телевізійного репортажу : навч.-метод. посіб. для студ. з напрямку підготовки „Кіно-, телемистецтво” та „Тележурналістика” / А. Лісневська, Т. Коженівська ; Держ. закл. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2013. –190 с.

Навчально-методичний посібник підготовлено відповідно до програм з нормативних дисциплін „Мистецтво теле-, фоторепортажу”, „Основи тележурналістики”, „Основи режисури”, „Телеоператорська майстерність”, які включено до навчального плану підготовки фахівців за напрямом „Кіно-, телемистецтво”. У даному посібнику розглядається специфіка роботи телерепортера як журналіста, режисера, оператора, надана система професійних термінів з телерепортерства у вигляді глосарію та низка творчих практичних завдань.

Призначений для студентів, що навчаються за спеціальностями „Тележурналістика”, „Телерепортерство”, „Кіно-, телемистецтво”, слухачів ППО та курсів підвищення кваліфікації, викладачів, практичних працівників телебачення.

УДК 070:654.197 (076)

ББК 76.03р3

*Рекомендовано до друку Навчально-методичною радою
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 4 від 06 березня 2013 року)*

© Лісневська А., Коженівська Т., 2013
© ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2013

ЗМІСТ

1. Вступ-----	4
2. Розділ 1. Специфіка сучасної репортажної тележурналістики-----	9
3. Розділ 2. Режисерські та операторські аспекти підготовки телерепортажів-----	89
4. Розділ 3. Особливості відеовиробництва телерепортажу-----	141
5. Додатки-----	155

ВСТУП

Телевізійний ринок України бурхливо розростається, постійно з'являються нові телеканали, розвивається власне виробництво. Усе це вимагає значного кадрового потенціалу, а величезний попит, у свою чергу, неминуче призводить до зниження рівня кваліфікації телевізійників, оскільки нові телеканали „опускають планку”, тому що вимушені заповнювати вакантні місця не досить досвідченими й професійними працівниками. Зрозуміло, що особливості системи підготовки кадрів для телебачення обумовлені новими можливостями телевізійної техніки, засобами підготовки й транслявання телевізійних творів. Саме ці показники обумовлюють необхідність розробки нових підходів до професійної освіти майбутніх фахівців телебачення, зокрема телевізійних репортерів, не тільки в Україні, але й в усьому світі.

Проблема фахової підготовки телевізійних репортерів стала важливою для різних сфер життєдіяльності суспільства, майбутнє якого стає все більш залежним від мас-медіа. В суспільстві сьогодні підвищено роль інформації, тому змінюються погляди і на інформаційне телемовлення, і на роль телебачення у житті людини.

Професія телевізійного репортера – популярна, поширена й стабільно затребувана в різних форматах сучасного телевізійного мовлення. Творчість телерепортера, своєрідного „телерозвідника” (за аналогією з „кінорозвідником”-кінохронікером Дзиги Вертова), протягом багатьох років залишається однією з улюблених тем семінарів та науково-практичних дискусій, що торкаються проблематики професійної діяльності телемедійників. Репортер на телебаченні – складний фах телевізійного журналіста, який повинен сьогодні володіти

широким спектром професійних навичок. В службі новин він готує тематичні репортажі та репортажі з подій, для аналітичних програм готує аналітичні та критичні матеріали, для публіцистичних програм – проблемні репортажі, тобто професія „телереporter” виробила стійкі критерії творчо-професійної діяльності в різних типах і форматах телевізійного мовлення, підтвердивши свою актуальність для інформаційного, інформаційно-аналітичного та аналітичного типів мовлення. До того ж сучасність вимагає від зазначених фахівців володіння новітніми інформаційними технологіями та технічних знань з дигіталізації усієї сфери телевізійної журналістики.

Проте слід зазначити, що підготовка телереporterів традиційно здійснюється на журналістських факультетах вищих навчальних закладів, і, по суті, „телевізійний реporter” не є відокремленою спеціальністю, її відносять до спеціалізації журналіста в тому чи іншому вигляді засобів масової інформації (преса, радіо, телебачення). Але, враховуючи сучасний підхід до зазначеної професії, сьогодні підготовка телевізійних реporterів здійснюється не тільки на журналістських факультетах класичних університетів (як це було раніше), але й на факультетах, що готують фахівців із телевізійних спеціальностей напряму „Кіно-, телемистецтво”. Пов’язано це перш за все з особливостями професійної діяльності телевізійного репортера, яка складається з тріади спеціалізацій „журналіст-оператор-режисер”, та, у свою чергу, відображає не тільки журналістську, але й екранну природу цієї професії. Таким чином, сьогодні модель цих фахівців є інтеграцією різних професійних якостей і підкреслює значимість візуального результату їх професійної діяльності.

Проблеми розвитку телевізійної журналістики, екранного мистецтва та відповідної системи вищої освіти

висвітлено в працях З. Алфьорової, Р. Борецького, В. Бугрима, В. Горпенка, В. Гоян, В. Єгорова, Я. Засурського, В. Здоровеги, С. Корконосенко, В. Костюка, Г. Кузнецова, В. Лизанчука, І. Михайліна, А. Москаленка, В. Різуна, Л. Світич, І. Фатєєвої, Ю. Шаповала. Окремі аспекти функціонування й розвитку професії телевізійних репортерів, визначення критеріїв якості їхньої освіти та професійної діяльності викладено в публікаціях О. Білоуса, Л. Васильєвої, В. Гоян Д. Еверетта, Н. Зверєвої, О. Князева, Н. Темех, І. Фенга, В. Цвіка, М. Шостак.

На думку В. Гоян, „Репортер повинен миттєво мислити, повинен уміти відокремити себе від загального, що вирує, що відбувається. Уміти побачити найголовніше, найсуттєвіше і миттєво відтворити в додатковому слові. Бо найперше на телебаченні – це зображення, а потім уже інформаційний ряд, репортер – це аналітичне мислення, уміння правильно „телевізійно” викласти інформацію” [7, 5]. Ці слова до певної міри пояснюють один із секретів репортерського успіху на телебаченні - блискавичне мислення в кадрі.

У зв'язку з цим виняткового значення набуває проблема формування професійного мислення телерепортерів у вищих навчальних закладах. Актуальним завданням професійної підготовки телевізійних репортерів є створення методологічних розробок з оптимізації процесу формування професійного мислення зазначених фахівців.

Ураховуючи синкретичність професії телевізійного репортера, яка складається з професійних рис журналіста, режисера й оператора, а також має низку власних специфічних особливостей, ми вважаємо, що акцентувати увагу на міждисциплінарних зв'язках необхідно в межах блоку фахових дисциплін. На підставі наявної моделі професійної діяльності телевізійного репортера за

спеціальністю 6.020203 „Кіно-, телемистецтво” напряму підготовки 0202 „Мистецтво” освітньо-кваліфікаційною характеристикою визначено узагальнену структуру праці та затверджено навчальний план підготовки зазначеного фахівця, куди входить блок фахових дисциплін, у тому числі „Мистецтво теле-, фоторепортажу”, „Основи тележурналістики”, „Основи режисури”, „Сценарна майстерність”, „Операторська майстерність”, „Відеовиробництво”, „Монтаж”, а також низка навчальних та виробничих практик.

У результаті вивчення фахових дисциплін майбутній телерепортер повинен бути готовий до виконання творчотехнологічної й виробничо-управлінської діяльності, а засвоєнню матеріалу фахових дисциплін великою мірою сприяють міждисциплінарні зв'язки, за допомогою яких здійснюється формування наукових понять на міждисциплінарній основі. Є необхідність забезпечення наступності й безперервності в розвитку понять.

Інтегрована система навчання дозволяє скоротити термін професійного навчання (за рахунок виключення дублювання матеріалу, що вивчається, акцентування уваги на основному, суттєвому) й досягти 25-30 % економії об'єму освітніх послуг і матеріальних витрат. Міждисциплінарні зв'язки не тільки дозволяють установити своєрідні „містки” між навчальними дисциплінами, але й на основі спільності змісту цих дисциплін побудувати цілісну систему навчання, що є важливою умовою й результатом комплексного підходу, який дозволяє вичленити як основні елементи змісту освіти, так і взаємозв'язки між навчальними предметами.

У зв'язку з цим у змісті фахових дисциплін було визначено стрижневі поняття, які є найбільш значущими для майбутньої професійної діяльності телевізійних репортерів, та складено навчально-методичний посібник,

який містить глосарій телевізійного репортера. Цей посібник допомагає структурувати й моделювати поняття і зв'язки, що становлять галузь телевізійної журналістики, режисури, операторської майстерності, а також безпосередньо телевізійного репортерства.

Даний навчально-методичний посібник складається з трьох розділів, зміст яких відображає основні напрями професійної діяльності телевізійного репортера - „Специфіка сучасної репортажної тележурналістики”, „Режисерські та операторські аспекти підготовки телерепортажу” та „Особливості відеовиробництва телерепортажу”. Кожний розділ містить відповідний глосарій. Також в даному посібнику надається низка практичних завдань, Положення про курсову роботу з дисципліни „Мистецтво телерепортажу” та Положення про творче об'єднання „Студія молодого репортера”.

РОЗДІЛ 1

СПЕЦИФІКА СУЧАСНОЇ РЕПОРТАЖНОЇ ТЕЛЕЖУРНАЛІСТИКИ

В наші дні телебачення стало найдієвішим та найавторитетнішим засобом масової інформації. Це обумовлено його специфікою – вирішувати усі задачі за допомогою показу.

Будь-яке зображення на екрані дає глядачам уяву про те, що трапилося, як це виглядало, хто брав участь і т. і. Сьогодні вже склалося стійке сприйняття телевізійного твору – побачити подію на власні очі, проаналізувати, зробити висновки, сформувані свою точку зору на цю подію. Тому дуже популярними стали передачі і сюжети у жанрі репортажу. Цей жанр найбільше, ніж інші, наближений до дійсності, тому що передбачає два основних правила: наочну відеорозповідь про подію і присутність репортера – автора на місці подій.

Репортер – це очі і вуха глядача на знімальному майданчику, і він повинен повно, правдиво і неупереджено розповісти глядачеві про те, що побачив і почув – це справа його журналістської гідності і ознака професійної роботи. На цих сторінках ми будемо вести мову про соціально відповідальну журналістику.

Сприйняття події або явища, безумовно, не є абсолютно адекватним дійсності. Для репортера це обумовлено його особистістю, рисами характеру, професійними якостями, редакційною політикою та іншими чинниками. Для глядача це пов'язане з тим, що будь-яке зображення на екрані (передане в прямому ефірі або зафіксоване на плівці) – це вже не дійсність, а образ дійсності, образ, яким його побачив телерепортер. Створити екранний образ максимально наближеним до

дійсності (з урахуванням емоційного сприйняття, операторських і монтажних прийомів, звуків тощо) – це не проста, але головна професійна задача репортера. Він на знімальному майданчику – повноважний представник глядачів, які йому вірять і довіряють, тому він не має права скривдити очікування глядачів.

Є ще одна причина, яка пояснює, чому телерепортаж стає самим популярним жанром тележурналістики. За допомогою сучасних піар-технологій (часто штучно) створюються нібито сенсаційні інформаційні приводи. Постулат „немає диму без вогню” нині не діє. З'явилася професія „чутмейкер” – людина, яка створює чутки для певних піар-завдань, а чутки, як відомо, самотранслююча система. Розповсюджуються вони дуже швидко, а люди їм довіряють, вважаючи, що „диму без вогню не буває”. Розібратися в такій інформації може тільки журналіст, який докопається до правди, проаналізує дані, розшукає документи та інші свідчення і розповість глядачеві, що означає інформація, яку запущено в медіа-простір. Між собою журналісти говорять, що репортеру необхідно мати міцне взуття та фільтр „зливної” інформації.

Телевізійний репортер має бути підготовленим всебічно. Тому майбутні фахівці цього напрямку вивчають багато спеціальних дисциплін. В цьому розділі ми зупинимось на суто журналістських аспектах підготовки студентів – майбутніх телерепортерів.

Теоретики і практики телебачення за кілька десятиріч існування телемистецтва приділяли і приділяють велику увагу телерепортажу як жанру журналістики і телерепортеру як фахівцю з підготовки репортажів. Особливості розвитку професії телевізійних репортерів, визначення критеріїв їхньої професійної діяльності викладено в публікаціях О. Білоуса, Л. Васильєвої, В.

Гоян, Д. Еверетта, Я. Засурського, Н. Зверєвої, О. Князева, Г. Кузнецова, Н. Темех, І. Фенга, В. Цвіка, М. Шостак.

В рамках дисципліни „Основи тележурналістики” студенти одержують фундаментальні знання щодо форм, методів, засобів, базових принципів та особливостей роботи тележурналістів, вивчають ознаки інформативності текстів, закони логіки, мову екрану, психологію журналістської творчості.

Вивчаючи „Основи сценарної майстерності”, майбутні фахівці в сфері тележурналістики формують, розвивають, систематизують літературні здібності, набувають знань щодо структурних, композиційних, драматургічних особливостей створення сценарних матеріалів і правил написання журналістських (в тому числі і телепортерських) текстів.

Дисципліна „Майстерність телеведучого” дає теоретичні знання та практичні навички поведінки перед камерою та мікрофоном, роботи в кадрі та поза кадром, спілкування із співрозмовником, формування власного телевізійного іміджу.

Мета курсу „Мистецтво телерепортажу” – підготувати майбутніх телерепортерів до роботи у репортерській команді; ознайомити з особливостями збирання матеріалів, здійснення зйомки і монтажу, підготовки до ефіру телерепортажів; прищепити навички одержання якнайкращих результатів в обмежених часових рамках; сформувати вміння знімати репортажі та писати до них тексти з урахуванням поставлених завдань, жанру кожного репортажу, екстремальних умов підготовки. Специфіка сучасної репортажної тележурналістики визначається певними факторами, про які і піде мова далі.

У часи, коли телебачення формувалося як засіб масової інформації, телерепортажем вважали екранні твори всіх інформаційних жанрів. „Узагальнено, з певною

часткою умовності, можна говорити про репортажність інформації та нарисовість публіцистики", – стверджували автори книги „Журналіст ТВ: за кадром и в кадре” [3, 24]. Завдяки розвитку системи жанрів розширено, упорядковано і структуровано багато понять у сфері тележурналістики. Але труднощі у визначенні жанру репортажу існують і зараз. Часто ми чуємо, як ведучий теленовин представляє репортаж, а спостерігаємо дещо інше, особливо тоді, коли в основі сюжету немає чітко зазначеної події або її „притягнуто за вуха”. Хронікальне повідомлення від репортажу відрізняє одна суттєва риса – в центрі репортажу завжди знаходиться подія, і саме подієвість матеріалу є приводом для створення телерепортажу.

У своєму дослідженні репортажу як жанру на телебаченні, на радіо і в пресі, М. Барманкулов відзначив: „...можна, порівнюючи прояви жанру в пресі, на радіо та телебаченні, прийти до такого висновку: в усіх випадках головним залишається взаємозв'язок двох змінних компонентів: подія – репортер. Узагальнене визначення може бути зрозумілим лише з урахуванням цього змінного взаємозв'язку” [1, 31]. Змінюються події і змінюються репортери, але специфіка репортажу як особливої форми відображення фахівцями медіа навколишнього життя залишається незмінною і дуже вдало вкладається в запропоновану М. Барманкуловим формулу „подія – репортер”.

В новинній тележурналістиці визначилися репортажні жанри. Схарактеризуємо їх стисло.

Подієвий репортаж – пов'язаний з певною подією, запланованою або спонтанною. Репортер на знімальному майданчику йде за подією, фіксує та аналізує її перебіг. Як правило, це оперативні, а буває ще й екстремальні новини.

З подієвістю пов'язані кілька інформаційних приводів, які завжди цікавлять глядачів:

- військові дії, теракти, страйки, конфлікти, зіткнення інтересів людей, країн, установ;

- надзвичайні події, стихійні лиха, катастрофи, техногенні аварії;

- нові обставини резонансної події, наслідки значущої події;

- економічні і політичні події (інфляція, банкрутства, нові закони, перебіг виборчої компанії, зустрічі високих посадових осіб, міжнародні договори тощо);

- значні події культурного та спортивного життя (виставки, фестивалі, гастролі, олімпіади та інші спортивні престижні змагання);

- життя, творчість, смерть відомих людей;

- значні дати – міжнародні, всесвітні, державні;

- місцеві події, які мають резонанс за межами села, міста, області, регіону.

В подієвому репортажі журналіста цікавить не тільки те, що сталося, але й об'єкти і суб'єкти цієї події. Відображення всього цього репортером і відтворення технічними засобами телебачення надають глядачеві можливість нібито самому спостерігати за дією, це називають „ефектом присутності”.

Тематичний репортаж – поглиблене вивчення теми оперативного сюжету або висвітлення відомої теми, яка набула нової актуальності у зв'язку з новими обставинами або подіями.

Художній репортаж – авторська розповідь про події мистецького, культурного або літературного життя; має певні ознаки нарису в зображальному матеріалі та закадровому тексті.

Проблемний репортаж – висвітлення події через проблему, яка виникла завдяки чи в наслідок події, такий

репортаж наближений до аналітичних жанрів тележурналістики, тому що показує причини і наслідки події, встановлює зв'язок між ними, передбачає журналістський аналіз усіх цих компонентів.

Спеціальний репортаж – відгук на значущу подію будь-якої сфери суспільного життя, потребує від репортера публіцистичного підходу, має дещо більший хронометраж, ніж двохвилинний новинний сюжет, часто виноситься за рамки випуску новин і демонструється в ефірі одразу після закінчення новинної програми, а в інформаційному випуску надається анонс цього спецрепортажу.

Спеціальний репортаж і проблемний репортаж можуть бути і окремими передачами, які будуються за законами репортажного жанру. Такі передачі готують досвідчені репортери, які створили собі ім'я, завоювали повагу глядачів та їх довіру плідною роботою. Як вдалий приклад можна навести передачі репортажних жанрів Андрія Цаплійенка на українському телеканалі „Інтер” та Аркадія Мамонтова на російському „НТВ”. У цих репортерів є чому навчитися.

Щоб розумітися на особливостях та відмінностях жанру новинних репортажів, слід засвоїти їх наочно. Для цього студентам пропонується виконати кілька практичних завдань з підготовки репортажів різних жанрів (*див. додаток 3, практик. 8,9,13*).

Для практичного опанування мистецтвом створення репортажних телепередач студентам доцільно готувати курсову роботу з нормативної навчальної дисципліни „Мистецтво телерепортажу” як екранний відеотвір (*див. додаток 1*).

Є ще один аспект такого складного явища як репортаж - трансляція в прямому ефірі або у відеозапису якогось значущого суспільно-політичного, розважального, культурного чи будь-якого іншого заходу. Видовище

створюється не для телебачення (хоча с урахуванням телетрансляції), а для безпосередніх глядачів, телебачення в такому разі тільки транслює подію, не втручаючись в її перебіг. Особливості і труднощі роботи творчої групи над таким телерепортажем полягають в тому, щоб засобами телебачення передати телевізійній аудиторії всі змістовні і емоційні моменти видовища.

Ми доволі часто стаємо свідками таких телетрансляцій-репортажів, як відкриття Олімпіад, богослужіння на честь великих релігійних свят, заходи з нагоди державних свят тощо.

На останок цієї типології згадаємо про постановчий репортаж. Ця специфічна форма у новинах не використовується. В такому репортажі підготовлено все, окрім результату. Творча група створює спровоковану ситуацію, а приховані камери спостерігають за поведінкою і реакцією людей, які випадково стають свідками або учасниками цих штучно створених ситуацій, і це є самим цікавим і неочікуваним в таких репортажах. На цьому принципі побудовані розважальні передачі деяких українських і російських телеканалів: „Посміхніться, вас знімають”, „Голі та смішні”, „Прихована камера”. По суті, в таких передачах використовується репортажний метод зйомки, але в них немає репортера в кадрі та поза кадром, немає авторських текстів.

У будь-якому репортажі головна роль належить зображенню. Позакадровий авторський текст виконує другорядну функцію, хоча і дуже важливу. Репортеру-телевізійнику немає потреби описувати об'єкти і обставини на місці дії (як це обов'язково робить газетний репортер – словами передає те, що на телебаченні відображає відеоряд), тому в тексті він повідомляє передісторію, дає уяву про мотиви і внутрішній розвиток подій. Журналіст не може відійти від фактів, але,

викладаючи їх, він має побачити тенденції явища або події. На цю тему Р. Борецький і Г. Кузнецов розмірковують таким чином: „Основним предметом всіх видів репортажу залишаються факт, дія, що відбувається. Отже, визначальна функція тут – інформаційна. Однак у коментарі журналіст цілком закономірно може піти від констатації фактів до пояснення, тлумачення того, що відбувається, тобто до аналізу. Ось тут і починається перехід до інших форм телебачення – свідомо, відверто публіцистично, аналітично за своєю суттю” [3, 28].

Текст і зображення в репортажі не повинні дублювати один одного, за винятком тих моментів, коли необхідно зробити акцент і ще раз звернути увагу глядача на певні обставини. Дуже важливий фактор впливу на глядача – емоційність автора-репортера, розкриття його індивідуальності, зацікавленості, його стилю подачі матеріалу та спілкування з глядачами.

Інсценувати життя в репортажі категорично заборонено. Фабула події розгортається в хронологічному порядку і за участю дійових осіб цієї події. Але репортер готує для ефіру не фабулу, а сюжет – тобто авторську інтерпретацію фабули: він вирішує, що і як знімати, кого запросити на інтерв'ю, які аспекти виділити як головні, які – як другорядні, яким чином використати деталі, котрі надають додаткову, але дуже важливу інформацію.

Все це означає, що особистісний погляд репортера на подію завжди відбивається в готовому сюжеті. При цьому неупередженість, збалансованість, правдивість і достовірність – це ті стандарти, які притаманні професійному телерепортеру.

Набір структурних елементів телерепортажу складається з компонентів, кожен з яких в одному сюжеті може повторюватися кілька разів: закадрові авторські тексти, зображення, яке супроводжує ці тексти, синхрони

(тексти людей в кадрі), стендапи (синхрони репортера), титри (текстові або цифрові дані), субтитри (текстове представлення того, хто говорить в кадрі).

Готуючи репортаж, журналіст має надати також лід – текст, яким ведучий новин анонсує його сюжет.

Всі згадані компоненти повинні міститися в сценарії сюжету, який надається керівництву редакції, а потім групі, яка випускає новини в ефір (*див. додаток 2*).

Сценарій репортажного новинного сюжету або телепередачі в жанрі репортажу передбачає визначення теми та ідеї матеріалу, його композиційну побудову, драматургію, взаємодію відеоряду і тексту.

Якщо не вдаватися у подробиці, то можна сказати, що тема – це „про що сюжет”, а ідея – „навіщо цей сюжет”. На ці запитання репортер перш за все повинен знайти для себе відповіді, щоб його стратегічні і тактичні задачі були зрозумілими і чітко визначеними.

Композиція сюжету – це конкретна побудова матеріалу, розміщення епізодів в певному порядку. Цей порядок визначає репортер, але він повинен зробити це так, щоб глядач одержав повну і правдиву інформацію про те, що сталося. В доцільно побудованому сценарії (а потім і в екранному творі) всі структурні елементи розташовані таким чином, що їх неможливо переставити, бо інший порядок розташування епізодів порушить зміст і логіку екранної розповіді. Тут доречно згадати слова великого письменника Льва Толстого: „У справжньому художньому творі не можна вилучити один вірш, одну сцену, одну фігуру, один такт із свого місця й поставити в інше, не зруйнувавши значення всього твору” [20,131]. Знайти вірну композицію для репортажу – це справа висококваліфікованого репортера.

Драматургічний принцип розвитку дії на екрані (сюжетно-образна концепція) притаманний новинному репортажу в повній мірі. Схематично це виглядає так:

- **експозиція** – лід, представлення сюжету ведучим новин;
- **зав'язка** – інтрига, перша фраза сюжету, яка повинна спонукати глядача дивитись далі;
- **розвиток дії** – передісторія і повідомлення основної фабули події;
- **кульмінація** – викладення найсенсаційнішої, або найважливішої, або найемоційнішої частини репортажу;
- **перипетії** – зміна обставин – коментарі, роз'яснення, експертна оцінка того, що сталося, або порівняння з іншими подібними обставинами тощо;
- **розв'язка** – підсумок інформації, ще один наголос на головній думці репортажу.

Кожен з цих драматургічних компонентів може міститися і в закадрових текстах у супроводі відеоряду, і в синхронах, і в стендапах репортера в залежності від рішення автора сюжету.

Взаємодія відеоряду і тексту може бути трьох типів:

- текст не дублює зображення, а доповнює, коментує, аналізує його; глядач сам дає оцінку зображенню;
- текст дублює зображення, коли треба поставити на чомусь наголос (наприклад, репортер знаходиться у місці бойових дій і в кадрі розповідає, що за його спиною іде бій і вибухають снаряди, хоча це і так видно і чути);
- контрапункт – використання різних засобів вираження для одного й того ж повідомлення (наприклад, високий міліцейський чиновник у інтерв'ю розповідає, що у сутичках з мітингувальниками міліціонери не застосовували

сльозогінний газ, а на цих його словах ми бачимо відеоряд, на якому охоронець порядку розпилює в натовп сльозогінний газ із балончика).

Автор репортажу сам визначає в якому епізоді який з цих типів поєднання тексту і зображення буде найбільш вдалим та емоційним. Студентам варто закріпити практично правила співвідношення тексту і зображення (*див. додаток 3, практ. № 21*).

Все вище сказане про підготовку сценарних матеріалів для новинного сюжету стосується і телепередач в жанрі репортажу з тією різницею, що репортажна передача не носить такого оперативного характеру, як новинний сюжет, передбачає аналітичний підхід і заглиблення репортера в тему, має хронометраж від п'яти до 20 хвилин (а інколи і більш).

Зупинимось також на послідовності дій журналіста при підготовці та видачі в ефір телерепортажів:

1. Збирання інформації. Якщо це незапланований оперативний репортаж (екстрені події, техногенні та стихійні лиха, аварії тощо), то група якомога швидше виїжджає на місце подій, і збирання інформації відбувається там. У разі підготовки тематичного, проблемного, художнього репортажу журналіст має можливість заздалегідь вивчити проблему, пошукати інформацію на задану тему в газетах та інтернеті, одержати деякі дані, поспілкувавшись із спеціалістами.

2. Відбирання інформації. Упорядкування одержаних відомостей, оцінка даних, аналіз процесів та явищ, розподіл їх на головні та другорядні. Це робиться до зйомки, а після зйомки здійснюється остаточний відбір інформації

3. Зйомка. Це, в великій мірі, теж збирання та відбирання інформації. Репортеріві треба терміново зробити кадри події, яка відбувається в цю мить, знайти

очевидців, свідків події і взяти у них інтерв'ю, поспілкуватися з офіційними особами і представниками органів влади, записати на плівку їх пояснення відносно того, що сталося. Ознайомившись з матеріалом, репортер повинен знятися сам в кадрі з певним текстом на фоні подій (стенд-ап, їх може бути декілька). Особливу увагу репортер і оператор мають приділити антуражу і деталям, це допоможе правильно змонтувати матеріал. При необхідності треба залучити експертів, які прокоментують і дадуть оцінку подіям.

4. Написання сценарію сюжету або репортажної передачі. Якщо це оперативний сюжет, репортер пише, як то кажуть, „з коліс“, інколи навіть в автомобілі, повертаючись зі зйомки. В інших випадках журналіст має час подумати над сценарієм і своїм закадровим текстом і здійснити цю роботу ретельніше.

5. Начитування позакадрових авторських текстів. Зазвичай це робиться в студії після написання та затвердження керівництвом редакції сценарію сюжету. Але інколи, якщо репортер встигає під час зйомки написати свій позакадровий текст, він може начитати його на мікрофон телевізійного журналістського комплексу (ТЖК) на знімальному майданчику, що надає деякі переваги: зберігається інтершум місця події і емоційне сприйняття репортером того, що відбувається.

6. Монтаж сюжету. Цей процес відбувається в монтажній апаратній студії або в мобільній апаратній пресувальній телевізійній станції (ПТС), якщо знімальна група знаходиться далеко від телекомпанії і в ефір треба передати закінчений виробництвом сюжет.

7. Титрування. На змонтований матеріал наскладуються, де треба, титри і субтитри, тільки після цього сюжет вважається готовим до ефіру. Втім, на

загальнонаціональних телеканалах титрування відбувається в прямому ефірі новинних передач.

Слід систематизувати також професійні якості телерепортера. Спочатку про те, які риси взагалі притаманні журналісту будь-якого засобу масової інформації;

- **інтелект** об'єднує не тільки розум, освіту, здатність мислити нестандартно, а ще й увагу (виділення пріоритетної інформації і якісне виконання поставлених завдань), уяву (здатність створювати образи), пам'ять (вид психічного відображення дійсності, який передбачає закріплення, зберігання та відтворення нових знань і досвіду), мислення (найвища форма прояву творчої особистості);
- **обізнаність**, тобто орієнтація в суспільних і політичних процесах, великий запас знань, розуміння навколишнього життя, здатність думати і давати оцінку тому, що відбувається;
- **допитливість** допомагає журналісту сприйняти, накопичити і зберігати в пам'яті не тільки те, що треба для підготовки певного матеріалу, а і те, що знадобиться в подальшій роботі; журналісти вважають, що ніякі відомості для них не бувають зайвими, тому завжди і всюди проявляють цікавість;
- **компетентність** дозволяє журналісту не тільки приводити факти, але й співставляти їх з іншими, аналізувати, проводити паралелі, тобто працювати ефективно; широке коло знань і інтересів розширюють кругозір і дозволяють бачити складні ситуації цілісно;
- **літературні здібності** входять до основних критеріїв журналістської майстерності, тому що мова і стиль автора, вміння викласти свою думку, здібність точно і яскраво розповісти про подію, логічно побудувати

текст, передати факт, оцінити і пояснити його-це найважливіші складові професійності;

- **харизма**, тобто здатність особистості пригорнути до себе увагу аудиторії, викликати цікавість, - обов'язкова умова для тих, хто працює на телебаченні, тому що ступінь довіри до журналіста пов'язана з його особистістю, його внутрішнім світом.

Втім не кожний досвідчений і професійний журналіст може бути хорошим репортером, тому що ця спеціалізація потребує ще і інших якостей:

- **оперативність** – здатність ефективно працювати в обмежених часових рамках;
- **мобільність** – готовність в будь – який момент вирушити на місце події, завжди бути „в формі”;
- **адаптивність** - вміння швидко орієнтуватися та визначати свою лінію поведінки в будь – яких обставинах;
- **стресостійкість** – здатність не піддаватися зовнішньому впливу, не розслаблятися, не дозволяти собі давати волю почуттям до того часу, поки не буде виконано професійну задачу;
- **швидкість реакції** – здібність перемикатися з одного на інше, швидко і розумно реагувати на зміну обставин, діяти так, щоб уникнути будь-якої загрози;
- **знахідливість** – особливе почуття сенсації, цікавої інформації, інтуїтивні дії щодо пошуку прихованих відомостей, особливі засоби поведінки в екстремальних умовах;
- **витривалість** – фізичне і моральне здоров'я, стійка психіка, здатність працювати в складних обставинах, вміння проявити мужність.

В першому розділі розглянуті лише основні аспекти специфіки сучасної репортерської тележурналістики.

Набуваючи знань з професійно орієнтованих дисциплін, студенти опановують велику кількість понять і термінів мистецтва телебачення.

Глосарій

А

Автор – фізична особа, яка своєю творчою працею створила твір.

Авторитетна інформація – соціально відповідальна інформація, що отримана з надійних джерел і якість якої не викликає сумнівів.

Авторське бачення – точка зору, позиція автора-публіциста, інтерпретація подій і явищ – все те, що відображається в сценарії як оригінальний авторський погляд.

Авторське право – виняткове право на відтворення, публікацію і продаж змісту і форми літературного, музичного або художнього твору. Авторське право розповсюджується в розвинених країнах і на телевізійну продукцію.

Адміністратор – працівник галузевої редакції чи об'єднання на телебаченні, який допомагає редакторові і режисерові в організації творчого процесу, виконує їхні різноманітні доручення.

Акредитація (від лат. *accredo* – довіряти) – одержання журналістом права бути присутнім на всіх публічних заходах певної організації або відомства.

Актуальність – важливість для розв’язання сучасних завдань суспільного життя.

Алітерація (від лат. *ad* - до, *littera* – буква) – один із способів звукової організації мови, що відноситься до так званих звукових повторів і полягає в симетричному повторенні однорідних приголосних звуків. Слова, зв’язані алітерацією, виділяючись загалом у звуковому (мовному) потоці, набувають певної інтонаційної значущості. Як стилістичний прийом уживається в художній і публіцистичній мові.

Аналітик (від греч. *analysis* – розкладання цілого на складові частини) – у наш час поняття „аналітика” почало використовуватися в логіці в значенні способу рішення питання від наслідків до початків, від дій або явищ до причин. Аналітик є фахівцем, здатним вирішувати завдання аналітики. На телебаченні це фахівець (частіше запрошений), який компетентний в актуальних для цільової аудиторії сферах (політика, медицина, економіка тощо). На сьогоднішній день у зв’язку з глобальною інформатизацією сфер діяльності людини аналітики стають все більш і більш затребуваними.

Антоніми – протилежні за значенням слова (плакати-сміятися, гарячий-холодний).

Артикуляція (від лат. *articulatio* – розчленувати, членороздільно, ясно вимовляти) – робота органів мовлення (губ, язика, м’якого піднебіння, голосових зв’язок), що необхідна для творення звуку, мовлення. Розрізняють кілька етапів артикуляції: 1) побудова

програми вимови (вищий рівень рухового управління); 2) скорочення м'язів у результаті нейростимуляції; 3) рухи органів мовлення, які приводять голосовий тракт у стан, необхідний для вимови того або іншого звуку. Термін застосовується як до процесу в цілому, так і до останнього його етапу зокрема.

Атрибуція (від лат. *attributio* – приписування) – повідомлення глядача про джерело інформації. Позначення приналежності, яке приводить журналіст, посилення на компетентну людину або організацію.

Аудиторія (від лат. *audientia* – місце для слухання) - загальна кількість людей, які є читачами, слухачами, глядачами. Це публіка, яка сприймає інформацію того чи іншого засоба масової інформації залежно від своїх соціально-демографічних чи культурно-освітніх характеристик. Аудиторія розглядається і як ринок споживачів інформації (такий погляд особливо доречний при вивченні рекламно-комерційних аспектів діяльності засобів масової інформації). Взаємодія аудиторії й засобів масової інформації – предмет контент-аналізів. Розрізняються реальна й потенційна аудиторії конкретних передач, програм, а також радіо й телебачення в цілому. Потенційна аудиторія – це кількість людей, які мають технічну можливість сприймати інформацію (наявність газет, приймачів і мережі розповсюдження теле- або радіосигналу); реальна – кількість читачів, радіослухачів або телеглядачів, які практично реалізують цю можливість. Існують різні методики визначення реальної аудиторії, головною з яких є встановлення рейтингу газети, програми, передачі або каналу. Під час дослідження кількісних та якісних характеристик аудиторії вживаються терміни „соціальний склад аудиторії” (*audience*

differentiation), „динаміка аудиторії” (*audience flow*), „створення максимальної аудиторії” (*audience maximization*), „показник популярності передач в аудиторії, яка досліджується” (*audience rating*). Визначають також цільову аудиторію – ту, на яку слід орієнтуватися. Для успішної роботи з аудиторією про неї необхідно знати: соціально-демографічну характеристику, соціальну орієнтацію, інформаційну поведінку.

Б

Багатослів'я – мовна надлишковість, надмірність. Шкодить красі складу, стилю. Багатослів'я в журналістських текстах є наслідком кількох причин:

- тавтологія – використання однокорінних слів в одному реченні (створити твір);
- прихована тавтологія – поєднання іноземного слова з українським, яке дублює його значення (народний фольклор, пам'ятний сувенір);
- плеоназм – використання зайвих уточнюючих слів (головна суть, невикористані резерви).

Базові принципи журналістики – основні правила професійної діяльності в суспільно відповідальній моделі журналістики: об'єктивність (наукові методи пошуку, правдивість, діалектичність, історизм, прогностичність, достовірність) і гуманізм (відданість загальнолюдським цінностям, справедливість, демократичність, прогресивність, етичність).

Бар'єри сприйняття інформації – перешкоди для отримання або сприйняття цільовою аудиторією сигналів і інформації від суб'єкта комунікації. Наприклад: упереджене відношення людей до сприйняття інформації (ідей, знань, норм, цінностей); окремі факти неякісного

обслуговування клієнтів; негативні стереотипи сприйняття інформації окремою частиною населення; чутки; вплив лідерів думок – представників референтних груп (родичів, колег, знайомих і ін.); приналежність до якої-небудь соціальної групи з її етичними, культурно-естетичними, поведінковими і іншими нормами. Бар'єри сприйняття інформації створюється засобами масової інформації, рекламою конкурентів тощо.

Безпосередність – специфічна властивість телебачення, здатність повідомляти у звукозоровій формі про подію у неповторний момент її відбування.

Бекграундер (від англ. *background* – фон, задній план) – інформаційний піар-матеріал для засобів масової інформації, що надає інформацію про організацію, її профіль, продукти і послуги, історію створення, розвитку тощо. На відміну від *прес-реліза*, інформація в бекграундері не несе новинну складову, а є можливим доповненням до прес-релізу у випадку, якщо при написанні матеріалу журналістові знадобиться докладніша інформація про організацію, що випустила прес-реліз.

Бесіда як жанр - аналітичний жанр журналістики, що має форму діалогу або полілогу і передбачає двоскладовий характер тексту. Одна частина його належить одному або декільком учасникам бесіди, інша – журналісту. Питально-відповідальній формі обміну думками, що властива інтерв'ю, у бесіді відповідає обмін рівноправними, рівнозначними репліками, судженнями, роздумами.

„Білий шум” – пропагандистський прийом, що полягає в подачі такої кількості новин, що стає неможливо виділити пріоритети.

Брифінг (від англ. *brief* – стислий) – інформаційне зібрання представників преси, радіо, телебачення, інформаційних агенств, на якому викладають позицію державних органів, організацій та фізичних осіб з певного питання, висвітлюють передбачуваний перебіг запланованої акції тощо. Головною жанровою особливістю брифінгу є стислість у викладенні сутності питань, яких торкаються. На відміну від прес-конференції не передбачає запитань журналістів.

В

Веб-огляд – жанр, який інколи зустрічається в традиційній журналістиці. Поява в мережі матеріалів даного жанру, особливо в початковий період розвитку мережових засобів масової інформації, набула характеру епідемії. Причина такої популярності в тому, що пересічному користувачеві важко орієнтуватися у великій кількості інформації, представленої в Інтернеті, йому набагато зручніше звернутися до тексту журналіста, який зібрав цю інформацію, проаналізував і структурував. Огляд покликаний розповідати аудиторії про актуальні процеси і події, що відбуваються в житті суспільства, аналізувати їх, давати оцінку і прогноз. Сервери веб-огляду мають фрагментарну структуру тексту, що складається з блоків „посилання – короткий коментар”.

Ведучий – журналіст або фахівець певної галузі, який організує та проводить бесіди, інтерв'ю, ток-шоу,

полеміки, дискусії, а також веде передачу в кадрі та поза кадром.

Ведучий новин – тележурналіст або диктор, який веде в ефірі інформаційну програму чи випуск новин. Він постійно перебуває біля джерела новин і намагається залучити до нього всіх зацікавлених. Причетність до подій без власної думки про них на екрані – обов’язкова професійна вимога до ведучого новин.

Вербальна інформація – словесні, усні відомості про які-небудь події, факти, чинсь діяльність та ін.

Верифікація – процес перевірки достовірності інформації шляхом вивчення її джерел та їх надійності. Верифікація новин здійснюється в різних формах, найбільш ретельний характер повинна носити в розслідувальній журналістиці, а також у сфері відповідальних політичних інформаційних повідомлень. З розвитком верифікації пов’язане утвердження принципів об’єктивності інформації. Верифікація повинна будуватися на зіставленні не думок, а фактів, що за ними стоять.

Вимова – сукупність особливостей артикуляції звуків мови в кожній конкретній мові. Правильна літературна вимова - це вимова, яка відповідає нормам орфоєпії цієї мови.

Випускаючий редактор – працівник телебачення, який, керуючись програмою на день, забезпечує трансляцію, контролює мовлення, підтримуючи тісний контакт з ведучими, режисерами, звукорежисерами, технічними групами.

Виступ у кадрі – одна з найпоширених телевізійних форм, де головною особою є оповідач - безпосередній носій інформації. Це зазвичай державний чи політичний діяч, учений, письменник тощо.

Вичерпна стислість – професійне визначення завдань репортера: лаконізм не самоціль, але бажаний підсумок, коректований вимогою ясності, зрозумілості викладу. Припускає використання так званого допоміжного матеріалу (цитати, цифри), пояснень (посад, географічних назв, джерел інформації), розшифровки (статистики, термінів тощо).

Відбирання матеріалу – упорядкування зібраної інформації, аналіз та оцінка фактів, подій, поведінки людей. На цьому етапі з'являються ясність, порядок, виявляється головне, виключається те, що не має відношення до розкриття теми, формується нове знання. В період відбирання і осмислення зібраного матеріалу журналісту треба уникати двох небезпек:

- не розчинити себе в матеріалі, не загубити своєї індивідуальності і авторського погляду;
- не підкорити матеріал своїй концепції, не підганяти факти під вигадану схему. Необхідно додержуватися збалансованої позиції, поєднати інформацію про дійсність із авторською позицією.

Відеосюжет – інформаційний жанр на телебаченні, коротке повідомлення з викладанням факту.

Відповідальність журналіста – необхідність відповідати за свої дії, бути відповідальним за оприлюднений матеріал.. Види відповідальності журналіста: юридична (за допущений наклеп, заклики до

повалення державної влади, пропаганду расизму, фашизму, роздмухування релігійної ворожнечі), дисциплінарна (перед першим керівником ЗМІ за порушення трудової дисципліни), економічна (позбавлення премій, гонорарів за допущені помилки), корпоративна (перед колегами за порушення журналістської етики), творча (перед керівництвом ЗМІ, якщо не відбувається творчого розвитку, професійного удосконалення), особиста (перед собою, своєю совістю).

Властивості інформації – визначні ознаки: 1) усунення невизначеності (допомога людині у формуванні власної моделі світу); 2) здатність бути цінною або некорисною (інформація стає цінною, коли сприяє досягненню мети людини, цінність інформації - властивість непостійна); 3) кількісні характеристики (надлишковість повідомлення – пояснення термінів та маловідомих слів, варіативне повторення роблять його більш переконливим та достовірним; абсолютно нова інформація потребує постійної напруженої уваги і зменшує ступінь розуміння).

„Воронка” – структура інтерв'ю, побудована від міркувань до уточнень, все більш визначених (питання поступово звужують поле міркувань, зосереджуючись на точному висновку або закінчуючись „питанням в лоб”). Альтернатива „перекинутій воронці”.

„Воронка перекинута” – композиційний прийом інтерв'ю, що припускає рух питань, зворотний структурі „воронка” (див.); поступове пом'якшення первісно „жорстких” питань, перехід від обмінів уколами в план бесіди, міркувань.

Г

Гаряча лінія – прямий зв'язок студії, що віщає, з місцем подій і передачею інформації безпосередньо аудиторії в режимі реального часу. Мається на увазі, що при цьому аудиторія отримує відомості з перших рук. В умовах розвитку високошвидкісних і мобільних засобів зв'язку ця форма донесення інформації має певні переваги порівняно зі студійними передачами.

„Гаряча” точка – місце озброєного конфлікту, стихійного лиха, різного роду катастроф.

„Гарячі” новини (екстрені новини) – оперативна екстрена інформація, що з'явилась раптово та яку необхідно якомога швидше передати в ефір.

Гіпертекст – багат шаровий текст, що має, крім основного, ще й інші рівні. Об'ємно-просторовий і власне багаторівневий гіпертексти існують у комп'ютерному вираженні. Найбільш адекватними для комп'ютерних гіпертекстів є різного роду довідкові матеріали.

Головний редактор – голова редакційно-художньої ради редакції, студії. Дає дозвіл на вихід у світ кожної телепрограми, є організатором творчого процесу. Якщо головній редакції надані права юридичної особи, головний редактор має право здійснювати прийом, звільнення співробітників редакції (студії), представляти її інтереси в суді, арбітражі, інших державних органах і громадських організаціях і реалізовувати права, надані законом юридичним особам.

Громадянське суспільство – сукупність взаємовідносин громадян та різноманітних громадських організацій поза сферою владно-державних структур. Для стабільного існування громадянського суспільства є такі передумови:

- повага до приватної власності і наявність великої кількості людей, задіяних у дрібному та середньому бізнесі, незалежному від держави;

- наявність вільного виборчого процесу і стабільна діяльність демократичних інституцій, органів місцевого самоврядування та парламенту;

- правовий захист громадян та відсутність репресій за свободу думки;

- достатньо високий рівень культури громадян, як загальний, так і правовий.

До складу громадянського суспільства входять: громадські організації та об'єднання, профспілки, політичні партії, засоби масової інформації.

Громадське телемовлення – система позабюджетного неприбуткового загальнонаціонального, регіонального або місцевого телемовлення, створеного юридичними та/або фізичними особами. Програмну політику розробляє і контролює громадська рада, яка також приймає стратегічні рішення щодо діяльності громадського телебачення.

Громадські телерадіоорганізації – телерадіоорганізації, що відповідно до закону є неприбутковими, створеними з метою задоволення інформаційних потреб територіальних громад.

Гуманізм – один з базових принципів журналістики. Це світогляд, який спирається на принципи рівності,

справедливості, людяності, проникнутий любов'ю до людини, повагою до людської гідності, турботою про благо людей. Основні складові цього базового принципу: відданість загальнолюдським цінностям, справедливість, демократизм, народність, реалізм, прогресивність, рівноправність, наслідування гуманістичних традицій минулого, використання гуманістичних ідей релігій, етичність.

Д

Дайджест (від англ. *digest* – видання, що публікує матеріали з інших видань в скороченому вигляді) – стислий виклад основного змісту журналістських матеріалів. Зазначене поняття поширюється на періодичні видання, що використовують матеріали інших засобів масової інформації у стислому викладі. Цей інформаційний продукт (видання, стаття, підбірка) містить короткі анотації і основні положення статей, що стисло передає зміст найцікавіших публікацій за якийсь період. Формат зручний для ознайомлення з основними новинами якоїсь тематики, змістом дослідження. На телебаченні стали популярними теледайджести.

Дезінформація – завідомо неправдива інформація, яку сприйняла аудиторія. Дезінформація – це спосіб психологічного впливу, який полягає в навмисному наданні суперникам або електорату такої інформації, що вводить їх в оману щодо дійсного стану справ. Дезінформація містить у собі використання свідомо помилкових даних і повідомлень, які в цьому випадку стають обманом. Межу між дезінформуванням і обманом важко помітити.

Дейтлайн (від англ. *dateline* – демаркаційна лінія добового часу) – обов'язковий елемент новини. У ньому коротко повідомляється, де і коли відбувається подія, а також додається назва агентства. Наприклад, „Москва, 15 січня (Reuters)”. Дейтлайни не тільки дозволяють ідентифікувати, коли і де відбулася подія, але і у випадку, якщо газета або канал підписаний на декілька інформаційних агентств і отримує їх на одному екрані, дізнатися, яке конкретне агентство повідомило новину.

Декодованість – одна з ознак інформативності тексту: зрозумілість, можливість розшифрувати, перевести в зрозумілу систему.

Демагогія (від грецьк. *demos* – народ і *ago* – веду) – 1) використання брехливих обіцянок, навмисне спотворення фактів для досягнення будь-якої мети, наприклад, для створення популярності, залучення на свою сторону населення, співробітників, клієнтів; 2) пишномовні порожні міркування, що прикривають певну корисливу мету.

Демократія (від грецьк. *demos* – народ і *kratos* – влада, правління) – народовладдя; політичний устрій, у якому встановлені і діють на практиці засоби і форми народовладдя, закріплені в законах свободи і рівноправність громадян. Основними ознаками демократії країни є громадянське суспільство, можливість вільно і відкрито обирати владу, свобода слова.

Державна підтримка ЗМІ – сукупність правових, економічних, соціальних, організаційних заходів державного сприяння зміцненню і розвитку інформаційної галузі та її інфраструктури.

Державне телебачення – телеорганізації, засновниками яких є органи державної влади. В Україні до системи державного телебачення належать Національна телекомпанія України, Державна телерадіокомпанія „Крим”, Київська та Севастопольська державні регіональні телерадіокомпанії, двадцять три обласні державні телерадіокомпанії.

Джерела інформації – люди, документи, обстановка на місці подій, матеріальні об’єкти, що зберігають інформацію, а також повідомлення ЗМІ, публічні виступи.

Джерело – 1) експерт, організація, агентство, інше видання, вказані в посиланні; 2) співбесідник журналіста, вибраний їм для прояснення ситуації, повідомлення думки або факту. Проблема „конфіденційного джерела” – одна з найбільш хворобливих в етичному і правовому аспектах у діяльності сучасної журналістики.

„Джинса” – неофіційно оплачений матеріал у засобах масової інформації, прихована реклама.

Диктор – працівник телебачення, який читає перед мікрофоном і телекамерою підготовлені до ефіру тексти. Його роль більш пасивна, ніж у коментатора або ведучого програми, які, як правило, не тільки читають текст, але й беруть участь у підготовці його до ефіру.

Дикторська – невелике звукоізольоване приміщення, призначене для начитування позакадрового тексту до відеосюжету чи фільму.

Дикторський текст – закадровий текст до сюжету чи фільму, призначений для читання диктором. В

інформаційному сюжеті є коментарем до висвітлюваної події, доповнює зоровий ряд необхідними деталями, емоційно його збагачує. Більш розширене призначення дикторського тексту у нарисі, фільмі, де він є важливим засобом досягнення виразності, створення певного настрою, що відповідає авторському і режисерському задуму.

Диктофон – електронний апарат для записування усного мовлення з метою його збереження і відтворення.

Дикція – манера вимови звуків, складів, слів. Виразна дикція – важлива складова частина майстерності телерепортера, диктора, ведучого телепрограми.

Дискусія (від лат. *discussio* – дослідження, обговорення) – аналітичний жанр, який передбачає процес народження думки у процесі обговорення теми та її дослідження, активізацію інтелектуальної активності учасників дискусії. Відбувається за присутністю глядачів у студії.

Дихання фонаційне або мовленнєве – основне джерело енергії при утворенні звуків мовлення. Фонаційне дихання відрізняється від фізіологічного тим, що воно довільне, вдих є коротшим, видих, навпаки, уповільнений, переривчастий, підкорений вимовлянню тексту, черговий вдих здійснюється без паузи.

Діалект (від грецьк. *διαλέγομαι, dialegomai* – розмовляти, спілкуватись, вести розмову один з одним, звідки *διάλεκτος* – наріччя, говір, мова, якою спілкується між собою певна група людей) – різновид мови, народний говір країни, який має особливі лексику, фонетику і

граматику. Пов'язаний з географічним простором. Діалекти групуються в наріччя.

Дієвість журналістського матеріалу – зміни в системі соціального управління, які відбулися під впливом виступів журналіста.

Документ – у журналістиці: будь-який предмет з фіксованою інформацією; первинний документ, що містить в собі вихідну інформацію; вторинний документ - це документ, що являє собою результат аналітико-синтетичної та іншої переробки одного або кількох документів.

Думка – вислів, що виражає оцінку, погляд на щонебудь, ставлення до чого-небудь.

Е

Екшн (від англ. *action* – дія) – несподівана дія, яка знята від початку й до кінця в реальному часі. Для журналіста й оператора це величезний успіх.

Емоційність – одна із важливих особливостей аудіовізуальної інформації. Емоційності досягають, з одного боку, - через яскраві, насичені глибоким змістом зорові образи, з іншого - через публіцистично наснажене слово.

Емоції – душевні переживання, почуття. Психологи вважають, що позитивні емоції пов'язані з існуванням людини як вида, а негативні – як індивіда, тобто особистості. Телевізійний твір має бути побудований так, щоб він викликав у глядача емоції, почуття.

Енформація – відомості, що існують об’єктивно, незалежно від того, чи знає про них суспільство. Мета журналістів – переводити енформацію в інформацію.

Есе (від франц. *essai* – досвід) – жанр філософської, естетичної літературно-критичної публіцистики та журналістики, в якому поєднуються індивідуальна позиція автора з невимушеним, іноді парадоксальним викладенням, орієнтованим на невимушений стиль мови; цей жанр перенесено на кіно-, телемистецтво для створення передач, побудованих на образних прийомах та відеометафорах.

Етика журналістська (від др.-греч. ἦθος – етос, звичай) – документально зафіксовані етичні принципи, що формують певні критерії професійної діяльності журналістів. Так, рекомендації Парламентської асамблеї Ради Європи декларують необхідність дотримання журналістами й редакціями таких норм:

- утвердження етичної відповідальності мас-медіа в умовах їх зростаючої ролі в розвитку суспільства;
- включення в професійні критерії журналістики необхідності чіткого усвідомлення прав і обов’язків, свобод і відповідальності;
- дотримання відмінностей між новинами й думками, неприпустимість змішування цих понять;
- новини повинні ґрунтуватися на правдивості їх викладу, бути перевіреними й доведеними, заголовки повинні якомога точніше виражати суть фактів;
- точки зору можуть містити думки й зауваження про реальні події, вони повинні виражатися чесно та етично;
- думки у формі коментарів до подій не повинні приховувати реальних фактів;

- свобода інформації є фундаментальним правом, що затверджується в ст. 10 Європейської угоди про транскордонне телебачення, а також в усіх демократичних конституціях; влада повинна забезпечувати плюралізм у засобах масової інформації й здійснювати свободу вираження, право на інформацію та запобігання цензури;

- охорона свободи повинна бути не тільки для засобів масової інформації, але й усередині їх, оскільки в корпоративну культуру засобів масової інформації входять видавництва, власники й журналісти, між якими існують відмінності.

Ефективність журналістського матеріалу – зміни громадської думки, які відбулися під впливом виступу журналіста.

Ефект присутності – феномен телебачення: створення за допомогою виразних засобів журналістики наочної картини, що дозволяє глядачеві відчутися на місці події. Використовується також поняття ефект реальності.

Ефірний час – проміжок часу, на протязі якого, відповідно до ліцензії на мовлення, телерадіоорганізація здійснює трансляцію програм та передач.

Ж

Жанр телевізійної журналістики – історично визначений тип відображення реальної дійсності, що має певні, відносно сталі ознаки. Інформаційні жанри телебачення: оперативне усне повідомлення, відеосюжет, інтерв'ю, репортаж. Аналітичні жанри телебачення: відеокореспонденція, бесіда, коментар, огляд, дискусія,

прес-конференція, ток-шоу, проблемний репортаж. Художньо-документальні жанри телебачення: замальовка, нарис, есе, фейлетон, памфлет. Поза жанром телевізійних передач не існує. Часто в одній передачі використовуються елементи різних жанрів.

Жанроутворюючі фактори – змістовно-формальні ознаки журналістського твору. Існує три основні фактори: предмет відображення, цільова настанова (функція), метод відображення. Метод відображення обумовлений трьома способами відображення – фактографічним, аналітичним, наочно-образним. Сценарій і сценарний план – жанроутворюючі компоненти, літературна основа – важливий показник жанру передачі, тобто способу організації матеріалу.

Журналістика (від фр. *journal* – щоденник, *jour* – день) – одне з найважливіших соціальних явищ сучасного життя, вид масово-інформаційної діяльності, що забезпечує постійну взаємодію між особистістю, групою людей і суспільством у цілому, а також між різними суспільними сферами й навіть між поколіннями. Процес журналістської діяльності полягає в збиранні, обробці, збереженні й періодичному поширенні актуальної суспільно значущої інформації, при цьому інформаційний продукт повинен бути актуальним, логічним, компетентним, збалансованим, незаангажованим, точним, неупередженим. Журналістика як соціальна система складається з преси (друкованих ЗМІ), аудіовізуальних ЗМІ (радіомовлення і телебачення), інформаційних агенцій, інтернет-видань. Терміном „журналістика” також визначають: усю різноманітну продукцію журналістської діяльності, всі канали розповсюдження журналістської

інформації, всю сукупність професій у сфері діяльності журналістики.

Журналістська версія – авторська інтерпретація події, явища, поведінки людей.

Журналістська інформація – достовірні, точні, неупереджені відомості про події; інформація, яка циркулює в суспільстві, проходить через свідомість людей та використовується в управлінні суспільними процесами.

Журналістське розслідування – жанр аналітичної публіцистики, розповідь про процес пошуку відповідей на актуальні питання, аналіз скандальних подій, кримінальних історій, моделювання журналістської версії того, що відбулося. Мета – встановити причину певного явища, процесу, ситуації, виявити приховані причини, що привели в дію якийсь механізм, породили конкретний результат. Автор не тільки ставить та розслідує проблему, а й пропонує варіанти відповідей на поставлені питання, але робить це опосередковано, надаючи глядачеві можливість самому зробити висновки.

Журналістські якості – якості, якими повинен володіти журналіст, щоб виконувати свої професійні обов'язки. Соціально-громадські якості – соціальна відповідальність, принциповість, об'єктивність, вміння відстоювати істину. Морально-етичні якості – чесність, чуйність, наполегливість. Професійні якості – комунікабельність, літературні здібності, компетентність, вміння працювати в екстремальних умовах. Психологічні якості – особливості темпераменту, характеру, розумових процесів, уявлення, пам'яті.

З

Заголовний комплекс - 1) система рубрик і заголовків одного номера видання, що відображає його орієнтацію, його „обличчя”; 2) єдність рубрики, заголовка, підзаголовка і ліда матеріалу як багатоступінчате „введення” читача в основний текст.

Закадровий текст – журналістський текст, що вимовляється за кадром і розповідає про події. Виконує декілька функцій:

- інформаційну – повідомлення про події;
- коментар – висловлює авторське відношення;
- узагальнення – підведення підсумків.

Закадровий авторський текст містить також драматичну, психологічну, емоційну функції.

Законодавча регламентація роботи ЗМІ – права, обов’язки та відповідальність журналістів та засобів масової інформації, зафіксовані в законах України: „Про інформацію”, „Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні”, „Про телебачення і радіомовлення”, „Про інформаційні агенства”, „Про рекламу”, „Про авторське право і суміжні права”, „Про державну підтримку засобів масової інформації і соціальний захист журналістів”.

Замальовка – жанр аналітичної чи художньої журналістики, в якому образність має перевагу над інформаційністю, в замальовці немає чіткого подієвого приводу. Вимагає високої майстерності оператора і режисера, тому що образний відеоряд і монтаж – головні ознаки створення екранного твору. В замальовках часто відсутній закадровий авторський текст.

Збирання матеріалу – процес одержання журналістом інформації, яка необхідна йому для підготовки сюжету або передачі: вивчення документів, присутність на подіях, зустрічі з людьми, причетними до теми, експертами, очевидцями подій та ін. У період збирання матеріалу журналіст має збагнути, де правила, а де виключення, визначити типовість чи нетиповість подій, явищ, осмислити побачене, перевірити достовірність фактів та інших одержаних відомостей, обов'язково фіксувати свої відчуття і враження. У період збирання матеріалу для журналіста будь-яка інформація важлива.

Знімальна група – творча бригада на телебаченні, яка забезпечує знімання фільму, нарису чи репортажу; оператор і журналіст, які виїжджають на позастудійну зйомку; група, яка здійснює зйомку в студії або в будь-якому іншому місці.

I

Ідіома – притаманне тільки даній мові словосполучення, у якому значення слів, з яких воно складається, не співпадає зі значенням усього словосполучення (сісти в калюжу – зганьбитися).

Інтерв'ю (від англ. *interview* – зустріч, бесіда) – спосіб збирання інформації та жанр у засобах масової інформації, в якому найбільш концентровано реалізуються базові ознаки процесу міжособистісного спілкування. До інтерв'ю неможна відносити прес-конференції. Часто інтерв'ю містить очевидні ознаки співавторства, оскільки особа, яка його дає (інтерв'юований), повідомляє дещо нове, оригінальне, його матеріал, що вноситься в інтерв'ю,

являє собою результат творчої діяльності, яка охороняється авторським правом.

Інтерв'ю-анкета – з'ясування точок зору різних людей на одну й ту ж проблему (співбесідники журналіста не контактують один з одним).

Інтерв'ю-думка – оцінка, пояснення, точка зору інтерв'юваного.

Інтерв'ю інформаційне – отримання від співбесідника певних відомостей.

Інтерв'ю-портрет – формування уявлення про особистість співбесідника журналіста.

Інтерв'ю проблемне – інтерв'ю-дискусія, що передбачає відверту публічність, при цьому позиція журналіста є точкою відліку для спільного пошуку істини.

Інтерв'ю протокольне – отримання офіційних роз'яснень у людей, що причетні до державної влади.

Інтерв'ю-факт – викладення фактичної інформації, якою володіє інтерв'юваний.

Інтерв'юер – той, хто бере інтерв'ю (ставить запитання).

Інтерв'юваний – той, хто дає інтерв'ю (відповідає на запитання).

Інтернет-видання – можуть мати офіційний статус засобів масової інформації, можуть не мати його.

Журналіст (інтернет-журналіст), що працює на інтернет-видання, як правило, не стикається з багатьма атрибутами традиційної журналістики - спеціалізованою апаратурою для телезйомки і звукозапису. Інтернет-видання не одержують офіційної реєстрації як інші засоби масової інформації, тому що їх діяльність практично не можливо контролювати з точки зору додержання законів.

Інтернет-журналістика - новий різновид журналістики, що з'явилася в кінці ХХ сторіччя. Специфіка Інтернету дозволила організувати регулярне інформаційне мовлення на широку аудиторію без спеціального розгортання особливої технічної інфраструктури.

Інтоніяція – важливий засіб формування мовлення й вираження його змісту. Інтоніяція виконує такі функції: розрізняє комунікативні типи висловлювань – спонука, питання, вигук, оповідь, імплікація; розрізняє частини висловлювань відповідно до їх змістовної важливості; оформлює висловлювання в єдине ціле, одночасно розподіляючи його на ритмічні групи й синтагми; висловлює конкретні емоції; виявляє підтекст висловлювання; характеризує того, хто говорить, й ситуацію спілкування.

Інформативність тексту - якості журналістського тексту, які дозволяють аудиторії засвоїти його: небанальність, декодованість, релевантність.

Інформаційна послуга – здійснення у визначеній законом формі інформаційної діяльності по доведенню інформаційної продукції до споживачів з метою задоволення їх інформаційних потреб.

Інформаційна продукція – матеріалізований результат інформаційної діяльності, призначений для задоволення інформаційних потреб громадян, державних органів, підприємств, установ і організацій.

Інформаційне мовлення – система телевізійних або радіопередач, підготовкою яких займаються окремі структурні редакційні підрозділи, які спеціалізуються на оперативному інформуванні аудиторії про найбільш важливі та цікаві події. Важлива умова ефективності інформаційного мовлення - оперативність. До найбільш поширених жанрів інформаційного мовлення належать репортаж, інтерв'ю, включення в пряму ефірі у режимі hotline тощо.

Інформаційне суспільство – глобальний економіко-політичний, антропосоціальний і технологічний проект, що припускає керований цивілізаційний перехід до світового суспільного укладу, при якому домінуючу роль у всіх сферах життя гратиме система масових комунікацій (СМК), реалізована за допомогою комп'ютерних телекомунікаційних технологій, зокрема, технологій Інтернету.

Інформаційний запит – письмове офіційне звернення журналіста до офіційних органів щодо надання можливості ознайомлення з документами та одержання іншої інформації для підготовки журналістських матеріалів.

Інформаційний привід – підстава, причини появи журналістського матеріалу.

Інформаційні потреби – потреби людей отримувати інформацію за допомогою засобів масової інформації.

Інформаційні служби – створені при органах державної влади, інших установах та відомствах інформаційні управління, інформаційно-аналітичні підрозділи, прес-служби, прес-центри, управління і центри громадських зв'язків, прес-бюро, прес-секретарі та прес-аташе, які збирають, аналізують, обробляють та оперативно надають журналістам та ЗМІ інформацію про діяльність цих органів. Таку інформацію журналісти можуть збирати і безпосередньо від цих органів.

Інформація оперативна соціальна семантична – повідомлення, що мають значення тільки для цього часу або випадку. Оперативна інформація забувається й усувається з ужитку, оскільки вона призначена для використання тільки в цих обставинах.

Інформація соціальна семантична – містить у собі повідомлення, отримані, вибрані, що зберігаються та передаються людьми один одному. Ця інформація семантична, тобто володіє для людини смислом і спрямовує дії людини на розвиток як окремої особистості, так і суспільства в цілому. Смісл у соціальній інформації виявляється в соціальній знаковій комунікації – спілкування за допомогою знаків і знакових систем (семіотика).

Інформованість – ступінь володіння інформацією.

Інфотейнмент (*infotainment*, від англ. *information* – інформація і *entertainment* - розвага) – інформаційні програми, в яких новини представлені глядачам в

максимально розважальній формі. Інформування аудиторії і аналіз подій максимально полегшені, а програми новин представляють політику як сферу масової культури.

Істина - те, що дійсно існує; ствердження або судження, перевірене практикою і досвідом.

К

Коментар попутний - авторські репліки по ходу зображення, думки, що не претендують на завершеність, носять характер спонтанного відгуку. Не порушують ефекту „самоочевидності” новини, як прямий коментар або „коментар-доважок”.

Кейс-історія (від англ. case – випадок та story – історія) – розповідь про щасливий випадок, вдале вирішення проблеми. У новинах часто носить прихований рекламний характер. Інформаційним приводом кейс-історії є повідомлення в ефірі про позитивний або негативний досвід споживання продукту, послуги компанії. Яскрава історія, що запам'ятовується, про вже вирішене завдання, яке легко переказувати читачам, слухачам, глядачам. Кейс-історії публікують ділові і спеціалізовані видання, що допомагають своїм читачам, які можуть зіткнутися з подібними проблемами і ситуаціями.

Кількісна функція інтерв'ю – з'ясування конкретних фактів або інформації, що описує й уточнює подію.

Коментар – жанр аналітичної журналістики, авторська інтерпретація предмета відображення у вигляді заключної думки, висновку, відрізняється від інформаційних жанрів саме наявністю аналізу. Під час

висловлення коментована (часто нова) подія пов'язується з більш широкими загальними процесами, ситуаціями й явищами, вже відомими аудиторії. Гарний коментар завжди має гарний логічний висновок.

Коментар прихований („емоційні оцінки”) - передача відношення автора до події, при якій пряма думка підміняється конкретною яскравою деталлю, підключенням передісторії та інше. При цьому широко використовуються засоби мовної виразності.

Коментатор – журналіст, що висловлює точку зору (власну та інших людей) на певний факт, ставить її в певний історико-політичний контекст, виступає з оцінками і прогнозами.

Комерційні телепередачі – телереклама, чітко спрямована на популяризацію конкретного виробу чи сервісу, конкретного підприємства чи організації з метою сприяння продажу виробів або використанню послуг.

Комунальні телерадіоорганізації – створені органами місцевого самоврядування за участю територіальної громади у встановленому законом порядку телерадіоорганізації, не менше половини акцій або часток статутного фонду яких перебувають у комунальній власності.

Комунікативний процес – у комунікативістиці існує передача інформації у трьох формах: розмова людини із самою собою, міжособистісне спілкування, передача інформації через засоби масової інформації. Другій і третій формі комунікативного процесу властиве використання як вербального, так і невербального інструментарію.

Комунікатор – у загальному значенні це особа, яка створює й передає повідомлення, представник творчого персоналу засобів масової інформації, синонім – модератор.

Комунікаційна стратегія – широкомасштабна і довгострокова програма досягнення найголовнішої комунікаційної мети фірми в рамках її маркетингової стратегії. При розробці комунікаційної стратегії визначається роль основних елементів комунікаційної суміші: реклами, паблік рилейшнз, сейлз промоушн і прямого маркетингу. Визначаються основні заходи в рамках здійснення цих форм комунікації.

Комунікація – соціально обумовлений процес передачі і сприйняття інформації в умовах міжособистісного і масового спілкування різними каналами за допомогою різних комунікативних засобів. Складається з трьох компонентів: *джерело, повідомлення, адресат*. Якщо відсутній хоча б один компонент, процес комунікації не відбувається. У журналістиці джерело – це автор, повідомлення – його твір, адресат – редактор або продюсер.

Л

Лексика (від дав.-грецьк. *lexicos* – той, що відноситься до слова) – сукупність слів мови, її словниковий склад. Цей термін використовується й стосовно окремих сфер словникового складу (побутова лексика, ділова лексика, поетична лексика тощо), і для позначення всіх слів, уживаних яким-небудь автором (лексика О. С. Пушкіна), або в якому-небудь одному творі (лексика „Слова о полку Ігоревім”), а також у якому-небудь виданні (лексика газети „Коммерсанть”). Лексика

прямо або опосередковано віддзеркалює дійсність, реагуючи на зміни в суспільному, матеріальному й культурному житті, постійно поповнюється новими словами для позначення нових реалій.

„*Листковий пиріг*” - в телевізійному репортажі це форма оперативного коментування, в якому відбувається чергування наочних фрагментів події і попутного авторського пояснення ситуації.

Лід (від англ. *lid* – керувати, очолювати, бути попереду) – у телевізійній журналістиці це текст ведучого програми новин, яким анонсується черговий сюжет. Розрізняють декілька видів ліду:

- лід одного елементу. Використовується в тому випадку, якщо в новині є дуже сильний момент, який слід виділити (все зосереджено на імені, або на підсумку, або на часі події...);

- лід двох елементів (або „узагальнення”). Використовується при двох однаково важливих моментах (наприклад, рівна увага і персоні, і дії);

- лід - „вішалка”. Практично вичерпує новинний матеріал. Автор „навішує”, нагромаджує відповіді одразу на всі питання, що часом приводить до хаотичного ліду;

- лід – негайна ідентифікація. Починається з відповіді на питання „хто”, обов’язково дається точна відповідь, оскільки центр новини – участь відомої особи в описуваній події;

- лід - затягнута ідентифікація. Використовується у разі, коли особа сама по собі не являється „персоною”, але стала важливою в результаті досконалих дій (імені, професії, посади). Захід з „хто” не дає повністю всі відомості про особу (імені, професії, посади і т. п.), частина цих відомостей перекидається в другий абзац;

- лід - коментар. Новини виглядають цілком об'єктивно, якщо використовується лід із вставними словами і обмовками типу „проте”, „не дивлячись на...”, „хоча, але...” та ін. Іноді це комбінований лід: „Хто, чому?”, „Що, чому?”, „Що, як?” (Наприклад: „З величезними труднощами подолавши... досяг мети”. „Визнаючи на словах... на ділі відмінили”);

- лід - розповідь. У ліді-розповіді передана коротка хронологія подій, що передують узагальненню.

Лід, що підсумовує (від англ. *summary lead*) – фраза або стислий абзац, що передає сенс події. У ньому об'єднуються (з урахуванням рейтингу їх важливості та інтересу) відповіді на головні шість питань: хто, де, коли, що саме відбулося, як і з якої причини.

Лідер телерепортерської команди – телерепортер-журналіст, який керує процесом збирання, зйомки, обробки й передачі до ефіру інформації та несе відповідальність за її достовірність.

Літературна мова – основна, наддіалектна форма існування мови, що характеризується більшою або меншою мірою обробки, нормалізації, поліфункціональністю, стилістичною диференціацією, тенденцією до регламентації. Вища форма національної мови. Мова книг, газет, театру, телебачення, радіомовлення, мова освічених і культурних людей.

Літературний сценарій – твір автора-сценариста, що складається з двох частин – описання зображення, музики, шумів і описання закадрових текстів і синхронів. Зміст сценарію складається із взаємозв'язку зорових образів і слова. Думка автора рухається паралельно двома лініями, вони не повинні перетинатися, інакше текст і

зображення продублюють одне одного. За формою літературний сценарій близький до оповідання чи новели і є основою для створення телепередачі або документального фільму, тому в ремарці автор має описати атмосферу дії, час, місце дії, емоційну характеристику героїв і подій, образну характеристику другорядних дій (фону), відношення автора до подій і людей, які стали об'єктами його твору. Композиція і драматургія – найважливіші компоненти літературного сценарію.

Ліцензіат (власник ліцензії) – юридична або фізична особа, якій Національна рада з питань телебачення і радіомовлення видала відповідну ліцензію.

Ліцензійні вимоги – кваліфікаційні, організаційні, технічні, технологічні, фінансово-економічні, особливі вимоги до телерадіоорганізацій, які мають на меті отримання ліцензії на мовлення.

Ліцензування мовлення – видача, продовження, переоформлення, анулювання ліцензій на мовлення, внесення змін до ліцензій на мовлення, видача дублікатів ліцензій на мовлення, ведення ліцензійних справ та ліцензійних реєстрів, контроль за дотриманням ліцензіатами ліцензійних умов і умов ліцензій, а також розпоряджень про усунення порушення законодавства у сфері ліцензування мовлення.

Ліцензія користування каналами мовлення – документ державного зразка, який видається Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення та засвідчує право ліцензіата відповідно до умов ліцензії здійснювати мовлення, використовувати

канали мовлення, мережі мовлення, канали багатоканальних мереж.

Логічність (від дав.-грецьк. *logos* – думка, слово, закономірність) – внутрішня закономірність, розумність, послідовність. Використовується для позначення як сукупності правил, яким підкоряється процес мислення, що відображає дійсність, так і науки про правила міркування і ті форми, в яких воно здійснюється. Логічність характеризує структуру тексту, його організацію. Слід враховувати взаємодію „трьох логік”: логіки дійсності, логіки думки і логіки мовного вираження. Логічність, як і точність, буває предметна і понятійна. Предметна логічність полягає у відповідності смислових зв'язків і відношень одиниць мови у мовленні зв'язкам і відношенням предметів і явищ у реальній дійсності. Логічність понятійна є відображенням структури логічної думки і логічного її розвитку в семантичних зв'язках елементів мови у мовленні.

Логотип (від дав.-грецьк. *logos* - слово і *typos* - відбиток) – оригінальне зображення повного або скороченого найменування компанії або продуктів її виробництва. Логотип розробляється з метою залучення уваги до компанії і її продукції. На телебаченні зображення логотипу поміщається зазвичай в кутку екрану так, щоб воно в найменшій мірі заважало сприйняттю основного змісту телепередач. У телевізійній практиці зображення логотипу поміщається також на мікрофонах кореспондентів, щоб у такий спосіб позначити (при зйомках синхронів або кореспондента в кадрі) присутність своєї знімальної групи на місці подій.

М

Маніпуляція свідомістю (від лат. *manipulus* – жменя, наповнювати) – акт впливу на людей або управління ними з особливо зневажливим підтекстом (вплив на громадську думку з корисливою метою). Маніпуляція свідомістю розрахована на те, що людина не аналізуватиме інформацію, а діятиме за штампами.

Масмедіа (від англ. *mass* – масовий і *media* – засіб, спосіб, посередник) – засоби масової інформації. Обмін інформацією - необхідна складова життя суспільства, а медіа-технології, як опосередкована ланка людської діяльності, є одним із способів комунікації, умовою людської активності. До сучасних засобів масової інформації відносять друковану пресу (газети, журнали, книги), радіо, телебачення, інформаційні агенції, звукозаписи й відеозаписи, відеотекст й телетекст, поєднання телевізійних, телефонних, комп'ютерних та інших каналів зв'язку. Усі ці засоби об'єднуються наступними якостями: зверненість до масової аудиторії, доступність, корпоративний характер виробництва й поширення інформації. Засоби масової інформації визначають як форму масової взаємодії за допомогою інформаційних повідомлень. Термін „масовий” означає здатність засобів масової інформації доносити повідомлення до величезної кількості людей на великих територіальних просторах.

Масова аудиторія – усі споживачі інформації, що поширюється каналами засобів масової інформації. Масовість – головний атрибут, що розглядається як невід'ємна якість сучасних інформаційних систем і масової культури. Існують різні концептуальні

трактування поняття масової аудиторії – як інертної мовчазної більшості, що пасивно споживає інформацію, запропоновану засобами масової інформації, або, навпаки, як суспільної сили, здатної активно впливати на засоби масової інформації й вимагати від них відповідності інформаційної продукції власним віковим, професійним, етнічним, культурним та іншим потребам.

Масова інформація – інформація, що потрібна людині як громадянину суспільства, вона має бути доступною і зрозумілою для використання.

Масова комунікація – процес обміну інформацією між групами людей за допомогою спеціальних засобів - мас медіа. Цей процес має п'ять основних рис: 1) масовість аудиторії; 2) гетерогенність аудиторії; 3) використання високошвидкісних і репродуктивних засобів зв'язку та інформації; 4) швидке поширення інформації; 5) відносно невисока споживча вартість отримуваної інформації. Умовою для здійснення масової комунікації є також наявність урбанізованого, порівняно грамотного населення, що володіє необхідною спроможністю, дозвіллевим часом і деякою часткою споживчої орієнтації. З розвитком багатотиражної друкованої преси, радіо, кінематографа, телебачення, комп'ютерних мереж і супутникових систем зв'язку комунікація отримала всі можливості для перетворення в дійсно масову.

Медіакратія – (від англ. *mass media* - засоби масової інформації і грецьк. *kratos* - влада) – влада засобів масової інформації. У переносному розумінні має назву „Четверта влада”. Згідно з прогнозами розвитку інформаційного суспільства, існує вірогідність того, що під контролем

медіа можуть опинитися всі сфери – від економіки, побуту, дозвілля і освіти до політики і міжнародних відносин.

Медіа-носії – конкретний представник медіа-каналу (тобто випуск друкованого видання, телепрограма, радіопередача тощо), у якому розміщено рекламне повідомлення, наприклад: медіа-канал – телебачення, медіа-носії – програма „Табу” телеканалу „1+1”.

Метафора – уживання слів у переносному значенні. В основі метафори лежить неназване порівняння одних предметів з іншими, які пов’язані в нашій пам’яті з певним колом уявлень.

Методи журналістської творчості – засоби досягнення специфічної мети, що складається із створення і випуску на публіку журналістських творів. Виділяють три **основоположних** методи:

- метод пізнання (збирання та відбирання інформації),
- метод викладу (обробка інформації і написання журналістських матеріалів),
- метод впливу (розповсюдження журналістських матеріалів).

Загальні методи: метод особистого свідчення (журналіст-очевидець або свідок події); метод особистого опитування (журналіст не був свідком події, але сам опитує очевидців); метод роботи з документом, тобто будь-яким предметом із зафіксованою інформацією; метод роботи з пресою (мета – побачити і проаналізувати відображений потік подій); метод залучення експертів, тобто спеціалістів у тій чи іншій галузі для тлумачення і аналізу подій, явищ, ситуацій.

Спеціальні методи: (під час роботи над конкретним матеріалом): метод протиставлення (показати протиріччя); метод порівняння (для наочності використаних цифр, показників, думок); метод нагнітання (збільшення напруги); метод релаксації (зменшення напруги); метод заглиблення в тему (для більш детального вивчення проблеми); метод збільшення темпу розповіді (для створення динаміки); метод цитування документів (для збільшення ступеню достовірності).

Професійні методи: журналіст змінює професію, тобто виконує ті ж самі дії, що і його герой (тренується зі спортсменами, ловить рибу з рибалками, готує їжу з кулінарами тощо); інтерв'ю з першим, хто зустрівся (опитування перехожих); спровокована ситуація (створення певних обставин, де діють люди, які не знають, що їх знімають, під час цього методу підготовлено все, окрім результату); журналістське розслідування (власне розслідування обставин певних подій).

Метод „маски” – 1) робота розслідувача, при якій ховається професійний інтерес, журналіст видає себе за іншу особу; 2) „репортер змінює професію”, не приховуючи свого завдання, він вживається в ситуацію, осягаючи проблеми певного соціального середовища, колоритно описуючи їх завдяки погляду „зсередини”.

Мови – природні мови (усні й письмові), основний засіб та умова функціонування усіх знаків, засіб зберігання й передачі соціальної інформації. Усім мовам властива системна організація їх одиниць.

Мовлення – процес поширення інформації засобами радіо- або телевізійної техніки. Мається на увазі одночасний прийом інформації, що передається з одного

передавального центру, великою кількістю людей, які використовують індивідуальні прийомні пристрої. Мовлення поділяють на ефірне, кабельне, супутникове. З точки зору комунікативістики, поняття мовлення для електронних засобів масової інформації аналогічно поняттю „публікація” для друкованих засобів масової інформації. Обидва мають на увазі публічне поширення інформації, передачу її споживачеві.

Мовна норма – правила використання слів, граматичних форм, правила вимови і правопису. Літературні норми закріплено у словниках.

Мовник – суб’єкт господарювання, який створює телевізійні програми та передачі і розповсюджує їх у відкритому або кодованому вигляді за допомогою технічних засобів шляхом трансляції та ретрансляції для приймання їх споживачами.

Модератор (від лат. moderor – зменшую, стримую, синонім – комунікатор) – ведучий телевізійних програм, який організовує спілкування в студії, слідкує за паритетністю виступів запрошених гостей, додержується запланованого руху передачі і, як правило, не визначає своєї думки стосовно проблем, що обговорюються в студії.

Н

Нарис – жанр художньої публіцистики, в основі якого лежать дійсні події і факти (документальність), але вони зображуються за допомогою образного втілення, художніх засобів, авторських інтерпретацій. Найбільш поширений портретний нарис, в якому автор відстежує

обставини життя героя, мотиви його вчинків, особистісні якості, соціальний зміст його діяльності тощо.

Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення – позавідомчий державний контролюючий орган, що діє згідно з чинним законодавством України й відповідає за розвиток телебачення та радіомовлення України, за зростання професійного, художнього та естетичного рівня програм і передач телерадіоорганізацій, слідкує за дотриманням законодавства у сфері діяльності електронних засобів масової інформації, видає ліцензії на право користування каналами мовлення.

Невербальна інформація – інформація, що передається мімікою, жестами, позами тощо без слів.

Неологізми (від грецьк. *neos* – новий і *logos* – слово) – слова, значення слів або словосполучення, що з'явилися в мові в певний час або використані один раз в будь-якому тексті або акті мовлення. У розвинених мовах кількість неологізмів, зафіксованих у друкованих виданнях протягом одного року, може становити до кількох десятків тисяч. Це зумовлено соціальною потребою в найменуванні всього нового та його осмислення. З позиції розгляду власне внутрішньомовних чинників, поява неологізмів пояснюється тенденціями до економії, уніфікації, системності мовних засобів.

Неупередженість – об'єктивність, відсутність упереджень.

Новини – суспільно значуща інформація, яка через комунікативні засоби оперативно доноситься до громадської думки з метою досягнення нею суспільних

реалій. Новини моделюють інформаційну картину дня, що перетворює пересічного громадянина на опосередкованого (віртуального) учасника важливих суспільно-політичних подій та процесів. Слово „новини” разом з прямими синонімами є логічною основою низки атрибутивних термінів професійної журналістики: редактор відділу новин, програма новин, останні новини, екстрені новини, новини спорту тощо. Англійське *news* позначає власне новини з того часу, коли з’являється масова друкована преса, існують сленгові поняття *news-maker* (ньюсмейкер), *newshawk* (мисливець за новинами), *news digger-upper* (копач новин).

Новина „жорстка” (синонім – „новина-підсумок”) – форма літературної обробки короткого повідомлення, що підкреслює оперативність відгуку і акцент на найістотніше в події. Працює на одномоментність сприйняття, роблячи новину „самоочевидною”.

Новина „м’яка” – форма невеликого репортерського повідомлення з ослабленою оперативністю і яскраво вираженим моментом інтриги. Згадуються деталі події, які цікаві не менш, ніж їх „підсумок”.

Новина поглиблена – професійне позначення групи новинних матеріалів, в яких для посилення значущості повідомлення головна новина обростає подробицями: це або передісторія і несподівані попутні відомості, що прояснюють ситуацію, або барвисті деталі атмосфери події, завдяки яким центр новини зміщується з „що” на „як”.

Новинна програма – передача, що містить новини. Програма новин має бути динамічною і стислою. Її

максимальна тривалість – 15-30 хвилин. Тривалість кожного інформаційного сюжету (за поодиноким винятком) пересічно має становити до двох хвилин. Динамічність також досягається завдяки аудіосупроводу рубрик, використанню візуальних фрагментів у студії тощо. Все спрямовується на те, щоб глядач сприйняв цілісну картину інформаційного дня, найважливіших його подій на „одному подиху”. Новинна програма складається з ряду тематичних блоків. Кожен блок „відбивається” один від одного візуальною графікою. Без виразної „відбивки” режисура новин виглядає хаотично.

Ньюсмейкер (від англ. *news* – новини, *maker* – той, що робить) – людина, яка є або потенційно здатна стати джерелом новинної інформації. Найчастіше – за посадою. Голова держави, голова уряду, спікер парламенту – ньюсмейкери номер один. Крім того, лідери політичних партій, міністри тощо. Майже дослівно – „виробник новин”. До цієї категорії належать також прес-секретарі різного роду, фахівці із зв’язків з громадськістю та ін.

Ньюс-реліз (від англ. *news release* – випуск новин) – вид прес-релізу, основне завдання якого – донести до широкої аудиторії важливу новину про існування певних явищ (наочного або ідеального, тобто інформаційного, ряду) в сьогоденні або минулому. *Ньюс-реліз* може розповсюджуватися у ході прес-конференції і після події.

О

Об’єкт зображення – явище, предмет, людина та інше, що є центром дії під час зйомки.

Об'єктивність – відповідність об'єктивній реальності, безсторонність, неупередженість. Один із базових принципів журналістики, основними складовими якого є науковість, правдивість, діалектичність, історизм, прогностичність, достовірність, точність.

Огляд – жанр аналітичної журналістики, який має певні особливості: факти відбираються і групуються залежно від авторської мети; автор розглядає факти в їх взаємодії, знаходить причинні зв'язки; огляд на відміну від коментаря відзначається широтою дослідного матеріалу; часто є обмеженим хронологічними рамками.

Оглядач – журналіст або фахівець у будь-якій області, що веде персональну передачу, висловлюючи свої особисті судження, коментуючи показані відеофрагменти, спілкуючись з гостями студії.

Омоніми – слова, однакові за звучанням, але різні за значенням (коса дівоча, коса морська; ключ джерельний, замковий ключ).

Оперативність – здатність журналіста (телерепортера) й засобів масової інформації взагалі швидко, своєчасно та кваліфіковано відгукнутися на події, що відбуваються в соціумі.

Оперативність телебачення – здатність швидко повідомляти інформацію, скорочувати „відстань” між подією і часом виходу в ефір повідомлення про нього. Унікальна властивість телебачення - передавати повідомлення про подію в ході самої події – прямі телетрансляції, репортажі.

Оприлюднення (розкриття публіці) твору – здійснена за згодою автора дія, що вперше робить твір доступним для публіки шляхом опублікування, публічного виконання, публічного показу, публічної демонстрації.

Оптимальність тексту – збалансованість за п'ятьма чинниками: дійсність, аудиторія, умови договору із засновником, специфіка каналу інформації, рамки законів.

Органи мовлення – мовленнєвий, або вимовний апарат, органи людини з різною фізіологічною функцією, які в сукупності використовуються для утворення звуків мови. Органи мовлення поділяються на дві групи: 1) органи дихання (легені з бронхами й трахеєю), що створюють необхідний для утворення звуків струмінь повітря; 2) органи, які безпосередньо беруть участь у звукоутворенні, що, у свою чергу, підрозділяються на активні й пасивні.

Орфоенія (від грецьк. *orthos* – правильний, *epos* – мова) – 1) сукупність вимовних норм національної мови, що забезпечує збереження традиційної одноманітності її звукового оформлення; 2) розділ мовознавства, що вивчає вимовні норми мови. Тенденцією сучасних радіо і телебачення є стрімке наближення радіо- і телевізійного мовлення до живого розмовного. Прагнення до розмовності робить мову живою, образною, з мовного вжитку вилучаються штампи й кліше. Якщо це прагнення не підкріплене серйозним знанням основ орфоенії, виникає ситуація мовної всездозволеності. Телебачення й радіо починають тиражувати мовні помилки. Особливо властиве це явище невеликим регіональним студіям, на яких часто в ефірі працюють люди, що не мають відповідної освіти,

спеціальної підготовки. На сучасному телебаченні питома вага неорганізованої мови – інтерв'ю, виступи експертів, експрес-опитування, прямі ефіри тощо. У якості противаги цій неорганізованій мові журналіст повинен дотримуватися мовних норм.

Особистість – соціально-обумовлений характер. Структура особистості складається з кількох факторів: здібності, темперамент, характер, вольові якості, емоції, соціальна орієнтація, мотивації.

Оціночне судження – висловлювання журналіста, в якому він дає оцінку діям посадовців і політиків, критикує їх і навіть звинувачує у непорядних діях. За оціночне судження журналіст не несе правової відповідальності, а за допущені наклеп і образу може бути притягнутим до відповідальності згідно із законодавством України.

II

Памфлет – сатиричний жанр телебачення, злободенний публіцистичний твір, соціально-політичне викриття, критика в памфлеті носить викривальний, зневажальний характер.

Паралінгвістика – наука, яка вивчає жести, міміку, пози, голосові модуляції, тобто те, що впливає на ефективність мови.

„**Паркетні зйомки**”, „**паркетний сюжет**” – сюжет про офіційний захід: візит, переговори, засідання, нараду і тому подібне.

Пароніми – однокорінні слова, які є різними за

значенням, але схожими за звучанням (познайомитись - ознайомитись, підпис - розпис).

Паспорт телепередачі – робочий документ редакції, що містить перелік відомостей про передачу: її назву, хронометраж, проходження в ефір, а також про автора, учасників передачі, акторів, послідовність використання музичних творів, про редактора, режисера, асистента режисера, операторів, адміністратора.

„Перевернута піраміда” – графічний образ поширеної композиції коротких новинних повідомлень. Припускає побудову від більшого об'єму інформації, сконцентрованої у ліді, що „підсумовує”, до меншого об'єму, від „підстави” піраміди (більший відрізок в графічному зображенні) до її „вершини” (меншому відрізку).

Перипетії (від дав.-грецьк. *περίπετεια* – раптовий поворот) - раптова зміна в дії, несподіване ускладнення, зміна обставин або виникнення важких обставин, один з істотних елементів драматургії, що позначає всякий несподіваний поворот у розвитку сюжету і ускладнює фабулу.

Перифраза – у літературознавстві – описове висловлювання, яке використовується замість того чи іншого слова (країна сонця, що сходить – Японія; брати наші менші – тварини; люди в білих халатах – лікарі).

Персоніфікована інформація – інформація, уособлена її автором та учасниками подій, вплив повідомлення збільшується або зменшується властивостями особистості телевізійного персонажу.

Персоніфікація – це істотна відміна телевізійної журналістики від інших її видів.

Питання „у досил” – додаткове питання телерепортера, якщо не вдалося отримати виразної, щирої відповіді, або у разі відходу від теми чи відмови відповідати. Зазвичай виникає імпровізаційно у ході бесіди.

Питання з „закритим кінцем” – формулювання, що націлює на точну і чітку відповідь, смислові „так” і „ні”. Ставиться для уточнення позиції співбесідника, для завершення етапів інтерв'ю. Альтернатива - питання з незавершеним („відкритим”) кінцем, які дають можливість щодо роздуму співбесідника.

Піар (від англ. *public* – громада, *relations* – зв'язок) - зв'язки з громадськістю. Мистецтво досягнення порозуміння, яке побудоване на інформованості, використанні засобів переконання. Білий піар – офіційний, у рамках закону. Сірий піар – створення конфліктної ситуації, щоб привернути увагу. Чорний піар – виходить за рамки законів, руйнує моральні критерії громадського життя (фальсифікації, некоректна поведінка, комунікативна агресія). Піар і журналістика – різні сфери діяльності з різними задачами.

Піарщик – фахівець, компетентний в управлінні громадською думкою, здатний реалізувати будь-яку творчу ідею. Його мета - сформувати керований імідж – образ, репутацію, стиль товару, послуги, підприємства, особистості, ідеології на основі довгострокової роботи з громадською думкою.

Підведення (лід) – інформація ведучого новинної програми, що передує відеосюжету. Дуже часто складається з одного-двох коротких речень, що дуже стисло повідомляють про те, що відбулося, з подальшою формулою типу: „Подробиці – у репортажі нашого кореспондента”, або „3 місяця подій – наш кореспондент”.

Плагіат – літературна крадіжка, видавання чужого твору за свій або незаконне опублікування чужого твору під своїм ім'ям.

Подія – те, що відбулося або відбувається, явище суспільного або особистого життя; процес зміни взаємин між людьми, який йде енергійно та його чітко видно.

Полісемія – багатозначність, різні значення одного й того ж слова (палити – курити і палити – розводити вогонь). На багатозначності будуються такі мовні явища як каламбур і парадокс.

Посилання – в тележурналістиці фрагмент, що уточнює, кому саме належить першість в оприлюдненні факту (агентству новин, періодичному виданню, радіопрограмі та ін.), або вказує на автора цитати, джерело відомостей, якщо про це повідомляється вперше. Може бути як допоміжним, так і вельми важливим моментом повідомлення: наприклад, якщо редакція навмисно дистанціюється, не бере на себе відповідальність за правдивість повідомлення, або у разі зіставлення джерел з метою викликати недовіру до одного з них. Посилання на „чутки”, „неперевірені дані” показують напрями суспільного інтересу, дають уявлення про ступінь вірогідності факту, можуть бути корисні в плані „підготовки ґрунту”, повернення до теми.

Правдоподібність – не сама правда, а те, що схоже на правду. Журналіст повинен бути правдивим і не використовувати правдоподібні факти і відомості.

Право на інформацію – право фізичної особи вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію. Журналісти користуються цим правом у своїй професійній діяльності.

Правова інформація – сукупність документованих або публічно оголошених відомостей про право, його систему, джерела, реалізацію, юридичні факти, правовідносини, правопорушення і боротьбу з ними та їх профілактику тощо.

Презентація (від лат. praesentatio - представлення) – 1) суспільне оприлюднення чогось нового, що недавно з'явилося; 2) офіційне представлення новоствореного підприємства, фірми, проекту, продукції, товару, книги, закону, премії тощо у колі запрошених осіб. Презентація зазвичай включає прес-конференційну частину (виступи офіційних осіб та відповіді на запитання журналістів), презентаційну частину (подання чогось нового, тестування), неформальне спілкування (коктейль, фуршет), супровід спілкування (неголосна фонова музика, виступи вокалістів і т.п.), прощання (вручення подарунків).

Пресинг (від лат. presso – тисну) – форма тиску на індивіда чи соціальну групу для досягнення певних цілей.

Прес-реліз (від англ. press-release – випуск для преси) – засіб публік рилейшнз, що є бюлетенем,

призначеним для газет, журналів, радіо- і телередакцій, з яких вони можуть узяти інформацію, що їх цікавить.

Прес-конференція – інформаційне зібрання журналістів, на якому вони ставлять питання особі чи персонам, що проводять прес-конференцію. Зазвичай прес-конференція відбувається у випадках, коли суспільна значуща новина або окрема відома особа, безпосередньо пов'язана з цією новиною, бажають дати свої коментарі, які були б цікаві і важливі для громадськості.

Приватне телебачення – телеорганізації, що засновані юридичними чи фізичними особами України. Зазначені установи головним завданням ставлять одержання комерційної вигоди від діяльності у сфері телемовлення (приватна комерційна телеорганізація) чи не ставлять такої мети (приватна некомерційна телеорганізація).

Прислів'я – коротке образне закінчене висловлювання, яке має повчальний зміст (хліб - всьому голова, під лежаче каміння вода не тече).

Проблема – складне питання або завдання, що вимагають розв'язання, розслідування або вивчення.

Програма (телепрограма) – поєднана загальною творчою концепцією сукупність передач, що має постійну назву і транслюється організацією за певною сіткою мовлення.

Програмування мовлення – тематичне й жанрове планування телепередач і фільмів на якийсь період часу (перспективне й поточне). Програмування мовлення має

закони, що передбачають дотримання профілю каналу, актуальності та оперативності віщання, композиційної структури щоденного розкладу телепередач, урахування змісту попередніх і подальших передач, а також передач конкуруючих телеканалів.

Пропаганда – ідеологічний або інший вплив на людей, що передбачає прямі соціальні дії і швидкий результат.

Публіцист – журналіст або письменник, що працює над публіцистичними творами, повинен володіти наступними якостями: переконливість, аргументація, ерудиція, чіткість позиції. Йому надається право будувати власну суб'єктивну модель світу, саме його авторитетна позиція з різних питань цікавить глядача.

Публіцистика – жанрова характеристика літературного або журналістського твору, специфікою якого є реагування на актуальні суспільно значущі процеси й проблеми шляхом їх документального відображення, соціально-культурного та ідеологічного осмислення й емоційно-художньої оцінки. Публіцистичний елемент може бути присутнім практично в будь-яких журналістських жанрах: інтерв'ю, бесіді, коментарі, статті тощо, у тих випадках, коли в матеріалах присутні аналіз та узагальнення. Головним критерієм публіцистичності є перш за все небайдужість автора до предмета зображення, його громадянська позиція. У цьому головна відмінність публіцистики від аналітичної журналістики.

Пуризм (від франц. *purisme* – чистий) – прагнення очистити літературну мову від іншомовних запозичень,

різних новоутворень, від елементів нелітературної мови (діалектів, просторіччя, жаргонів тощо).

P

Реальна цільова аудиторія – аудиторія, що склалася навколо каналу інформації.

Реальна журналістська інформація – інформація, яку сприйняла аудиторія.

Реальні події – події насправді, що фіксуються телерепортером у тексті та відеоматеріалі.

Регіоналізація віщання – одна з головних тенденцій розвитку сучасного телебачення, суть якої полягає у зростанні й зміцненні державних, муніципальних, приватних комерційних і кабельних телестудій на місцях. Місцеве, або регіональне телебачення, точніше враховує особливості регіону, національний, освітній, віковий склад аудиторії, використовує факти і явища, які мешканець району, міста деколи знає особисто. Регіоналізація телемовлення нерозривно пов'язана із розповсюдженням національної культури, самобутності, народної творчості і народних традицій населення конкретного регіону.

Редакції телебачення – виробничо-творчі об'єднання, структурні підрозділи телекомпаній, які є творчими колективами, що створені за ознаками тематики віщання, жанрів і видів телепередач. Редакції можуть на договірних основах брати участь у підготовці й передачі рекламних матеріалів на умовах, визначених законодавством, залучати до своєї роботи спонсорів,

акціонерів, різні суспільні фонди, а також використовувати встановлені законом державні дотації.

Реклама (від лат. *reclame* – кричати) – 1) будь-яка платна форма неособистої пропозиції і представлення ідей, товарів і послуг від імені відомого спонсора; 2) специфічна область соціальних масових комунікацій між рекламодавцями і різними аудиторіями рекламних поведень з метою активного впливу на ці аудиторії.

Ремарка – у тележурналістиці описова частина відеоряду. Ефектно виписана дія свідчить про талант сценариста.

Репліка – оперативний емоційний відгук на гарячу подію або вислів, коротка форма авторської журналістики.

Репортаж (від франц. *reportage* – повідомляти, латинська основа *reporto* – передавати) – інформаційний жанр журналістики, що оперативно, з необхідними подробицями, в яскравій формі повідомляє про яку-небудь подію. Найважливіша риса репортажу як інформаційного жанру – оперативність, найважливіша іманентна ознака – кореспондент обов'язково повинен бути очевидцем події; на перший план обов'язково виходить особисте сприйняття, відбір фактів і деталей. Залежно від каналу масової комунікації (преса, радіомовлення, телебачення), способи подачі матеріалу мають деякі специфічні особливості. Телерепортер завжди повинен дотримуватися хронологічної послідовності подій, прагнути образним словом відтворити картину того, що відбувається. Видовище відеоряду – одна з основних умов цікавості телевізійного репортажу, що відрізняє його від репортажів у пресі й на радіо. Саме репортажі інформаційних і

інформаційно-аналітичних програм визначають обличчя того або іншого телеканалу. Практично всі сучасні телевізійні репортажі складаються з невеликого числа структурних елементів – це *stand-up*, *закадровий текст*, *синхрони*, *відеоряд*, *субтитри*, *лайви*. Іноді використовується *репераунд*. Розміщення цих елементів не регламентовано, а зумовлено лише змістом.

Репортаж коментований – показ події із поясненням коментатора за кадром.

Репортаж-комплект (комплект-репортаж) - репортаж, що зроблений як доповнення до матеріалу, який іде у випуску новин до нього, дозволяє глядачеві зрозуміти і оцінити весь комплекс обставин, пов'язаних з певною проблемою, подивитись на проблему з різних боків.

Репортаж некоментований – трансляція звуку і зображення під час події, закадровий текст відсутній.

Репортаж „німий” – позбавлений природного звуку дії, використовується лише голос журналіста, який начитує текст авторського коментаря.

Репортаж-передісторія – розповідь не тільки про подію, а й про її причини та передумови; повинен містити декілька точок зору, щоб не втратити об'єктивності.

Репортаж подієвий (оперативний) – подієвий сюжет, у якому журналіст слідує за хронологією та розвитком події.

Репортаж постановчий – організована або спровокована журналістом подія з метою демонстрування реакції людей, що діють в заданій ситуації.

Репортаж проблемний – сюжет або окрема телепередача, в яких у репортажній формі розповідається про проблему, причини її виникнення, про дії причетних до проблеми та інше. В цьому репортажі велике значення має авторська позиція журналіста.

Репортаж прямий – трансляція події в прямому ефірі з використанням ПТС під час здійснення дії.

Репортаж ситуативний (незапланований) – репортаж про несподівані, екстрені події.

Репортаж спеціальний (спецрепортаж) – особливий вид репортажу, основою якого є не подія, а актуальна проблема. Це маленький фільм, з якого глядачі одержують максимум інформації про проблему та шляхи її вирішення.

Репортаж твердий (запланований) – розповідь про подію, що була відома заздалегідь.

Репортаж тематичний – часто називається „свій сюжет”. Тему журналіст планує заздалегідь, вивчає її, розробляє спосіб подання; може бути поглибленою розробкою теми оперативного репортажу.

Репортаж фіксований – відображена на відеоплівці подія з метою повного або змонтованого показу надалі.

Репортажна передача – телепередача, створена у жанрі репортажу з усіма притаманними цьому жанру особливостями.

Репортажність – іманентна (внутрішньо властива) особливість телебачення, унаслідок чого репортаж є провідним жанром телевізійної журналістики.

Репортажу стиль – відрізняється нестримністю і легкістю. Розгорнена характеристика, ґрунтовна картина у цьому стилі замінені штрихами, пунктиром деталей. Лаконізм, яскравість, „наступальний” характер оповідання репортажу відразу виділяють цей стиль. У репортажі цінується вміння писати наочно і точно, шукати влучні порівняння. Цінується також винахідливість у використанні дієслів і дієслівних форм, за допомогою яких створюється своєрідна характеристика ритму.

Репортер – аймає й найбагатогранніша з журналістських професій. Репортерська робота - основа журналістики, без кореспондентських матеріалів, що відображають реальне життя, засоби масової інформації були б набором архівно-документальних і рекреативних матеріалів. Переважна більшість репортерів працює з оперативною інформацією, а також регулярно займається журналістськими розслідуваннями, підготовкою спеціальних репортажів. Професійну майстерність репортера можна звести до чотирьох вимог: 1) зуміти опинитися в потрібний час у потрібному місці, зуміти (у багатьох випадках – навіть без погодження з редакцією) оцінити суспільну значущість події й ухвалити рішення про підготовку матеріалу або про відмову від нього; 2) швидко продумати можливу структуру й композицію репортажу, виходячи з цього вибрати та зафіксувати

необхідний відеоматеріал, записати потрібні інтерв'ю; 3) зібрати необхідну інформацію про подію, оцінити ступінь необхідних подробиць і підготувати текст; 4) організувати швидку передачу матеріалу в редакцію.

Репортерська деталь – найбільш виразні фрагменти події, прикмети особливої „атмосфери” події, поведінки людей.

Репортерська команда – журналіст і оператор, що працюють на місці події.

Респондент – особа, що відповідає на питання під час соціологічних та інших опитувань. Стосовно журналістської практики може бути синонімічне в тих випадках, наприклад, коли журналісти проводять опитування значної кількості людей, виявляючи громадську думку з тих або інших питань.

Розмовне мовлення – різновид усної літературної мови, що обслуговує повсякденне побутове спілкування. У розмовному мовленні виявляються загальні властивості усної мови - непідготовленість, лінійний характер, дефіцит або, навпаки, надмірність мовних засобів, безпосередній характер.

Рубрика – заголовок телевізійного циклу, серії тематично об'єднаних телепередач.

С

Свобода слова – право громадян безперешкодно збирати, зберігати і розповсюджувати інформацію, право

вільно і публічно висловлювати свою точку зору або думку.

Семантика (від грецьк. *semanticos* – що позначає) – смисловий зміст мовних одиниць, а також розділ мовознавства, що вивчає значення одиниць мови, перш за все слів.

Семантичні бар'єри – труднощі в процесі комунікації унаслідок неспівпадання значень слів представників різних національних культур, професій, соціальних шарів, рівнів освіти.

Сенсація (від франц. *sens* – відчуття) – 1) незвичайно сильне враження, створене якою-небудь подією, звісткою; 2) подія, повідомлення, що справляє таке враження.

Симультанність (від англ. *simultaneous* – одночасний) – одночасність події та її трансляції в ефір, специфічна властивість телебачення. Присутня в телепередачах не постійно, проте має велике значення для психології глядацького сприйняття, ніби нагадуючи про достовірність дії, що відбувається на екрані. Симультанність, що створює ефект присутності глядача на місці подій, додає телевізійному повідомленню особливої достовірності, документальності, реалістичності, що забезпечує винятковість у вирішенні телебаченням інформаційних завдань.

Синхрон (від дав.-грецьк. *συνχρόνος* – одночасний) – звуковий фрагмент, знятий одночасно із зображенням, найчастіше інтерв'ю кого-небудь. Назва „синхрон” походить від того факту, що в телевізійному інтерв'ю звук

і відеоряд повинні бути синхронні щодо один одного (глядач не тільки слухає, він ще й бачить артикуляцію губ мовця).

Слаглайн (від англ. *slug* – строка, *line* – лінія) - обов'язковий елемент новини. Слаг – це комбінація слів або цифр, що з'являється першою строчкою будь-якого повідомлення, поміщеного на стрічку. Слаглайн зазвичай містить від трьох до п'яти слів, що найбільш ёмко характеризують ситуацію. Слаг є індивідуальним ідентифікатором новини, протягом 24-годинного періоду не повинні з'являтися два повідомлення з однаковими слаглайнами. Слаглайни призначені для спрощення пошуку новин на стрічках або в базі даних і використовуються останні 50-60 років. Після назви країни в слаглайні вказують іменники, що характеризують події, наприклад: Ірландія-повстанці-вибух.

Сленг (від англ. *slang* – жаргон) – слова, які часто розглядаються як порушення норм стандартної мови. Поширений головним чином серед школярів, студентів, військових, молодих робочих. Сленг складається із слів і фразеологізмів, які виникли і спочатку уживалися в окремих соціальних групах. Він відображав цілісну орієнтацію цих груп. Ставши загальноновживаними, ці слова в основному зберігають емоційно-оцінний характер, хоча іноді „знак” оцінки змінюється. Наприклад, „халтура” (акторське середовище вживання) позначає „приробіток”.

Слоган (від англ. *slogan* – бойовий клич) – рекламний девіз, який в стислому вигляді передає рекламне повідомлення. Використовується в усіх видах рекламної комунікації для залучення уваги цільової аудиторії, підвищення її лояльності бренду, стимулювання продажів.

Може бути зареєстрований, як товарний знак. Слогани, згідно з тією метою, яку вони переслідують, діляться на іміджеві і товарні. Фірмовий слоган визначає характерні унікальні особливості діяльності рекламодавця і є елементом фірмового стилю.

Соціальне середовище – комплекс підпросторів (шарів, полів, рівнів і тому подібне), де актуалізується та або інша людська діяльність. У середині нього встановлюються комунікативні зв'язки і стосунки. Соціальне середовище формується і актуалізується як комунікативний простір, функціонування якого не тільки забезпечує координацію людської діяльності за допомогою механізмів комунікації, трансляції або передачі інформації, але і виконує роль інтерфейсу.

Соціально значуща інформація – інформація, що необхідна членам суспільства, щоб бути інформованими й орієнтуватися в сучасних процесах.

Спеціальний випуск – випуск (часом позапрограмний) телевізійних новин з огляду на важливі події.

Спіндоктор (від англ. *spin* – кружляння, вертіння та лат. *doctor* – релігійний вчитель) – спеціаліст, що контролює характер висвітлювання подій у мас-медіа. Подія та її висвітлювання – два різні об'єкта аналізу. Спіндоктор розкручує інформацію, подає її в сприятливому вигляді. Іншими словами, спіндоктор - це керуючий інформацією.

Стенд-ап (від англ. *stand up* – стойка) – телевізійний (перш за все *репортажний*) прийом. Стенд-ап – це текст

кореспондента в кадрі. Використовується для підтвердження того, що репортер працював на місці події. Доказ присутності необхідний, оскільки є найбільш ефективним засобом примусити глядача повірити в достовірність цієї інформації. Найбільш доречними для застосування стендапів є ситуації:

- кореспондент або редакція в цілому мають власну точку зору на те, що відбувається, або якусь особливу інформацію, однак відсутній відеоряд для того, щоб її проілюструвати;

- якщо необхідно пов'язати між собою епізоди, місця подій тощо;

- для фіксації присутності кореспондента. У цьому випадку першочергового значення набуває задній план стендапа, на фоні якого знаходиться журналіст;

- для викладу контексту події, її передісторії. Навіть за наявності відповідного матеріалу пряме звернення до глядача іноді буває ефективнішим;

- стендап незамінний для того, щоб проаналізувати ситуацію або висловити свій (редакційний, кореспондентський) прогноз щодо прийдешнього розвитку подій;

- для наочної демонстрації будь-якої дії.

Судження – висновок, поєднання понять, з яких одне визначає й розкриває інше.

Сценарій – авторський твір, що є літературною основою для створення телепередачі. На телевізійних студіях існують дві форми запису авторського сценарію: у два ряди (зліва – зоровий ряд, справа - текст, авторський коментар - ця форма практикується в редакціях новин) і літературний сценарій, у якому автор прагне висловити свою думку в зорових образах, записавши їх так, як це

показуватиметься на екрані, точно позначаючи зміст епізодів та їх послідовність, сюжетний розвиток, драматургічний хід тощо.

Сюжет (від франц. *sujet* – предмет) – в художньому творі (літературі, драматургії, кіно-, телемистецтві) – розповідь про події, що відбуваються. Сюжет - основа форми твору. В телевізійній журналістиці – осмислена журналістом фабула, конфлікт, розвинений у подіях і характерах.

Т

Тавтологія (від грецьк. *tauto* – те ж саме, *logos* – слово) – змістовна надмірність висловлення, що проявляється в змістовному дублюванні слова чи його частини. Зазвичай свідчить про недостатню мовну й логічну грамотність мовця (або того, хто пише), який припускає тавтологію неусвідомлено.

Тайм-елемент (від англ. *time* – час) – повідомлення про час події, необхідне уточнення. Із-за принципової орієнтації журналістської новини на оперативність відгуку, особливо виділяється в репортерському матеріалі, стає його композиційним центром.

Техніка мовлення – набір практичних навичок в області дихання, артикуляції, дикції, постановки голосу тощо. Техніки мовлення прямо стосується орфоєпія.

Ток-шоу (від англ. *talk show* – розмовне шоу) – вид телепередачі, у якому один або декілька запрошених учасників ведуть обговорення тем, що запропонував ведучий. Ток-шоу поєднує ознаки інтерв'ю, дискусії, гри,

концентрується навколо особистості ведучого та відбувається за обов'язковою присутністю глядачів в студії. Іноді глядачам надається можливість поставити питання або висловити свою думку.

Точка зору – погляд на проблему, власна інтерпретація того, що відбувається.

Ф

Факт – те, що відбулося насправді, відбите у свідомості й має реальний характер.

Функції засобів масової інформації – коло діяльності, призначення засобів масової інформації. Соціальні функції – пізнавальна, комунікативна, конструктивна. Безпосередні функції - культурно-просвітницька, інтегративна, освітня, соціально-педагогічна, організаторська, рекреативна. Загальна функція – інформативна.

Х

Хедлайн (від англ. *headline* – головний рядок) – синонім заголовка або фрагмента заголовка, частіше – позначення ліда, що підсумовує та одночасно виконує функції заголовного рядка. Заголовок має бути не більше 50-70 знаків.

Хронікер – журналіст, співробітник служби новин.

Ч

Чутки – особлива самотрансляюча комунікативна одиниця, що забезпечує циркуляцію інформації. Частіше за все це інформація неперевірена, неточна, невизначена, але така, що має довіру.

Чутмейкер – спеціаліст по чутках, що керує процесом виникнення і розповсюдження чуток у певних інтересах.

Ш

Шеф-редактор – головний редактор телеканалу, творчого об'єднання на телебаченні тощо.

Штамп мовний – стилістично забарвлений засіб мови, що відклався в колективній свідомості носіїв цієї мови як стійкий, завжди „готовий до вживання”. Поняття „штамп” у цьому контексті має негативно-оцінне значення й належить до бездумного й позбавленого смаку використання зображальних засобів і виразних можливостей мови. У цьому полягає відмінність штампів від нейтральних понять „стандарт”, „стереотип” або „кліше”, що мають інформативно-необхідний характер і належать до готових формул, що доцільно застосовуються відповідно до комунікативних вимог тієї або іншої мовної сфери.

Я

Якісна функція інтерв'ю – повідомлення якісно нової інформації, знайомство з думкою, судженням,

точкою зору, які сприяють розкриттю характеру й внутрішніх властивостей того, хто дає інтерв'ю.

Список використаних джерел

1. Барманкулов М. К. Жанры и формы событийной информации публицистики, их общность и специфика в печати, телевидении, радиовещании : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. филол. наук : спец. 10.01.10 „Журналистика” /М. К. Барманкулов. – Алма-Ата, 1974. – 27 с.
2. Большой энциклопедический словарь. Языкознание / под ред. Ярцевой Н. В. – М., 1998. – 685 с.
3. Р. Борецкий., Г.Кузнецов. Журналист ТВ: за кадром и в кадре / Р. Борецкий, Г. Кузнецов – М. : Искусство, 1990. – 156 с.
4. Владимиров В. М. Основы журналистики в понятиях и комментариях : учеб. пособие для студентов специальности „Журналистика” / В. М. Владимиров. – Луганск : Изд-во Восточноукр. гос. ун-та, 1988. – 144 с.
5. Ворошилов В. В. Журналистика : учебник / В. В. Ворошилов. – СПб. : Изд-во Михайлова В.А., 1999. – 704 с.
6. Гайдамакова Б. Д. Основы редактирования радио- и телепередач / Б. Д. Гайдамакова. – М.: ИПК, 2001. – 62 с.
7. Гоян О. Журналістська телерадіоосвіта : сучасні тенденції [Електронний ресурс] / О. Гоян, В. Гоян // Електронна бібліотека Ін-ту журналістики КНУ ім. Тараса Шевченка. – Режим доступу : <http://www.journ.univ.kiev.ua>.

8. Дэннис Э. Беседы о масс-медиа / Э. Дэннис, Д. Мэрилл; пер. с англ. В. Касьяненко, Н. Кига́й. – М. : Вагриус, 1997. – 186 с.
9. Еверетт Д. Учебный пособие репортера / Д. Еверетт – К. : Index Промедиа, 1999. – 23 с.
10. Зверева Н. В. Специфика профессиональной деятельности регионального тележурналиста / Н. В. Зверева. – М. : Ин-т повышения квалификации работников тв и радиовещания, 2002. – 198 с.
11. Калмыков А. А., Коханова Л. А. Интернет-журналистика. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2005. — 383 с.
12. Ким М. Н. Репортаж: технология жанра / М. Н. Ким. – СПб. : Михайлова В. А., 2005. – 224 с.
13. Князев А. А. Основы тележурналистики и телерепортажа / А. А. Князев. – Бишкек : КРСУ, 2001. – 160 с.
14. Кузнецов И. Н. Информация (сбор, защита, анализ) / И. Н. Кузнецов – М.: Яуза, 2001. – 318 с.
15. Лісневська А. Л. До визначення змісту поняття „Професійне мислення майбутніх телевізійних репортерів” / А. Л. Лісневська // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2009. – № 11 (174). – С. 102 – 109.
16. Михайлін І. Л. Основы журналістики : підручник / І. Л. Михайлін. – К. : ЦУЛ, 2003. – 284 с.
17. Подготовка телерадиорепортажа: (из французского опыта): Реферативное изложение книги Пьера Ганца и Жан-Пьера Шампиа „Репортаж на радио и телевидении” / Ин-т повышения квалификации работников телевидения и радио. – М., 2000. – 85 с.
18. Свитич Л. Г. Профессия – журналист : учеб. пособие / Л. Г. Свитич. – М. : Аспект Пресс, 2003. – 255 с.

19. Тертычный А. А. Логическая культура журналиста : учеб. пособие для вузов / А. А. Тертычный. – М. : ВК, 2006. – 403 с.
20. Толстой Л. Н. Полное собр. соч. в 20-ти томах / Л. Н. Толстой. Т.10. – М. : Изд-во художественной литературы, 1960. – 198 с.
21. Чекалова Е.Л. Ночной эфир / Е.Л.Чекалова. – М.: Знание, 1990. – 55 с.
22. Цвик В. А. Телевизионная журналистика : история, теория, практика : учеб. Пособие / В. Л. Цвик. – М. : Аспект Пресс, 2004. – 382 с.
23. Шостак М. Репортер: профессионализм и этика. – М., 2002.
24. Шостак М.И. Оперативная журналистика: пособие Шостак М.И. Оперативная журналистика: пособие по дисциплине «Основы творческой деятельности журналиста» / М.И. Шостак. – М. : ИМПЭ им. А.С. Грибоедова, 2009. – 69 с

РОЗДІЛ 2

РЕЖИСЕРСЬКІ ТА ОПЕРАТОРСЬКІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ТЕЛЕРЕПОРТАЖІВ

Одне з провідних місць у створенні телевізійних інформаційних продуктів належить фахівцям новинарного жанру - телевізійним репортерам, від яких сьогодні вимагається не лише володіння основами телевізійної журналістики, а й режисерською та операторською справами.

Оскільки телебачення здатне повідомити у звукозоровій формі про дію в момент її здійснення, одночасність події та її відображення на телевізійному екрані (симультантність) є чи не найбільш унікальною рисою телебачення, і саме телевізійний репортер є автором такого роду відеопродукту, саме він відповідає за його створення.

Симультантність має велике значення для психології глядацького сприйняття, ніби нагадуючи про достовірність дії, що відбувається на екрані, ця характеристика телебачення створює ефект присутності глядача на місці подій, надає телевізійному повідомленню особливу реалістичність, що забезпечує телебаченню виключність у вирішенні інформаційних задач серед інших ЗМІ [9]. У свою чергу Ю. Шаповал акцентує увагу ще й на таких особливостях природи телевізійного зображення, як його алеаторичність у русі, що дає можливість транслювати найбільш достовірну інформацію багатомільйонній аудиторії. „Оперативність отримання інформації засобами аудіовізуальності телебачення дає змогу побачити об'єкт у певній фазі діяльності (існування) і встигнути осмислено закодувати зі швидкістю, характерною для його руху, враховуючи алеаторичність (у момент відображення),

тобто непередбачуваність розвитку події чи явища в різноманітності ситуації” [37, 31]. Цікаво зазначити, що В. Горпенко до найбільш кардинальних ознак телебачення теж відносить симультантність, а також лаконізм і „контурність” зображувальних структур, індивідуально-особистісний, довірливий характер спілкування, програмність [6, 5]. Саме від цих специфічних рис залежать, у свою чергу, багатофункціональні, структурні, виразні, естетичні особливості й можливості телебачення, яке, з розвитком і вдосконаленням технічної бази, посідає особливе місце в системі ЗМІ.

Учені-психологи довели, що інформаційні можливості кожної з чотирьох знакових систем – вербальної, кінетичної, музичної і графічної (зображальної) – неоднакові. Вихоплені, ізольовані деталі зображення, перебільшення окремих фактів ведуть до некритичного засвоєння інформації в цілому. Динамічні (рухомі) зображення сюжету сприймаються як істинні, відображають життя „як воно є” й можуть підсвідомо протиставлятися мовному коментарю як оціночній частині цієї інформації. А оскільки текст журналіста з найбільшою очевидністю виражає його точку зору, у зображальному ряді здійснюється інтуїтивний відбір деталей, що суперечать цій точці зору. З іншого боку, багатьма дослідженнями доведено, що зміст тексту на екрані займає не більше 10% глядацької уваги, а 90% – це картинка. На думку А. Москаленко „завдяки здатності телебачення відображувати дійсність за допомогою звуко-зорової мови все інтенсивніше виявляється інтегральна якість системи – емоційність... Телебачення сьогодні прагне до прискорення передачі новини, *підвищення ролі зорового ряду на екрані*, а також до подання аудиторії першої оцінки актуальних подій” [35, 23].

На думку І. Михайліна, „Створюючи ефект присутності, тележурналістика виступає найбільш об'єктивною звуковою та відеоінформацією, досягає синтетичності, впливаючи на два головних людських відчуття: зір і слух. Людина як біологічний індивід наділена лише п'ятьма відчуттями: зором, слухом, нюхом, дотиком і смаком. Але природа сприйняття людиною довкілля організована таким чином, що на перші два відчуття припадає 95% інформації, яку вона отримує із зовнішнього світу, а на решту – лише 5%” [34, 18]. Враховуючи розвиток сучасних технологій створення відеопродукту щодо посилення впливу зорового ряду на телеглядачів, І. Мащенко зазначає, що Парламентська асамблея Ради Європи у жовтні 1995 року прийняла рекомендацію „Про силу візуальних образів”. Документ констатує: „Образи дедалі більше оточують нас та впливають на нас. Це – фото й кіно, а також телебачення, відео й комп'ютери. Візуальні образи стають набагато потужнішими. Хвиля візуальної образності настільки могутня, що нині ми зіткнулись із явищем „віртуальної реальності”, яке породжує ризик маніпулювання образами, що ілюструють новини, та інформацією, яка їх супроводжує” [33, 26]. Крім того, на думку О. Тертичного, „репортаж сьогодні схиляється до художньо-публіцистичних жанрів, оскільки використовує метод наочного зображення дійсності як самоціль, а не засіб узагальнення або „пожвавлення” тексту” [38, 59]. О. Князев також зазначає, що „видовищність відеоряду - одна з основних умов „глядацькості” телевізійного репортажу, що відрізняє його від репортажів у пресі й на радіо” [29, 97]. Створюючи ефект присутності глядача на місці події, тележурналістика новин виступає найбільш об'єктивним інформаційним джерелом, вона передбачає використання майстерного монтажу, чергування близького і далекого

планів, темпо-ритмічної організації матеріалів, змістовного текстового ряду, умілого коментування зорових образів ведучим. За допомогою телеекрана індивід ніби сам бере участь у події, спостерігає за фактами і явищами, із власних спостережень черпає висновки, а тому й довіряє найбільше телебаченню.

Вищезазначене дає підставу зробити висновок, що телебачення, завдяки синтезуванню зору й слуху, кінетичному компоненту та високому ступеню персоніфікації контактів із глядачем, досягло максимальної мобілізації інформативних можливостей людини та є інструментом формування її свідомості та самосвідомості. Саме неперевершена природа телевізійного екрану є вирішальним чинником впливу на соціальну психологію людини, впливу на процес виховання соціальних почуттів, настроїв, звичок, спонукань. Природа телебачення та високий рівень сучасних технологій створення екранного зображення дозволяє реалізувати будь-які задуми, а тому фахівці екрану повинні досконало володіти цими технологіями для створення конкурентоздатного відеопродукту, в тому числі відеосюжетів для новинарних програм, що створюються саме телевізійними репортерами.

Зазначена складність природи телебачення підтверджує неоднозначність процесу підготовки фахівців і сучасного трактування професії „телевізійний репортер” взагалі, в якому все більше акцентується увага на створенні телерепортажу саме як візуального повідомлення з місця подій, а тому передбачається володіння телерепортерами режисерськими та операторськими навичками у професії.

Треба зауважити, що одним з типів мислення, що найбільше вивчається сьогодні, є мислення візуальне, тобто мислення, пов'язане із зоровими, візуальними

образами, і цей тип у структурі професійного мислення телевізійного репортера є досить важливим. Телевізійний репортер повинен володіти специфічною професійно важливою характеристикою мислення - екранністю, тобто умінням думати візуальними образами екрану й досконало розуміти їхню взаємодію зі словом для передавання інформації. Такий специфічний тип мислення, характерний для багатьох фахівців телевізійної сфери, можна також назвати екранним або звуко-зоровим.

Стає зрозумілим, що телевізійний репортер повинен мати бездоганну професійну техніку виконання, вільно володіти словом написаним і проголошеним, знатися на закономірностях його поєднання з відеорядом та взагалі на технологіях створення цього відеоряду.

Отже, автором інформаційного сюжету або телерепортажу є, як правило, тележурналіст, який за допомогою оператора здійснює зйомку згідно з власним задумом, специфікою події, темою. Проте, будь-який задум повинен мати екранне втілення, а тому телерепортер-журналіст водночас є і режисером телевізійного інформаційного повідомлення, який повинен йти не від слова проголошеного, а саме від екранного зображення, тобто він разом з оператором несе однакову відповідальність за відібрані, вибудовані та відзняті кадри.

Велика роль у створенні новинного сюжету належить оператору. Від його майстерності і здатності працювати в складних і навіть екстремальних умовах залежить видовищність і емоційність репортажу. З'явившись на місці події, оператор і журналіст виконують різні задачі і не завжди можуть знаходитися поряд. Їх взаємодія і взаєморозуміння обумовлені певним досвідом сумісної роботи. Задача оператора – зафіксувати на плівці найцікавіші епізоди події, зняти їх з різних ракурсів та різними планами, знайти кадри, які стануть „родзинками”

репортажу, приділити увагу деталям та перебивочним кадрам. Задача журналіста – відчувати подію, спостерігати її перебіг, взяти інформацію у тих, хто нею володіє, домовитися про інтерв'ю з кількома людьми, продумати фактори, які зроблять сюжет збалансованим.

Будь-якому побаченому кадру глядач довіряє більш, ніж слову, а тому задача телерепортера, **по-перше**, якщо можливо, заздалегідь скласти логічну, збалансовану сценарну композицію інформаційного повідомлення (синопсис), в якому головною складовою емоційного впливу на глядача повинен стати не тільки факт проголошений, а й факт достовірно зображений та викладений згідно з законами драматургії інформаційних жанрів. Головним умінням автора сюжету є уміння вичленити з наявної відеоінформації головну і другорядну, фонову і показову, тобто уміння спланувати роботу знімальної групи таким чином, щоб в кожному репортажі обов'язково був створений набір кадрів, які не тільки максимально точно фіксують подію, але й висловлюють авторське (операторське, журналістське) ставлення до події. Дискусія про взаємозв'язок авторського (суб'єктивного) і об'єктивного, про їхню доречність у показі подій триває до нинішнього часу. Зазвичай, потреба виробити гармонійний баланс між цими двома початками є однією з важких проблем служби новин і викликає жваве обговорення в кожному творчому колективі. І саме тому необхідно провести попередню роботу з вивчення місця і об'єкту зйомки, (можливо, через попередню бесіду або Інтернет), щоб візуальне повідомлення про подію, відбір його героїв і експертів не носило той хаотичний і випадковий характер, яким, як правило, грішать регіональні інформаційні програми.

По-друге, під час зйомки телерепортер, як автор і режисер, повинен дуже чітко ставити завдання оператору,

виконання яких працює на загальну ідею всього сюжету, а також дає відповіді на питання – що? хто? де? чому? – за допомогою зображення.

Журналіст-режисер спільно з оператором повинен пам'ятати, що, крім стандартної об'єктивної фіксації події, а також у тих численних випадках, коли стандартною та невиразною за формою є сама подія, їх творча група повинна в обов'язковому порядку передбачити можливість авторського повороту теми, записати неочікуваний stand up, зафіксувати красномовні деталі, застосувати різні ракурси зйомок.

Майстерність оператора багато в чому визначається його вмінням правильно вибрати точку зйомки, знайти необхідний ракурс, який дозволить найбільш повно виявити об'ємну форму предмета, висловити ставлення авторів до зображуваного. Інформаційні матеріали знімаються в досить жорстких часових умовах і часто без детальної розробки знімального плану. У цьому випадку оператору буває не до пошуків цікавих точок зйомки, а це призводить до помилок в зоровому ряді, які зводять нанівець усі зусилля знімальної групи.

Не завжди вдається знайти і кадр-символ події, який пов'язав би між собою все, що було знято навіть з не дуже цікавого ракурсу. Але якщо це вдається, то виграш відеоряду очевидний. Ракурсні зйомки надають зображенню на екрані більшу виразність, розширюють уявлення глядача про зображувальний предмет.

Ракурсні зйомки вимагають значної рухливості знімальних камер і проводяться, як правило, із застосуванням ширококутної оптики. Саме тому ракурсні зйомки мало використовувалися телебаченням до того часу, поки не з'явилися досить легкі ручні телевізійні камери і телевізійні крани, зокрема керовані дистанційно. Тепер же телебачення все частіше йде на показ події з

незвичних, на перший погляд, точок зйомки. Таким чином, поява в останнє десятиліття мобільної апаратури дозволило значно урізноманітнити зоровий ряд телевізійних передач.

По-третє, для достовірності події телерепортер повинен стати візуальним сегментом екранного повідомлення, що продиктоване сучасними вимогами до цієї професії. На сьогодні саме екранний фактор вирізняє професію телерепортера з-поміж інших, робить її особливою, отже, в репортерстві домінує візуально-вербальна складова творчості. А тому, як режисер власного сюжету, він спільно з оператором повинен вміти обирати місця та обставини для журналістських stand up, які б носили не фоновий, а семантичний щодо події характер та створювали певну атмосферу в кадрі.

Надто важливою складовою телерепортажу є stand up автора. Цей журналістський прийом переслідує дві найважливіші мети: зафіксувати присутність репортера на місці події (і це додає сюжету правдивості і достовірності) і повідомити глядачеві щось важливе від імені автора репортажу (це додає сюжету змістовності і емоційності). Складність зйомки стенд-апу для журналіста полягає в тому, що він має дуже мало часу, щоб підготувати свій текст в кадрі, а цей епізод сюжету (їх може бути декілька) несе велике навантаження в сенсі розуміння глядачем події, про яку йому розповідають.

До того ж потрібно максимально використовувати такі прийоми, як „лайв” (жива картинка з живим звуком, що має принципове смислове значення) та „екшн” (несподівана дія, що знята з початку до кінця у реальному часі). Ці компоненти репортажу дозволяють дуже яскраво підкреслити достовірність події (симультантність) у момент її здійснення.

Зоровий ряд може бути настільки емоційно активний, що буде неможливо підібрати до нього відповідний текст. Яскравий приклад – приголомшливо популярні передачі американської телекомпанії CNN „No Comment”.

По-четверте, телерепортер як „оператор-режисер” повинен знати та вміло використовувати елементи мови екрану, тому що його задум та сценарна композиція має втілитися саме в екранне видовище. До того ж на багатьох телестудіях існує практика, згідно з якою саме автор репортажу чи інформаційного сюжету (журналіст-репортер) повинен бути присутнім на усіх стадіях вироблення інформаційного відеопродукту, тобто не тільки вивчити матеріал, вдало подати його у синопсисі та професійно зробити зйомку, але й бути присутнім і на монтажі цього матеріалу або грамотно написати монтажний план сюжету. А для цього треба знати деякі особливості використання плану, ракурсу, композиції та атмосфери кадру тощо.

Проте, стилістика режисури та зйомки репортажу чи сюжету, яка складається саме з елементів мови екрану, відрізняється від стилістики ігрових екранних творів чи замальовок, кліпів. Отже, обов’язкові адресні плани повинні бути досить тривалими, статичними або знятими панорамуванням, за змістом – лаконічними, контурними, зрозумілими. Частіше це загальні плани (наприклад, будівля виконкому) чи 2-3 плани з уточненням до деталі (будівля виконкому – прапор - надпис). Рух камери у сюжеті зведено до мінімуму, тобто кадри статичні, композиційно вибудовані, виразно передають атмосферу події. Цього можливо досягти за допомогою красномовних деталей - черевики народного депутата, непрацюючий годинник в багатодітній родині або крупними планами людей, на обличчях яких ми бачимо біль, гнів, байдужість. Будь-якому екранному видовищу притаманна насамперед

емоційність, яка створюється і наявністю соціально-значущого факту-події, і грамотно збудованим зображенням, що передає атмосферу події. Сьогодні журналіст у кадрі із власним текстом (stand up) – це, як правило, рухомий об'єкт, а тому режисура цих кадрів залежить насамперед від самого автора-репортера, що є візуальною частиною інформаційного повідомлення. Вони повинні не тільки зорієнтувати глядача у просторі та часі, але й одразу створити атмосферу, занурити глядача у подію.

Хотілося б також уточнити декілька особливостей, що стосуються масштабу екранного зображення – планів. Що до крупного плану, то він володіє підвищеною аналітичністю, добре передає психологічний стан людини. Використовуючи великий план, оператор і режисер можуть звернути увагу глядача на якусь характерну деталь, що має, на думку авторів, особливо важливе значення для осягнення образу, створюваного на екрані. І, нарешті, головною особливістю великого плану, яка, мабуть, і визначила інтерес до нього на телебаченні, є те, що крупний план є планом прямого спілкування зі співрозмовником, дозволяє встановлювати контакт з кожним глядачем окремо, розмовляти з ним як би наодинці. Тому всі синхрони й інтерв'ю знімаються в основному крупним планом, якщо тільки мова не йде про уточнення місця і просторових обставин події, в які вписується людина.

Однак саме ці властивості великого плану викликають цілий ряд естетичних і етичних проблем, про які зобов'язаний пам'ятати кожен режисер. Не завжди людина, яку знімають, жадає настільки близького, інтимного спілкування з камерою. Не завжди людина, показана таким чином, буде чарівною і привабливою. Про це варто згадувати в ті моменти, коли режисери і

оператори дозволяють собі незрозумілі та непродумані наїзди на дуже великі плани героїв. Як часто ми бачимо на весь екран не дуже здорову шкіру, залізні зуби і лупу у волоссі. Звичайно, все це можна знімати і дуже крупно, якщо в цьому є якийсь сенс і певний задум, але часто нам просто захотілося „наїхати” – адже трансфокатор дозволяє. Мало хто з героїв репортажів хоче з'явитися на людях невмитими і неохайним, або щоб йому заглядали в рот, якщо йому тільки що видалили два зуби.

Отже, якщо ми наблизилися до людини, це не може бути випадковістю. Ми стежимо за найтоншими і найскладнішими почуттями, миттєвими емоціями. Ми приковуємо увагу до цієї особи, до цього предмету, до цієї деталі. Не може бути великого плану тільки тому, що не монтуються сусідні. Все повинно залежати від режисерського задуму. Зрозуміло, все екранне видовище не може складатися тільки з великих планів, але якщо воно організоване та сплановане належним чином, крупний план дозволяє не тільки розкрити зміст або сюжет, але і заощадити час в репортажі.

Середній і загальний плани передають більш виразну інформацію. Вони дають ефект безперервності течії життя в її екранному варіанті, показують подію, дію в цілому. Вони дають уявлення і про місце дії, і про те, як розташовані об'єкти. На середньому плані можна побачити і навколишнє оточення, і реакцію героїв. І головне – взаємодія персонажів, це універсальний план. Він надає глядачеві найбільш повну і різноманітну інформацію. Але варто врахувати: неточна побудова середнього плану може призвести до появи на екрані безлічі зайвих, відволікаючих на себе увагу деталей. Стилїстика багатьох сучасних телепередач припускає в основному використання середніх планів, особливо при відтворенні на екрані діалогів, диспутів, „круглих столів”. Там, де необхідно показати

дію, проінформувати глядача про конкретну подію чи явище (так зване документально-репортажне телебачення), автори вдаються в основному до середнього і загального планів (виняток – синхрони) і не випадково: у документально-репортажному телебаченні загальні та середні плани застосовуються значно частіше.

Формування стандартів виробництва новин сьогодні призводить до складання певних вимог щодо компонентів якості відзнятого матеріалу телерепортажу, який, доречі, повинен займати не більш 15-20 хвилин, включаючи синхрони. Ось, наприклад, вимоги до якісного відеоматеріалу телерепортажу, що були розповсюджені Школою журналістики Колумбійського університету. Це може допомогти учасникам творчих репортерських груп швидше знаходити наріжні камені можливої стилістичної єдності репортажів.

1. Правильне використання фільтрів під час зйомок.
2. Відсутність засвітки.
3. Відсутність великих тіньових плям.
4. Наявність (в разі необхідності) штучного світла.
5. Наявність різкості кадру.
6. Відсутність мікрофону в кадрі.
7. Наявність (в разі необхідності) штатива.
8. Горизонтальний рівень камери.
9. Камера достатньо наближена до об'єкта /дії/.
10. Творчий підхід (камера показує те, що не бачить око).
11. Правильне оформлення інтерв'ю.
12. Добре обраний другий план для інтерв'ю.
13. Якісний природний звук.
14. Ефектне використання макрофокуса.
15. Ефектні крупні плани.
16. Ефектний початковий кадр.
17. Ефектний фінальний кадр.

Отже, у зв'язку з підвищенням ролі зорового ряду, на екрані особливою характеристикою професійного мислення телевізійного репортера повинна стати звукозоровість, тобто моделювання на місці подій не тільки текстової структури репортажу, але й викладення його глядачеві у логічній послідовності визначених та вибудованих кадрів. Все це відноситься до режисерсько-операторських аспектів роботи телевізійного репортера та формування специфічних навичок, які розвиваються в тому числі на основі інтеграції наукового знання у вигляді професійних термінів, що представлені у другій частині цього розділу нашого навчально-методичного посібника (глосарії) та практичних завданнях у додатках.

Проведення практичного семінару представлено у вигляді імітаційної вправи „Німий екран” (*див. додаток 3.1*), що відображає професійно-моделююче середовище, засноване на впровадженні активних методів навчання у форматі контекстного (професійно орієнтованого) навчання, яке забезпечить ефективне набуття практичного досвіду майбутніми телерепортерами. Його суть полягає в моделюванні професійної діяльності, створенні умов, максимально наближених до реальної професійної діяльності телевізійних репортерів, у процесі якої й формується професійне мислення цих фахівців, адже забезпечення якісної підготовки фахівців можливе лише за умови максимального наближення навчального процесу до майбутньої діяльності. Згідно з цим, ми використовували діяльнісний підхід, адже саме він дає змогу розвивати мотиваційно-ціннісні орієнтації особистості, перетворюючи їх на активно-позитивне ставлення до професії.

У практичній діяльності майбутньому телевізійному репортеру доведеться працювати в мобільній творчій групі, мета якої одна – випуск в ефір програми новин.

Випуск новин – відповідальна й оперативна робота, тому кожен фахівець повинен чітко знати свої функції й уміти виконати їх. Звичайно, у відділі новин існують посади директора відділу, редактора-координатора, кореспондентів, телеоператорів, ведучих. Але в невеликих телевізійних компаніях одна людина може виконувати декілька функцій, наприклад, директор може бути редактором, а ведучий – репортером. Журналіст-репортер на телебаченні (особливо регіональному) не може бути вузькопрофільним фахівцем, він повинен уміти робити все й бути в змозі замінити колегу. Щоб вирішити цю задачу, майбутньому фахівцю необхідно мати чітке уявлення про специфіку роботи кожного учасника групи, а також накопичувати досвід роботи „у зв'язці”. Майбутнім телевізійним репортерам на практичному занятті третього блоку спецкурсу пропонується професійно-рольова гра „Гарячі новини” у рамках теми „Організаційно-творчі функції телерепортера у знімальній групі: партнерство, взаємодія, лідерська функція” (див. додаток 3.2). Зазначена гра стала формою організації спільної роботи й сприяла активізації міждисциплінарного мислення студентів, які призводять до сплаву й розвитку вихідних форм професійного мислення й діяльності.

У підготовці телевізійного репортера доцільно використати один з основних видів педагогічних проєктів – навчально-технологічний проєкт. Завдяки цьому методу в процесі навчання забезпечується можливість сполучення теоретичних знань і їх практичне застосування для вирішення професійних завдань у спільній творчій діяльності. Студентський творчий проєкт – це самостійно розроблений і виготовлений продукт від ідеї до її втілення й презентації, що має новизну й виконаний у спеціально організованих умовах під контролем куратора проєкту (викладача). Проєктне навчання майбутніх журналістів

дозволяє навчити їх вже в студентській аудиторії підходити до професійної діяльності системно. Ми виділили такі стадії розробки проекту: 1) організаційно-підготовча стадія – проблематизація, формулювання мети, розробка проектного завдання; 2) розробка проекту-планування, розподіл обов'язків і складання плану завдань для учасників; 3) технологічна стадія – збирання інформації, вирішення нагальних питань, систематизація матеріалу, створення макету; 4) заключна стадія – оформлення результатів, презентація практичного результату, саморефлексія, оцінка проекту.

Метод проектів є достатньо трудомістким, тим більше, що за витратами часу належить до середньо термінових і розрахований на двотижневий термін виконання. У процесі експериментальної роботи ми використали проектний метод для узагальнення знань майбутніх телевізійних репортерів щодо системи їхнього професійного мислення, для чого кожній групі студентів було запропоновано підготувати проект роботи творчого об'єднання „Студія молодого телерепортера”, у процесі роботи якого були створені оптимальні умови для формування професійного мислення телевізійних репортерів (див. додаток 3.3).

Глосарій

A

Абстракція - виділення найважливіших, закономірних ознак предметів і явищ, відкидання випадкових, неістотних ознак.

Автори аудіовізуального твору - творча група, яка створила аудіовізуальний твір: режисер-постановник;

автор сценарію, текстів, діалогів; автор спеціально створеного музичного твору з текстом або без нього; художник-постановник; оператор-постановник. Одна і та сама фізична особа може поєднувати дві або більше із наведених авторських функцій.

Адресний кадр (адресний план) - кіно- або відеокадр, що містить інформацію, яка вказує на географічні координати місця зйомок: назву населеного пункту, закладу, дороговказ тощо. Адресний кадр може також містити зображення будь-яких загальновідомих споруд, що однозначно асоціюються з географією.

Алегорія - інакомовність, вираження абстрактних понять, думок, ідей у конкретних образах.

Архівна зйомка - зйомка, що зроблена раніше.

Асоціація (від *лат. associo* - з'єдную, зв'язую) - зв'язок між окремими уявленнями, при якому одне уявлення викликає інше. Асоціація за суміжністю - одне уявлення викликає інше завдяки часовому або просторовому поєднанню у минулому (літо-спека, кухня-їжа). Асоціація за схожістю - зовнішньому (поверхневі ознаки (дельфін-теплохід) - форма - швидкість) або за змістовними ознаками (мати-Батьківщина). Асоціація за контрастом - за зовнішніми ознаками (холодний-гарячий) або за внутрішніми розходженнями і невідповідністю (характери тварин у байках переносяться на характери людей).

Аудіовізуальна інформація - будь-які сигнали, що сприймаються зоровими і слуховими рецепторами людини та ідентифікуються як повідомлення про події, факти,

явища, процеси, відомості про осіб, а також коментарі (думки) про них, що передаються за допомогою зображень та звуків.

Аудіовізуальний твір - зафіксована серія зв'язаних між собою кадрів (з супроводом або без супроводу їх звуком), призначена для зорового і слухового сприйняття за допомогою відповідних технічних пристроїв. Аудіовізуальні твори включають кінематографічні роботи і твори, виражені засобами, аналогічними кінематографічним (теле- і відеофільми, діафільми, слайди та інше) незалежно від способу їх первинної або подальшої фіксації; частина телерадіопрограми, яка є об'єктом авторського права, має певну тривалість, авторську назву і власну концепцію, складається з епізодів або цілісних авторських творів, поєднаних між собою творчим задумом і зображувальними чи звуковими засобами. Аудіовізуальний твір - це результат спільної діяльності авторів, виконавців та виробників, він являє собою об'єкт авторського права.

Б

Бленда (від нім. *blenden* - затуляти) - додатковий аксесуар до об'єктиву або частина його оправы, призначений для боротьби з плямами й паразитним засвіченням при зйомці в складних умовах освітлення. Зазвичай це тонкостінна порожниста насадка конічної, пірамідальної, циліндрової форми або складнішої пелюсткової конструкції для запобігання він'єтирування. Пелюсткові бленди зазвичай використовуються на зум-об'єктивах.

В

Верстка теленовин - розташування готових сюжетів і прямих включень у певній послідовності в передачі, яка містить новини.

Видовище екранне - спеціально організована у просторі та часі публічна демонстрація соціально значущої поведінки людини. До видовища можна віднести сім компонентів: зображення, звук, простір, час, виконавець, глядач, драматургія. Час у видовищі: теперішній, майбутній, минулий, а також уявлений, історичний, глядацький.

Виразжальні засоби режисури головні - мізансцена, атмосфера й ритм.

Виробник відеограми - фізична або юридична особа, яка взяла на себе ініціативу і несе відповідальність за першу зйомку будь-яких рухомих зображень (як із звуковим супроводом, так і без нього).

Витіснення - екранний прийом заміни зображень, спосіб міжкадрових переходів, суть якого полягає в тому, що наступний кадр поступово витісняє попередній (іноді вживають слово „шторка”). Такий спосіб зміни кадрів називають також мікшерним переходом. На телебаченні це роблять за допомогою спеціального електронного пристрою.

„Вібруюча” камера - прийом динамічних зйомок об'єктів, коли з метою створення ефекту повної реальності, натуральності того, що відбувається, предмети зображуються в несподіваних ракурсах, з рухом камери

(імітація пошуку об'єкта зйомки при ввімкненому режимі запису), щоб підкреслити подібну до життя випадковість і динамізм явищ, що фіксуються в кадрі. Часто використовується при зйомці воєнних і кримінальних подій, а також у рекламі.

Відеограма - відеозапис на відповідному матеріальному носії будь-яких рухомих зображень (із звуковим супроводом чи без нього), крім зображень у вигляді запису, що входять до аудіовізуального твору. Відеограма є вихідним матеріалом для створення її копій.

Відеозапис - 1) запис електричних сигналів, що несуть інформацію про зображення (відеосигналів), на магнітний носій (стрічку, диск, барабан тощо); 2) сукупність методів і засобів запису та відтворення такої інформації. Відеомагнітофонний запис застосовують для фіксування телепередачі або матеріалів до неї. В подальшому їх використовують в ефірі чи під час монтажу передачі.

Відеозйомка - процес синхронного фіксування на магнітній стрічці зображення й звука. Відеозйомка на телебаченні є основою аудіовізуальної інформації про подію. Відеозйомка - аналог кінозйомки, однак потребує меншої кількості технічних засобів і дає змогу значно швидше показати подію на екрані, ніж це може зробити кінохроніка.

Відеоряд - 1) запропоновані в сценарії кадри для показу подій або іншого матеріалу; 2) змонтовані в певній послідовності фрагменти відзнятого зображення (кадри).

Відеотракт - процес передавання телезображення, що починається з передавальної камери і завершується на екрані телеприймача.

Від'їзд - плавне віддалення в кадрі від об'єкту (різновид тревелінгу), поступове зменшення масштабу зображення об'єкту без порушення чіткості. Відбувається за допомогою оптики (трансфокатора).

Г

Гіпербола - образне висловлювання, що перебільшує силу, розміри, красу явища або предмету, що описується („чекати цілу вічність”).

Глибина кадру (глибина зображуваного простору) - найбільша відстань, виміряна вздовж оптичної вісі, між точками в просторі, що зображуються оптичною системою кіно- або відеокамери достатньо різко. Глибина зображуваного простору залежить від діаметра вхідної зіниці об'єктива й збільшується з його зменшенням.

Глибинна мізансцена - внутрішньокадровий рух екранних персонажів з наближенням і віддаленням від камери, тобто різноплановістю їх зображення. Глибинна мізансцена в поєднанні з рухом камери до людини (в потрібний момент її віддалення) дає можливість розглядати дію на знімальному майданчику в різних ракурсах, динамічно, з необхідними емоційними й смисловими акцентами.

Головний режисер на телебаченні - художній керівник процесу виробництва телепрограм однієї студії, редакції, компанії, організатор творчого процесу

тимчасових (на одну передачу або постановку, на цикл або серію передач) бригад, що складаються з режисера, оператора, редактора, художника, звукорежисера, відеоінженерів, освітлювачів та ін.

Головний режисер телеканалу - посадова особа яка є відповідальною за формат та естетику програм, їх структуру, дизайн, культуру випуску, за художнє оздоблення проміжків між передачами, за манери, зовнішній вигляд і поведінку в кадрі ведучих провідних програм та ін.

Головний художник телестудії - посадова особа, що відповідає за художнє оздоблення телепередач, телефільмів, телевистав та інших телепрограм. Відповідає за розвиток ідей сценарію, п'єси, авторського задуму образотворчими засобами з використанням спецефектів, інших особливостей мови телевізійного мистецтва. Організує роботу художників-постановників, декораторів, освітлювачів, гримерів, костюмерів, зайнятих у підготовці конкретного фільму, вистави, передачі.

Графіка на телебаченні - написи, титри, субтитри, ілюстрації, діаграми, заставки, малюнки. Це важливі компоненти зорового ряду телепрограм, які представляють тих, хто говорить в кадрі, а також ілюструють закадровий текст, дають пояснення до дії на екрані, зазвичай передують і завершують передачі, дозволяють оперативно подати відомості про погоду, спортивні результати, включати оголошення між передачами, майстерно і тонко позначити хід часу або зміну місця дії. Перспективний вид зображення на телебаченні - електронна графіка, яка засобами комп'ютера може створювати в кадрі найяскравіші та найсучасніші образи.

Грим на телебаченні - розрізняють звичайний, коректувальний і характерний грим. Призначення звичайного гриму - нічого не міняючи в зовнішності актора, так розподілити світлотінь на обличчі, щоб добитися в зображенні потрібного балансу тонів. Грим коректування допомагає приховати недоліки особи, вигідно підкреслити її привабливі сторони. Характерний грим використовується для того, щоб виявити специфічні риси образу, створити типаж на сцені чи в кіно. На телебаченні грим має бути природнім, також потрібно враховувати індивідуальні особливості обличчя людини у кадрі. Вибір гриму залежить також від чисто технічних чинників: інтенсивності освітлення, світлового балансу, напряму світла, декорацій, співвідношення контрастності особи і фону, регулювання відеосигналу, освітленості зображення на фотокатоді трубки, коефіцієнта контрастності, спектральної характеристики трубки.

Д

Декорації в телестудії - обстановка в телестудії, що відповідає темі й меті передачі (фільму, вистави) та розмірам студії. Декорація не повинна обмежувати пересування камер, мікрофонів, освітлювальних приладів. Вибір кольору та контрастності декорацій повинен враховувати особливості передавальних камер і світлотехніки. На практиці розрізняють наступні види декорацій - нейтральний фон, реалістичні, символічні, абстрактні, силуетні, гротескові. Частина декорацій, в якій вибудовується мізансцена, називається вигородкою.

Демонстрація - показ в ефірі. Матеріал для демонстрації може бути підготовленим заздалегідь, тобто

відзнятим і змонтованим, а може і прямо передаватися до ефіру.

Деталь (макроплан) - зображально-виразний засіб, план (масштаб) зображення предметів, що дає уявлення про місце та характер дії, має самостійну інформаційну цінність.

Динамічність - рух, розвиток дії, внутрішня сила зображення в кадрі.

Діафрагма (від грец. *diaphragma* - перегородка) - непрозора перепона, що обмежує поперечний перетин світлових пучків в оптичних системах (у телескопах, далекомірах, мікроскопах, спектроскопах, кіно- та фотоапаратах, відеокамерах). Роль діафрагми часто виконують оправы лінз, призми, дзеркал, зіниці ока, у спектроскопах - щілини. Розміри й положення діафрагми визначають освітленість та якість зображення, глибину різкості й дозвільну спроможність оптичної системи.

Дія в екранному творі - зображення в кадрі вчинків героїв та інших персонажів у взаємозв'язку з складовими сюжетної лінії твору. Вислови, рухи, жести, мізансцени - все це і утворює дію в кадрі.

Довгофокусний об'єктив (телеоб'єктив) - оптична система, яка дає змогу одержувати великомасштабні зображення віддалених об'єктів. Таким об'єктивом користуються, зокрема, для знімання методом прихованої камери, коли оператор перебуває якомога далі від об'єкта.

Документальне телебачення - вид мовлення, що об'єднує інформацію, публіцистику, науково-популярні

програми, кіно- й телехроніки та інші неігрові жанри телебачення. Воно бере на себе освітні та виховні функції, що представлені у вигляді публіцистично-нарисових форм і трансляцій, що одержували широке поширення на телебаченні в минулому нашої країни. Специфічно телевізійна тенденція полягає в міжжанрових зв'язках телебачення як мистецтва синтетичного, у поєднанні в одному творі елементів ігрового, документального кіно, музичного мистецтва та ін.

Документальний фільм - телевізійний твір, що відображає дійсні життєві факти, події, явища. Документальний фільм може бути фільмом-портретом, який присвячений якійсь людині.

Дорожній нарис - різновид нарису як художньо-публіцистичного жанру, відрізняється тим, що для дорожнього нарису використовується репортажний метод зйомки, але вирішуються інші завдання, ніж у репортажі: події і факти розглядаються під кутом зору автора, оцінюються та інтерпретуються в світлі ідейно-художньої позиції автора.

Драматургія телевізійного твору - сюжетно-образна концепція екранної дії, яка створює побудову фільму, передачі, програми незалежно від характеру телевізійного твору (документальний, ігровий). Драматургія передбачає розвиток дії (події), характеру героя або його думки за стадіями: експозиція, зав'язка, розвиток дії, що веде до кульмінації, а потім до розв'язки. Драматургія властива й репортажу, але має специфічні риси: наявність ліда (передумови), дуже скорочену експозицію (або взагалі її відсутність), дуже швидкий розвиток події із реальними героями.

Дрес-код (від англ. *dresscode* - кодекс одягу) - одяг, стиль та манера поведінки, що співвідносяться із складом життя певної референтної групи.

Е

Едютейнмент (від англ. *education* - освіта і *entertainment* - розвага) – цифровий контент, що сполучає освітні і розважальні елементи, наприклад, комп'ютерні навчальні ігри, інтерактивні ігрові енциклопедії.

Екранний образ - дійсність, що показана за допомогою відео- або кінокамери. Екранний образ створюється за допомогою зображально-виразних засобів відображення дійсності. Все, що знято на плівку - не дійсність, а образ дійсності, її екранне відображення, відбиток на плівці. Принцип побудови екранного образу відображений у сценарії.

Екшн (від англ. *action* - дія) - несподівана дія, яка знята від початку й до кінця в реальному часі. Для журналіста й оператора це величезний успіх.

Епізод - один або кілька фрагментів, що взаємозв'язані дією чи тематикою. Епізод від епізоду відокремлює зміна стосунків між персонажами, перехід дії на новий ступінь розвитку конфлікту; сценарій телевізійної передачі вибудовується з епізодів, як і режисерський сценарій, а потім - екранний твір. Автори передачі повинні пам'ятати, що будь-який екранний твір - це епізод справжнього життя, він має початок у минулому, і події, так чи інакше, будуть розвиватися в реальному житті і після демонстрації передачі в ефірі.

Епітет (від дав.-грецьк. ἔπιθετον - прикладене) - визначення у слові, що впливає на його виразність. Виражається переважно прикметником („синій вечір”), числівником („друге життя”), дієсловом („бажання забути”). Не будь-яке визначення можна назвати епітетом. „Залізні сплави”, наприклад, - просте визначення, а ось „залізні нерви” - вже епітет.

Ефір - узагальнене найменування середовища, у якому можливе поширення радіохвиль.

Ефірне мовлення - передача радіо- і телевізійних сигналів через ефірний простір. Стала форма передачі інформації, що вважається традиційною, на відміну від неефірних форм мовлення, до яких відносять кабельне та цифрове телебачення, провідове радіо, а також касетну чи цифрову форму передачі відео- й аудіоінформації.

Ефірний простір - місце поширення теле- і радіосигналів.

3

Заголовок ігровий - в репортажі переводить заголовок, що інформує, в план іносказання. Може бути віршованим рядком, цитатою, назвою книг і кінофільмів, крилатим висловом, приказкою, часто використовує засоби образної виразності (метафора, алітерація та ін.). Зазначений заголовок може бути небезпечний, якщо відірваний від тексту, тоді він може бути незрозумілий аудиторії.

Заголовок складений – в репортажі це конструкція з двох пропозицій, що створює ефект контрасту або іронічного доповнення-резюме.

Заклучний кадр - підсумовуючий відеоматеріал, який ще раз підкреслює зміст і значення сюжету.

Затемнення відеозображення – екранний прийом зміни зображень, який полягає у появі зображення наступного кадру за допомогою повільного затемнення попереднього.

Звук телевізійний - один з методів впливу на телеглядачів. Звук не стільки супроводжує зображальну частину телевізійної передачі, але й серйозно збагачує зображення, роблячи його більш реалістичним, достовірним, або надаючи необхідного емоційного напруження, підсилюючи його (наприклад, використанням музики). Звук у телепередачі може бути синхронним, несинхронним, мати в собі елементи драматургії. Поєднання звуку й зображення є відеозвуковою композицією кадру, яка може бути:

- при збігові характеристик звуку й зображення по ходу реальної дії;
- при контрастному поєднанні звуку й зображення;
- при підкріпленні (посиленні впливу) зображення побутовим звуком;
- при мотивованому зображенні без звуку.

Види звуку на телебаченні і в кіно: музика, шуми та інтершуми, слова, паузи. Складовими звуку є тембр, ритм, розмір, просторові ознаки, об'єм. Розрізняють іманентні звуки (що належать об'єкту, наприклад, розмова за дверима) і трансцендентні (метафоричні, наприклад, тріск може символізувати руйнування відносин).

Звуковий образ - сукупність звукових (мовленнєвих, музичних, шумових) елементів, які створюють засобом асоціацій уявлення про матеріальний об'єкт, явище, історичну подію, характер людини. У структурі звукового образу всі елементи рівнозначні, оскільки здатні нести понятійне, сюжетоутворювальне й естетично-оформлювальне навантаження у відбитті реальної дійсності.

Звукооператор - технічний працівник радіомовлення або телебачення, який здійснює передачу звуків, шумів, музики в ефір або забезпечує високу якість звукозапису на плівку для його майбутньої передачі в ефір.

Звукорежисер - творчий працівник радіомовлення або телебачення, який розробляє звуковий матеріал і керує його підготовкою й передачею в ефір. Він готує запис текстів, шумів, музики на плівку, відбирає фонотечний матеріал, стежить за художньою й технічною якістю звуку, своєчасним його включенням і виключенням, мікшуванням, зміщуванням звуків під час запису фонограми.

Знак - обрана або створена людиною річ, яка володіє значенням, визначеним за умовою. За способом створення й вживання знаки зводяться в системи.

Знімальна група - творча бригада на телебаченні, яка забезпечує знімання фільму, нарису чи репортажу. Для створення телерепортажу ця група включає оператора і журналіста, які виїжджають на позастудійну зйомку.

Зображально-виразні засоби - комплекс аудіовізуальних прийомів для створення екранного образу людини, події, явища тощо.

Зум (від. англ. *zoom* - підйом, що гуде, різкий) - зміна (збільшення або зменшення) плану зображення за допомогою трансфокатора, вбудованого у камеру.

I

Ідея телепередачі - основна думка, задум літературного сценарію, а потім екранного твору. Ідея є абстрактною і не залежить від теми. Якщо тема - це відповідь на запитання „Про що?“, то ідея - відповідь на запитання „Навіщо?“.

Ілюстрація (від лат. *illustratio* - освітлюю, пояснюю) - зображення, яке пояснює й доповнює текст.

Ім'я автора - сукупність слів чи знаків, що ідентифікують автора: прізвище та ім'я автора, ініціали, псевдонім, прийнятий автором знак (сукупність знаків) тощо.

Іміджмейкер (від лат. *image* - образ, зображення і *maker* - творець) - фахівець, професіонал з формування іміджу, образу, репутації фізичної, юридичної особи, товару або послуги з метою популяризації, реклами та ін.

Інтерполяція (від лат. *interpolatio* - зміна, спотворення) - вставка в текст, яка відсутня в тексті авторського оригіналу. Небажана і найчастіше неприпустима в епоху традиційних друкарських засобів масової інформації, редакторська або інша вставка такого

роду стає допустимою в умовах мультимедіатизації інформаційних зв'язків.

Интершум - природний звук кадру або виразний засіб для додаткового підтвердження того, що відбувається в кадрі.

К

Кадр (від франц. *cadre* - рама) - зображення частини простору, що міститься в рамці екрана й бачиться в кожний певний момент. Через те, що телевізійна дія має не тільки просторові, але й часові характеристики, поняття „кадр” має також на увазі й довжину у часі, тобто, тривалість перебування зображення на екрані. Основу кадру становлять значення й знаки предметного світу, які потрапили в поле зору об'єктива.

Кадрування - визначення меж кадру й вибір формату зображення.

Камкордер (від англ. *camera* - кімната, *recorder* - запис) - це камера, з'єднана з відеомагнітофоном. Часто це поняття еквівалентне слову відеокамера, яке використовується для позначення камери побутового призначення, що не відповідає дійсності, оскільки вже давно існують професійні моноблочні відеокамери. Мікроелектроніка дозволила об'єднати в одній конструкції телевізійну камеру і відеомагнітофон. На відміну від телевізійної мовної камери відеокамера відрізняється меншою вагою, габаритами, енергоспоживанням, більшою надійністю і стабільністю параметрів при роботі на відкритому повітрі. Сьогодні параметри мовної цифрової відеокамери повністю відповідають стандарту. Цей

пристрій знайшов широке застосування в тележурналістиці.

Композиція (від лат. *compositio* - складання, з'єднання) - певна побудова художнього твору, що зумовлена його змістом, характером і призначенням, багато в чому визначає сприйняття. Композиція є найважливішим організуючим компонентом художньої форми, що надає твору єдності й цілісності, підпорядковує його елементи один одному й загальній цілісності. Композиція містить: розстановку характерів (композиція як „система образів”), подій і вчинків (композиція сюжету), вставних оповідань і ліричних відступів (композиція позасюжетних елементів), способів або ракурсів розповідання (власне розповідна композиція), подробиць обстановки, поведінки, переживань (композиція деталей). Композиційні функції в сценарії можуть виконувати повтори тем, трансформація точок зору, гальмування або прискорення часу, розташування або перестановка крупних сюжетних блоків, прийоми монтажу. Усі елементи композиції повинні бути єдині стилістично.

Композиція кадру - відбір візуальних елементів та їх розташування в рамках кадру, що дозволяє максимально наповнити кадр візуальною інформацією й висловити основну думку авторів. У композиції кадру важливі цілісність, єдність стилю й ритму зображення і дії, що відбувається в кадрі. Точну композиційну побудову кадру, засновану на пропорційності всіх елементів візуальної інформації, називають „золотий переріз” - співвідношення окремих елементів кадру, найбільш сприятливе для людського сприйняття й утворення самостійного художнього образу. Будь-який зображувальний твір (у

тому числі фото, кіно, відео) передбачає наявність головного сюжетно-тематичного центру, якому підкорені всі інші елементи композиційної побудови. Предметно-смысловим елементам композиції сприяють інші виразні засоби: освітлення, тональність, колорит, точка зйомки й момент зйомки, план, ракурс, зображувальні акценти та контрасти. Розташування та взаємозв'язок частин зображення залежать від лінійного, тонального, колористичного рішення та ракурсу кадру. Важливою рисою композиції відеокадру є його динамізм - зміна в процесі дії, залежність від характеру епізоду, сцени й усього екранного твору.

Конотація (від лат. *connoto* - маю) - емоційне, оцінне або стилістичне забарвлення мовної одиниці, компонент, що доповнює предметно-понятійний і граматичний зміст мовної одиниці та надає їй експресивну функцію. Конотація має суб'єктивний характер, оскільки вона дає можливість протилежно інтерпретувати реалію, що названа одним і тим словом. Конотація пов'язана з усіма емотивно-прагматичними аспектами тексту, що створюють його експресивне забарвлення.

Л

Лайв (від англ. *live* - життя) - „живе” зображення із „живим” звуком, що має принципове смислове значення.

Люфт (від нем. *luft* - воздух) - включення в сюжет живої картинки з живим звуком без закадрового тексту для досягнення більшої достовірності. Люфт - це швидше забарвлення, атмосфера, він не є основним змістом сюжету.

М

Метафора на телебаченні - будується на схожості або контрастності предметів та явищ. У екранних мистецтвах найчастіше використовуються метафори, що народжуються на контрасті двох зображень, при зіткненні двох кадрів, усередині яких закладені символи. Проте певна метафорична узагальненість образного рішення може бути закладена і в композиції кадру. Метафори з простих зображень зростають до образів, концентруючи в собі сенс епізоду.

Мізанкадр - мізансцена, збудована під нерухомий кадр.

Мізансцена (від франц. *miseenscène* - розташування на сцені) – розташування акторів на сцені в будь-який момент сценічної дії (зйомок). Мізансцена як мова режисури - це засіб вираження характеру героя й розкриття образів за рахунок руху персонажів у просторі сцени у часі відносно один до одного та декорацій, згідно з внутрішнім станом героїв у певний момент дії. Як засіб образного виразу мізансцена отримала свій розвиток з народженням і становленням мистецтва режисури і сценографії.

Мізансцена екрану - це система кадрів, що сприяють розкриттю задуму, характеризують обстановку, розміщення та взаємодію героїв під час епізоду або сцени. Мізансцена в кіно і на телебаченні не еквівалентна театральній, хоча це поняття запозичене саме там.

Мікшер (від англ. *mixer* - змішувач) - 1) електричний пристрій для змішування (складання) декількох сигналів

(наприклад, для отримання змішаного звучання мови і музики) в системах звукового віщання або звукозапису; 2) пульт запису фонограм.

Мікшування - регулювання рівня гучності, зсув звуку при звукозапису або трансляції мовлення й музики в ефір. Використовується для виділення звучання одного інструмента (виконавця), для поступового введення/виведення звуку.

Мікшування зображення - наплив одного зображення на інше, поступове витіснення потім одного іншим, що забезпечує плавний перехід з одного зображення у кадрі на інше.

Мова екрану - сукупність зображально-виразних засобів, які дозволяють розповісти про що-небудь за допомогою образів, дій, звуків і слів. Ця мова зобов'язана своїм існуванням спільності законів сприйняття й логіки для всіх мистецтв. Художні рішення спираються на психологічні механізми сприйняття, загальні для всіх людей. Мова екрану складається з таких понять, як кадр, план, ракурс, мізансцена, композиція кадру, атмосфера кадру, звук, різновиди зйомки у русі.

Монтаж (від фр. *montage* - складання) - у кінематографі та на телебаченні це розстановка кадрів за допомогою технічних засобів у певному порядку, зумовленому творчим задумом журналіста або режисера, змістом телевізійного твору. Сам процес поєднання кадрів є технічним монтажем. Місце поєднання двох кадрів за традицією, що дісталася телебаченню в спадок від кіно, називають склейкою. Монтаж можна визначити як метод режисерського мислення, проте мислення особливої

форми, що відрізняється складною специфікою. Також монтаж - це зафіксоване на плівці або в комп'ютері поєднання візуальних і звукових образів. Вважається, що монтаж у відеовиробництві не менш важливий, ніж зйомка, саме монтаж здатний додати екранному твору потрібний ритм і атмосферу. Розрізняють внутрішньокадровий і міжкадровий монтаж.

Монтаж асоціативний - паралельне компонування кадрів, що виявляє внутрішні зв'язки між ними, викликаючи у глядача певну асоціацію.

Монтаж внутрішньокадровий – побудова єдиного виразного простору-часу кадру без склеювання і з змінюванням плану та ракурсу. Його арсенал - ракурс, об'єктив (глибина простору, який зображується), масштаб зображення (далекий, загальний, середній, крупний план, деталь), довжина кадру, рух камери, колір, звук, акторське виконання, музичне і декораційне рішення екранного твору. Для внутрішньокадрового монтажу потрібна зйомка камерою, що рухається у межах одного кадру.

Монтаж за звуком - один з найпоширеніших монтажних прийомів, де звук виконує дві основні функції:

- відтворення природного звучання (людська мова, рев тварини, шум працюючого агрегату, тобто природні шуми);
- пробудження різних відчуттів (надії, страху, радості).

При прямому збігу звуку і зображення розкривається зміст твору.

Монтаж конструктивний - процес розташування кадрів таким чином, щоб між ними існував певний і ясний зв'язок. Мета - правильно відтворити рух.

Монтаж лінійний - процес формування єдиного відеоряду з окремих фрагментів вихідних записів з одного магнітофона на інший. Лінійний монтаж відбувається частіше в реальному часі. Відео з декількох джерел (камер та ін.) поступає через комутатор на приймач (ефірний транслятор, пристрій, що записує). В цьому випадку перемиканням джерел сигналу займається режисер лінійного монтажу. Про лінійний монтаж також говорять у разі процесу урізування епізодів у відеоматеріалі без порушення їх послідовності.

Монтаж міжкадровий - компонування зображень за допомогою „склеювання” кадрів, знятих з різних точок та різними планами.

Монтаж нелінійний – процес монтажу, який здійснюється з цифровим відеоматеріалом на дискових приладах, при цьому не чиниться процес перезапису, а змінюється послідовність фрагментів екранного твору. При нелінійному монтажі відео поділяється на фрагменти (попередньо відео перетворюється у цифрову форму), після чого фрагменти записуються в потрібній послідовності, в потрібному форматі на обраний відеоносії. При цьому фрагменти можуть бути урізані, тобто не весь вихідний матеріал потрапляє в цільову послідовність.

Монтаж паралельний - прийом з'єднання кадрів, що відтворюють дії, зафіксовані на плівці в різний час та в різних місцях, але завдяки цьому з'єднанню сприймаються

як одночасні дії, що знаходяться у взаємозв'язку. Монтаж перехресний - різновид паралельного монтажу, для якого характерна змістовна контрастність кадрів.

Монтаж художній - такий процес розташування кадрів, де зв'язок між ними повинен бути образним, при цьому відтворюється та трактується реальність.

Монтажна фраза - виникає з кількох кадрів, поєднаних між собою певним „тематичним” мотивом. Ним може бути певна психофізична дія, рух, будь-який змістовно-тематичний стрижень. Одну із специфічних ознак монтажної фрази становить ритмічна організація матеріалу. Монтажні фрази діляться на регресуючу фразу, тобто таку, що йде від деталі до загального плану, і прогресуючу - ту, що веде від загального плану до деталі.

Монтажний план - контрольний документ, що супроводжує кожен фільм в прокаті. Він містить повний і точний покадровий опис фільму від першого до останнього плану і складається за встановленою формою:

- порядковий номер монтажного плану;
- опис і зміст монтажного кадру;
- точний діалог або зміст написів;
- основний звуковий зміст;
- метраж (хронометраж) монтажного плану з точністю до одного кадру;
- загальний хронометраж.

Музика на телебаченні комп'ютерна – підбирається для екранного твору з готових, самостійно існуючих музичних творів або фонограм і виконує саме таку роль, що і оригінальна музика. Особливу турботу в цьому випадку складає необхідність досягти стилістичної

єдності або максимальної стилістичної близькості творів різних авторів або одного композитора, що включаються в компіляцію. Іноді для компіляції звертаються до спеціального аранжування існуючих мелодій або музичних творів, наприклад, народної, масової, естрадної пісні.

Музика на телебаченні оригінальна - органічна частина цілісного образу екранного твору. Музика несе в собі драматургічні та стилістичні функції, сприяє виявленню композиційної структури твору, його атмосфери, сюжетних ліній і жанрових ознак, допомагає розкрити соціальне і національне середовище дії, відображає історичний час (епоху), передає індивідуальні особливості автора.

Музичне оформлення - вирішення фільму чи телепередачі засобами музики, що сприяє виразнішому донесенню їхнього змісту.

Н

Наїзд - плавне наближення в кадрі до об'єкта, поступове збільшення масштабу його зображення без порушення різкості. Наїзд забезпечується за допомогою трансфокатору (зуму).

Наплив - монтажний перехід від одного кадру до іншого, коли перше зображення поступово блідне, зникає, а нове щораз яскравіше проступає.

О

Об'єкт авторського права - будь-який літературний або художній твір, зокрема, аудіовізуальний,

створений тележурналістами певної телекомпанії.

Об'єктив - звернена до об'єкта зйомки (фото-, кіно-, відео-, теле-) частина оптичної системи камери або самостійна оптична система, що формує дійсне зображення об'єкта. Зміст зображення визначається візуально через окуляр.

Образна модель світу - дійсність, що відтворена у екранному творі за допомогою засобів екранної виразності, показана з використанням зображально-виразних засобів.

Образні порівняння - зіставлення одного предмета з іншим для досягнення особливої наочності („очі, як небо, блакитні”).

Оператор – фахівець, що здійснює зйомку за допомогою кіно-, теле- або відеокамери.

II

Панорамна зйомка (від грецьк. *pan* - все, *orama* - вид, видовище) - зйомка камерою, що повертається навколо своєї вертикальної або горизонтальної вісі. Термін „панорама” позначає доступний погляду простір. Цей вид зйомки діє аналогічно повороту голови зліва направо чи зверху до низу (або навпаки). Горизонтальне панорамування відмінно підходить для зйомки повним планом з метою встановити зв'язок з подальшою дією. Таке застосування панорамування іноді ще називається центруванням кадру.

Перебивання - допоміжні кадри, зняті на місці події, що дозволяють при монтуванні стиснути час події й зберегти неперервність дії.

План - масштаб зображення, характеристика кадру. Поняття „план” виражає ступінь величини об’єкта зйомки, залежить від відстані між об’єктивом відеокамери й об’єктом зйомки та від фокусної відстані об’єктива. Точніше – на декілька видів:

- далекий план (об’єкт і навколишнє його оточення);
- загальний (об’єкт на повну величину);
- повний (об’єкт займає 2/3 зображення і навколишнє його оточення);
- середній план (умовно – людина до колін);
- середній поясний план (людина до поясу);
- великий план (голова людини);
- портретний (погруддя людини);
- макроплан (деталь, наприклад, ока).

Продюсер аудіовізуального твору - особа, яка організує та фінансує створення аудіовізуальної продукції.

Проїзд - вид тревелінгу (горизонтальний або вертикальний), зйомка камерою, що знаходиться в рухомому механізмі (автомобіль, підйомник, операторський кран, рельси).

Р

Ракурс (від франц. *raccourcir* - скорочувати) - перспективне скорочення форми предмета, що змінює його звичні контури. Ракурс зумовлений точкою зору на природу, а також положенням природи у просторі. Зазвичай це зйомка під будь-яким кутом (у тому числі й прямим), що

утворюється оптичною віссю об'єктива та площиною об'єкта зйомки. Від вибору ракурсу залежить можливість вплинути на бачення змісту предмета, або, навпаки, дати його в максимально реалістичному вигляді. Ракурс загострює композицію, допомагає виділити сюжетно-тематичний центр, гіперболізує об'єкт зйомки. Ракурс можна порівняти з епітетом, він здатний вдало й виразно підкреслити певні риси того, що ми знімаємо, передати певні ідеї, емоції, відчуття.

Рамка кадру - межа кадру по периметру. Традиційний екран телевізора виводить зображення з пропорціями 4:3, але людина має двоє очей, розташованих так, що їх оптичні вісі розташовані у горизонтальній площині щодо голови. Це означає, що з прямокутної картини людина сприймає більше інформації по ширині, чим по висоті. Для більшої зручності сприйняття екранних творів набагато краще, якщо кадр зображення має ширший формат. Умовно широкоекранний кадр позначають як 16:9.

Режисер (від франц. *régisiseur* - керую) **новин** - відповідає за те, як виглядатиме зображення на екрані: з якого ракурсу камера зніматиме студію, наскільки крупним буде план ведучого та яку кількість різних планів буде використано взагалі. Висока якість режисури новин зазвичай ретельно стандартизована (в кожній студії на стіні висять розроблені режисером і видрукувані зображення стандартних робочих планів-ракурсів). Виходячи з існуючих можливостей студії, всі ці стандарти визначає головний режисер інформаційного мовлення. Крім того, у кожній бригаді редакції новин є свій режисер, який відповідно до розробленої верстки ефіру визначає, коли яку камеру ввімкнути, який план дати, що дати на плазмовий монітор та ін.

Режисер телебачення - творчий працівник телестудії, що керує процесом створення передачі та забезпечує реалізацію авторського задуму на екрані. Мистецтво режисера телебачення полягає в тому, щоб найточніше використовувати властивості камери й мікрофону відповідно до сценарію та задуму автора. Поєднання відображених і відібраних по волі режисера кадрів і є конкретним вираженням його задуму, що забезпечує образне, асоціативне сприйняття глядачами відеопродукту-передачі, а самому екранному твору - різноманітність, безперервність дії. В основі режисури лежить думка постановника, раціональний відбір матеріалу, певні принципи. Результат творчості режисера – екранний твір.

Режисер-постановник - керівник творчого процесу на телебаченні, який на основі літературного сценарію і власного творчого задуму очолює роботу з постанови (зйомки) передачі (фільму), визначає роль і місце ведучого у дії, ставить завдання оператору, звукорежисеру, художнику, відеоінженеру. Режисер-постановник визначає також місце зйомок і характер монтажу, бере участь у відборі музики, спецефектів, ілюстративного матеріалу до передачі і повністю відповідає за „картинку” і зробленого твору, і прямого ефіру.

Режисерська апаратна - приміщення, звідки режисер виконує передавання в ефір або на відеозапис телевізійної програми.

Реконструйована ситуація - відтворена акторами або іншими особами ситуація, про яку не залишилось ніякого відеоматеріалу. Може використовуватися в

телепередачах як емоційний елемент замість простої розповіді в кадрі.

Репераунд - використання інтершуму як виражального засобу. Частіше всього репераунд носить ілюстративний характер, він використовується не стільки для прямої передачі інформації, скільки для додання переконливості тексту.

Рір-проекція (від англ. *rear-* задник, фон, *screen* - екран) - нерухоме або рухоме зображення, що електронним способом вводиться замість певного кольору рір-екрану, на фоні якого відбувається основна дія передачі (це може бути запис в студії, прямий ефір). Дозволяє органічно „врізати” зображення диктора, ведучого, інших учасників передачі в кадр на тлі заднього плану. Завдяки дії законів кольору задній план виявляється тонованим у синій, жовтий або зелений колір, тому використання цього методу має низку умов, головною з яких є жорстка вимога до кольорів одягу учасника зйомки, його гриму: практично повинні бути відсутніми кольори рір-екрану.

Рір-екран - синій (або жовтий чи зелений) фон для декорацій у студії, перед яким відбувається дія передачі або розташовані її учасники. За допомогою певної технології цей фон стає прозорим і замість нього можна ввести будь-яке рухоме або нерухоме зображення (рір-проекцію). За допомогою спецтехнології кольоровий фон замінюється в процесі зйомок або при монтажі на інше зображення, що генероване комп'ютером. Проектор розташовується позаду екрану, що дозволяє акторам і предметам знаходитися в безпосередній його близькості. Рір-екрани використовуються на телебаченні, наприклад, при підготовці новин і прогнозів погоди.

Розфокусування - специфічний операторський прийом, суть якого полягає у виведенні об'єкта зображення з фокуса, розмиванні зображення.

С

Силует-інтерв'ю - зйомка на контровому світлі або використання спецефектів з метою затемнення обличчя того, хто говорить у кадрі, якщо через певні причини не можна розкривати його особистість.

Склейка - місце поєднання двох кадрів відеоматеріалу під час здійснення процесу монтажу. Термін дістався телебаченню у спадок від кіно - частини кіноплівки склеювали певною рідиною.

Сковання („змазування”) - операторський прийом переходу від одного кадру до іншого з метою відокремити якусь зміну (об'єктив камери раптово залишає об'єкт, на який був спрямований, швидко панорамує, спиняється на нейтральному тлі, після чого з'являється новий кадр).

Спецефекти - відеоефекти, що досягаються за допомогою спеціальних пристосувань у камері (при зйомці) або в монтажній станції (при монтажі): розгортання чи згортання телеекранної шторки, різноманітні фігурні врізки, відбивки та інші специфічні переходи між кадрами. Цей термін також використовується для позначення абстрактних звуків.

Схема підготовки випусків новин - до кожного випуску новин детально розробляється часова схема підготовки випусків новин, в якій закладено усі етапи підготовки випуску:

- 1) зйомки;
- 2) підготовка репортажів;
- 3) верстка і редагування, підготовка усної та закадрової інформації;
- 4) монтаж репортажів і відео під закадрову начитку, підготовка програмних відеоелементів;
- 5) передефірна репетиція;
- 6) ефір.

Практично кожний з цих елементів теж доречно систематизувати і створити оптимальну модель для кожної служби новин.

Станція нелінійного монтажу - комп'ютер з повним набором функцій, необхідних для відеовиробництва, з підвищеною категорією надійності.

Субтитр (від франц. *sous-titres* - підписи) - текстове супроводження відео на мові оригіналу або перекладне, яке дублює і іноді доповнює це відео. У субтитрах відображена перш за все мова людей і персонажів у кадрі. Зазвичай субтитри оформлюють як текст, написаний шрифтом середнього розміру і розміщений в нижній частині екрану при перегляді відео; це також текстове представлення людини, яка мовить в кадрі.

Сцена - частина дії, що відбувається без зміни місця й часу. Часто поняттям сцени визначається драматичний процес, пов'язаний з участю одних і тих самих персонажів.

Сценарій режисерський - покадровий запис майбутнього екранного твору, у якому поєпізодно визначено усі аудіовізуальні особливості: номер кадру, хронометраж, вид зйомки, план і ракурс, освітлення, діалоги, музика, монтаж.

Сценарій телевізійний режисерський - на основі літературного сценарію режисер передачі спільно з художником, телеоператором, редактором і автором (а часто і за участю відеоінженерів) готує перед записом передачі режисерський сценарій, куди входять додаткові дані: величина того або іншого плану, число задіяних камер, характер їх руху і послідовність включення, монтажні переходи, набір зорових і звукових ефектів, система музичного, шумового і звукового супроводу. Режисерський сценарій уточнюється під час репетицій за участю всіх творців передачі, він повинен враховувати особливості природи телебачення (вибірковість, неминучість відбору конкретного кадру при використанні камери і мікрофону під час зйомки). Мистецтво режисера в тому і полягає, щоб найточніше використовувати ці властивості камери і мікрофону відповідно до сценарію і задуму автора. Поєднання відібраних і відображених по волі режисера кадрів і є конкретний вираз його прийомів, який забезпечує образне, асоціативне сприйняття передачі глядачами, а самій передачі - різноманітність, безперервність дії.

Сценарний план - літературний проект, робоча версія майбутньої телепередачі, її сценарна схема, у якій відображено бачення автором задуманого, намічено уявний хід розвитку дії, коли характер матеріалу завчасно визначити неможна; синоніми – лібретто, синопсис.

Т

Телевізійний фільм - сюжетний твір, відображений на видео- або кіноплівці, створений з використанням спеціальних зйомок або архівної кінохроніки, заснований на літературному сценарії. Телефільми незалежно від виду

запису можуть ділитися на хронікальні, документальні, художні, публіцистичні, науково-популярні та ін.

Титр (от франц. *titre* - якість, характеристика) - напис у кадрі. Титри бувають великі (вступні), проміжні та заключні, а також внутрішньокадрові написи-субтитри, що використовуються при демонстрації кінокартин на іноземних мовах, що випускаються без дублювання. Титри на динамічному екранному зображенні мають назву „ізотитри”.

Точка зйомки - місце, де знаходиться оператор щодо об'єкта (об'єктів) зйомки. Зміни точки зйомки відіграють вирішальну роль у побудові перспективи знімку або кадру. Від точки зйомки залежать усі характеристики того образу об'єкта, який буде отриманий у результаті. Кожна знімальна точка характеризується трьома просторовими координатами: напрямком, відстанню й висотою. Зміна будь-якої з координат істотно впливає на зображення в цілому. Точка зйомки може бути фронтальною, під кутом, боковою; у портреті - анфас, труакар, профіль.

Трактова репетиція - генеральна репетиція з учасниками передачі та технікою перед виходом в ефір або перед відеозаписом. З тракту подаються сигнали зображення й звуку. Трактова репетиція проводиться в студії (або з місця події з використанням ПТС) за участю всіх технічних засобів, які задіяні в передачі.

Трансфокатор (від лат. *trans* - наскрізь, *focus* - вогнище) - в оптичній системі крапка, в якій перетинаються („фокусуються”) паралельні світлові промені після проходження крізь оптичну систему. Механічні переміщення окремих елементів насадки

трансфокатора забезпечують плавну зміну масштабу зображення об'єкта в певному діапазоні. При цьому фокусна відстань трансфокатора змінюється, а різкість наведення об'єктива й відносний отвір залишаються незмінними. Частіше всього трансфокатор застосовується як кіно-, телезнімальний пристрій об'єктива для створення ефектів наїзду й від'їзду.

Траекторна зйомка (от лат. *trajectorius* - той, що відноситься до переміщення) – безперервна лінія, яку описує точка при своєму русі. Це дуже складний вид руху камери, для здійснення якого застосовуються операторські крани з виносними стрілами, здатними одночасно підніматися, повертатися і пересуватися в будь-яку сторону.

Тревелінг (від англ. *trevelling* - такий, що пересувається) - таке пересування камери, що знімає фігуру або предмет, коли кут між оптичною віссю об'єктива й площиною предмета залишається під час зйомки незмінним. Сюди відносяться такі, наприклад, зйомки, як проїзд камери вздовж вулиці (горизонтальний тревелінг) або від землі до даху будинку (вертикальний тревелінг), рух камери поряд з автомобілем, який рухається. Особливі різновиди тревелінгу - від'їзд і наїзд (інакше – тревелінг назад і вперед), а також об'їзд та проїзд.

Ф

Фабула (от лат. *fabula* - басня, казка) - перелік подій або дій в їх логічній хронологічній послідовності, тобто фактична сторона оповідання чи події, випадки, дії у причинно-наслідковій, хронологічній послідовності, які

компонуються і оформлюються автором в сюжеті на основі закономірностей розвитку зображуваних явищ. Терміном „фабула” позначають те, що зберігається як „ядро” розповіді, змінюючись по викладу.

Ш

Шуми - звуки з неясно вираженою тональністю, звуковий фон; звук, синхронний із зображенням у знятому матеріалі.

Список використаних джерел

1. Беляев И. К. Введение в режиссуру. Курс для документалистов : в 2-х ч. / И. К. Беляев – М. : Ин-т повышения квалификации работников телевидения и радиовещания, 1998. – Ч. 1. – 81 с.
2. Березин В. М. Массовая коммуникация: сущность, каналы, действия / В. М. Березин – М. : РИП-холдинг, 2003. – 174 с. – (Серия: Практическая журналистика).
3. Білоус О. Методичні поради молодим телевізійним репортерам і операторам / О. Білоус, Н. Темех // Телевізійна й радіожурналістика : зб. наук.-метод. пр. – Л., 2000. – Вип. 3. – С. 280 – 327.
4. Вольнец М. М. Профессия: «оператор»: учеб. пособие / М. М. Вольнец. – М. : Аспект-Пресс, 2008. – 160 с.
5. Головня А. Д. Мастерство кинооператора / А. Д. Головня. – М. : Искусство, 1965. – 239 с.
6. Горпенко В. Г. Виразальні можливості монтажу / В. Г. Горпенко. – К. : ДІТМ, 1999. – 61 с.
7. Горпенко В. Г. Звуко-зоровий монтаж / В. Г. Горпенко. – К. : ДІТМ, 1999. – 59 с.
8. Горюнова Н. Л. Художественно-выразительные средства экрана. Изобразительно-звуковой образ :

- учеб. пособие / Н. Л. Горюнова. – М., 2000. – Ч. III. – 138 с/
9. Гоян О. Журналістська телерадіоосвіта : сучасні тенденції [Електронний ресурс] / О. Гоян, В. Гоян // Електронна бібліотека Ін-ту журналістики КНУ ім. Тараса Шевченка. – Режим доступу : <http://www.journ.univ.kiev.ua>.
 10. Дональд Р. Браун. Теле-, радио новости и меньшинства / Дональд Р. Браун, М. Чарлз Файерстоун, Эллен Мицкевич. – М., 1994. – 123 с.
 11. Джазоян А.Е. СМИ и современные медиатехнологии / А. Е. Джазоян, Л. А. Коханова, А. А. Калмыков и др. — М., 2000 – 178 с.
 12. Еверетт Д. Учебный пособие репортера / Д. Еверетт – К. : Index Промедіа, 1999. – 23 с.
 13. Егоров В. Терминологический словарь телевидения. Основные понятия и комментарии / В. Егоров. – М.: Изд-во Ин-та повыш. квалиф. работн. телевидения и радиовещания ФСТР, 1997. – 60 с.
 14. Ефимова Н. Н. Звуковое решение телевизионных программ : учеб. пособие / Н. Н. Ефимова. – М. : Изд-во Ин-та повыш. квалиф. работн. телевидения и радиовещания ФСТР, 1999. – 29 с.
 15. Засурский Я.Н. Информационное общество, интернет и новые средства массовой информации // Информационное общество. — 2001. — № 2. — С. 24—27
 16. Засоби масової інформації: поняттєвий апарат / за ред. А. З. Москаленка. – К., 1997. – 345 с.
 17. Зверева Н. В. Специфика профессиональной деятельности регионального тележурналиста / Н. В. Зверева. – М. : Ин-т повышения квалификации работников тв и радиовещания, 2002. – 198 с.

18. Землянова Л. Сетевое общество, информационализм и виртуальная культура // Вестник Московского университета. Серия 10 «Журналистика». — 1999. — № 2.
19. Ким М. Н. Репортаж: технология жанра / М. Н. Ким. — СПб. : Михайлова В. А., 2005. — 224 с.
20. Князев А. А. Основы тележурналистики и телерепортажа / А. А. Князев. — Бишкек : КРСУ, 2001. — 160 с.
21. Князев А. Энциклопедический словарь СМИ. Журналистика и лингвистика, коммуникативистика и право, история журналистики и технологии et cetera: дефиниции, термины, концепции, справочные материалы / А. М. Князев. — Бишкек : Изд-во КРСУ, 2002. — С. 164.
22. Лісневська А. Л. До визначення змісту поняття „Професійне мислення майбутніх телевізійних репортерів” / А. Л. Лісневська // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. — 2009. — № 11 (174). — С. 102 – 109.
23. Лісневська А. Л. Створення професійно-моделюючого середовища як педагогічна умова формування професійного мислення майбутніх телерепортерів / А. Л. Лісневська // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. — 2010. — № 6 (193). — С. 61 – 66.
24. Машенко І. Г. Хроніка українського радіо і телебачення в контексті світового аудіовізуального простору : монографія / Іван Гаврилович Машенко. — К. : Україна, 2005. — 384 с.
25. Михайлін І. Л. Основи журналістики : підручник / І. Л. Михайлін. — К. : ЦУЛ, 2003. — 284 с.

26. Москаленко А. З. Теорія журналістики : підручник / Анатолій Захарович Москаленко. – К. : Експрес-об'ява, 1998. – 334 с.
27. Оханян Томас. Цифровой нелинейный монтаж / Томас Оханян. – М. : Мир, 2000. – 432 с.
28. Подготовка телерадиорепортажа: (из французского опыта): Реферативное изложение книги Пьера Ганца и Жан-Пьера Шампиа „Репортаж на радио и телевидении” / Ин-т повышения квалификации работников телевидения и радио. – М., 2000. – 85 с.
29. Тертычный А. А. Логическая культура журналиста : учеб. пособие для вузов / А. А. Тертычный. – М. : ВК, 2006. – 403 с.
30. Шаповал Ю. Г. Феномен журналістики : проблеми теорії : монографія / Юрій Григорович Шаповал. – Рівне : ВВП „Роса”, 2005. – 248 с.
31. Шкондин М.В. Система средств массовой информации / М.В.Шкондин. — М., 2000. – 234 с.
32. Шостак М. И. Репортер: профессионализм и этика / М. И. Шостак. – М. : РИП-холдинг, 2002. – 164 с.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ ВІДЕОВИРОБНИЦТВА ТЕЛЕРЕПОРТАЖУ

На відміну від журналістів інших мас-медіа, телевізійники, окрім творчих, мають справу з технічними і технологічними аспектами створення екранної продукції. Тому майбутні телерепортери вивчають такі дисципліни як „Теорія і практика монтажу“, „Звукорежисура“, „Відеознімальна техніка“, „Відеовиробництво“. Без знань з цих дисциплін телерепортеру неможливо реалізувати свій творчій потенціал.

Особливості виробництва телерепортажу пов'язані з загальним виробництвом відеопродукції за допомогою сучасної відео- та звукозаписувальної техніки. Студенти напряму підготовки „Кіно-, телемистецтво“, до яких відноситься і спеціальність „Телерепортерство“, вивчають основи сучасного телевиробництва, технічні особливості відеоапаратури, технології створення відеопродукції. Сучасний фахівець в процесі створення телевізійних репортажів повинен розуміти техніко-технологічні можливості сучасної телеапаратури, структуру телевізійних центрів, принципи роботи звуко- і світлотехніки.

Телецентр являє собою комплекс технічних засобів, призначених для створення програм телевізійного мовлення. До складу телецентру входять:

- апаратно-студійні блоки;
- центральна апаратна;
- апаратні відеомонтажу та відеозапису;
- ділянка пересувних телевізійних засобів;
- група тележурналістських комплектів (ТЖК).

Основною ланкою телевізійного центру є апаратно-студійний блок з телевізійною студією, який забезпечує підготовку та видачу передач в ефір. Студії обладнуються телевізійними камерами, мікрофонами, освітлювальною технікою, художнім оформленням та тематичними декораціями. Площа студій від 30 до 1000 кв. м.

До центральної апаратної телевізійного центру сходяться сигнали зображення і звуку з апаратних телецентру (апаратно-студійного блоку, апаратної відеомонтажу та відеозапису, пересувної телевізійної станції) і радіорелейної станції. Тут виробляється комутація сигналів від джерел в необхідних напрямках. Пересувні телевізійні станції (ПТС) призначені для роботи в прямому ефірі телерепортерів з місць подій: вулиць, площ, державних установ, підприємств та ін. Це, як правило, спеціальні автобуси, які оснащені таким же обладнанням, як і апаратно-студійний блок. Склад ПТС це: відеомагнітофони для запису, радіорелейна станція для проведення прямих передач з місця подій, телекамери, мікрофони, комутаційні прилади, монітори, режисерський пульт.

Пряме включення в програму новин (або іншу) репортера із власним текстом є різновидом *stand up*. В такій ситуації журналіст не може бути рухомим, тому що камера і вся телевізійна апаратура „прив'язані" до передавальної техніки. Прямі включення можуть бути з сусідньої до телестудії вулиці, або з іншого міста, або з іншої країни. В будь-якому разі телевізійний сигнал передається певним чином до центральної апаратної телекомпанії, а потім потрапляє в прямий ефір. Тому мобільність репортерської групи обмежена. Прямі включення використовують тоді, коли треба оперативно передати інформацію про подію (сюжет буде підготовлено пізніше), або коли немає можливості здійснювати зйомку

на місці подій. Тоді журналіст у репортерському тексті в прямому ефірі повідомляє важливу інформацію. Інколи, якщо є така можливість, його синхронна розповідь перекривається кількома кадрами, відзнятими на події, інколи розповідь репортера доповнюється відзнятим до прямого включення синхронно якоїсь людини, інколи під час виходу в прямий ефір репортер не тільки сам говорить текст, а й запрошує до інтерв'ю одну або кілька осіб.

Прямі включення з місць подій завжди надають програмі новин вагомості, бо глядачі мають можливість спостерігати життя в реальному часі і користуватися цією нагодою для одержання інформації „з перших вуст”. Видовищем в такому разі стає сам репортер, різноманітні відеоряд неможливо, але перевага надається оперативності і інформативності.

Випробувати на собі всі складнощі та задоволення від зйомок стенд-апів та роботи на прямих включеннях студентам допоможе виконання певних практичних вправ (*див. додаток 4.1, практ.25, додаток 4.2, лабор.10*).

Для здійснення прямого включення репортера з місця подій і відеозапису телевізійного репортажу знімальна група повинна мати телевізійний комплект журналіста (ТЖК), в який входить відеокамера (камкордер), акумуляторні батареї з зарядним пристроєм, штатив, мікрофони, батарейне накамерне світло.

Телевізійні камери бувають двох видів - студійні і відеокамери (камкордери). Основою будь-якої телекамери є камерна головка. У студійній камері камерна головка стикується з камерним адаптером, до якого приєднується камерний кабель. За допомогою кабелю камера з'єднується з камерним каналом (блоком керування камерою). Відеокамера - це камерна головка, поєднана з відеомагнітофоном (рекордером). Звідси міжнародна назва - камкордер. Камкордер може складатися з окремої

камерної головки, що зістиковується з відеомагнітофонами різних форматів і фірм-виготовлювачів, або виконаний як єдине ціле - моноблок.

Без всякого сумніву, мікрофон для телерепортера є його другим „я” і виконує певну функцію. За конструктивними особливостями мікрофони діляться на ручні, настільні, накамерні та ін. Дуже популярні у телерепортерській команді петличні мікрофони, які мають дуже мініатюрну, але високочутливу головку і закріплюються на одязі за допомогою затиску-прищіпки. Також для телевізійного журналіста важливий мікрофон з точки зору комутації, а значить, мобільності. До таких відносяться радіомікрофони, які являють собою комплект із мікрофонної головки і передавача в одному корпусі, а також приймача. Петличні радіомікрофони також складаються з двох частин - самого мікрофона, закріпленого на одязі, і з'єданого з ним схованим кабелем передавача, що знаходиться на поясі або в кишені мовця.

Сучасне відеовиробництво неможливо уявити без відеозапису та монтажу. У телевізійних центрах відбувається запис передач, монтаж і передача їх до ефіру. Для відеозапису передачі використовуються відеомікшери, різні за призначенням: мікшери прямого ефіру (студійні мікшери), монтажні мікшери, вихідні ефірні мікшери. Призначення студійного мікшера – забезпечення показу реальних подій, що відбуваються в реальному часі (новинних програм, концертів, виступів державних діячів та ін.) Мікшер повинен працювати з безліччю джерел, а саме з камерами, відеомагнітофонами, вушними програмами. Вихідний ефірний мікшер формує остаточний вихідний сигнал телекомпанії і повинен "вміти" накладати на всі види зображення сигнали, логотип компанії і транслювати сигнали з різних систем в СЕКАМ.

Апаратні відеомонтажу, де і здійснюється монтаж телерепортажів, бувають лінійні і нелінійні. На сьогоднішній день лінійний відеомонтаж практично витіснений нелінійним, у якого багато переваг, серед яких відносно невисока вартість, компактність, свобода творчості, постійна висока якість. В якості програмного забезпечення широко застосовується пакет Adobe Premiere. В основі апаратні нелінійного монтажу мають потужний комп'ютер з встановленою в ньому спеціальною відеоплатою. Додатково для створення відеосюжетів і телерепортажів необхідні відеомонітор, звуковий мікшер, мікрофон для начитки текстів.

Цифрове телебачення, в порівнянні з аналоговим, являє собою вищу стадію розвитку і має незаперечні переваги.

Цифрова обробка телевізійного зображення - це уявлення безперервного аналогового сигналу телевізійного рядка окремими елементами зображення - пікселями. Щоб представити відеосигнал у цифровій формі, проводиться цифрове кодування, яке складається з двох операцій - дискретизація і квантування.

Цифровий відеозапис дозволяє отримати якісне зображення, високий захист від перешкод. Практично необмежена кількість перезаписів без зниження якості. Існує більше десятка цифрових форматів, однак через високу вартість багатьох з них працюють в основному в форматах DV, DVCPRO, DVCAM. У 1993 році більше 80 корпорацій-виробників побутової техніки об'єдналися, щоб розробити єдиний цифровий формат відеозапису. Ним став формат DV, що дозволяє робити цифровий відеозапис на стрічку шириною 6,35 мм. Була обрана 8-бітова оцифровка за алгоритмом 4:2:0. Використовується два типи касет: L-велика касета, час запису 2-3 години і M (Mini DV) - маленька касета розміром 66x48x12 мм, термін запису - 1

година.. Професійні формати DVCPRO і DVСAM сумісні з форматом DV, що дозволяє застосовувати в телевиробництві професійний формат, а для зйомок використовувати більш дешеві побутові міні-DV камери.

Репортажний метод зйомки – це засіб створити видовище за допомогою поєднання таланту репортера і оператора з технічними можливостями телевізійної апаратури. Для того, щоб змодельовати творчі і технічні елементи репортажу в необхідній єдності, а також спробувати себе в ролі професійних репортерів, студентам пропонується виконати непрості, але корисні і цікаві практичні завдання, які розкриють секрети майстерності телевізійного репортера (див. додаток 4.2, лабор. 5, 6, 11).

Технічні та технологічні терміни постійно супроводжують роботу репортера, тому ці знання завжди будуть у нагоді.

Глосарій

А

Агентства інформаційні (або агентства новин) - організації, що займаються збиранням, обробкою й поширенням інформації, у першу чергу, для газет, журналів, телевізійних і радіокомпаній, урядових закладів тощо, вважаються засобами масової інформації.

Альтернативне телебачення (від лат. *alternatus* - другої) - телевізійні організації, що створені відповідно до законів про засоби масової інформації, діють поза рамками державних телемереж на своїй власній технічній базі підготовки і розповсюдження програм або на умовах оренди її у державних телекомпаній. До нього можна віднести, наприклад, кабельне, комерційне телебачення, теленовини інформаційних агенцій.

Аудіовізуальний (електронний) засіб масової інформації - організація, яка надає для масового приймання споживачам аудіовізуальну інформацію, передану у вигляді електронних сигналів і прийняту за допомогою побутових електронних пристроїв.

Апаратна - структурна ланка телецентру, що належить до апаратно-студійного блоку або є самостійною структурою.

Апаратно-студійний блок (АСБ) або апаратно-студійний комплекс (АСК) - це приміщення телевізійного знімального павільйону, яке з'єднує студію з режисерською апаратною, технічною апаратною.

Б

Багатоканальна телемережа (ефірна або кабельна) - телекомунікаційна мережа загального користування, яка призначена для передавання телерадіопрограм, а також надання інших телекомунікаційних і мультимедійних послуг, здатна забезпечити одночасну трансляцію декількох телерадіопрограм. Багатоканальна телемережа може інтегруватися з іншими телекомунікаційними мережами загального користування.

Банер (від англ. *vanner* - прапор, транспарант) - в Інтернеті графічне зображення або текстовий блок рекламного характеру, що є гіперпосиланням на Web-сторінку з розширеним описом продукту або послуги. Банери розміщують на Web-сторінках для залучення відвідувачів (потенційних клієнтів) або для формування

іміджу. Анімований банер - банер з рухомих зображенням, деяка подібність невеликого мультфільму.

Безпосереднє телемовлення - телемовлення, що діє за принципом „супутник–телевізор”, тобто сигнал з космічного ретранслятора безпосередньо приймають сателітарні антени домашніх телевізорів.

В

Веб-телебачення - комп'ютер, що використовує телевізор як пристрій виведення для перегляду інформації у World Wide Web (WWW).

Відеоінженер - спеціаліст, що здійснює процес монтування відеоматеріалу під керівництвом режисера, редактора, журналіста.

Відеомікшери - спеціальні пристосування для з'єднання декількох функцій при створенні відеопродукції. Розрізняються за призначенням: мікшери прямого ефіру (студійні мікшери), монтажні мікшери, вихідні ефірні мікшери.

Власний продукт телерадіоорганізації - програми та передачі, їх частини, які повністю або частково створені та/чи профінансовані телерадіоорганізацією.

Д

Дигіталізація (від англ. *digitalisation* - цифровізація) - переклад змісту продукту засобів масової інформації в усіх формах - текстовій, графічній, звуковій - в цифровий формат, зрозумілий сучасним комп'ютерам.

Дигіталізація дозволяє змісту легко „транспортуватися” будь-яким каналом електронної комунікації. В результаті Інтернет перетворюється на особливе інформаційне і комунікаційне середовище, в якому медіапродукти завдяки своєму цифровому формату здатні подолати будь-які межі. Цифрова трансмісія інформаційних даних, закодованих у дискретні сигнальні імпульси, широко застосовується в сучасних системах зв'язку.

Дискретизація - специфічна операція цифрового кодування, в процесі якої відбувається представлення безперервного відеосигналу послідовністю його значень (відліків) в дискретні моменти часу. Прийнято два стандарти розкладання телевізійного сигналу - 625 - 50 та 525 - 60.

3

Загальнонаціональний канал мовлення - телеканал, призначений для трансляції телепрограм більш ніж на половину областей України.

Заключний кадр - підсумовуючий відеоматеріал, який ще раз підкреслює зміст і значення сюжету.

Звукорежисерський пульт – технічний пристрій у вигляді столу, за яким знаходиться звукорежисер під час передачі або її запису.

Знакові ансамблі - сукупність мов різних систем, діючих спільно. Складання ансамблів знаків властиво телебаченню.

I

Іміджмейкер (від лат. *image* - образ, зображення і *maker* - творець) - фахівець, професіонал з формування іміджу, образу, репутації фізичної, юридичної особи, товару або послуги в цілях популяризації, реклами і тому подібне.

Інтернет-телебачення - складова частина Інтернет-мовлення, що об'єднує базові форми подання інформації: текст, відео та аудіо.

Інтернет (від англ. *Interconnecting Networks* – взаємозв'язані мережі) - глобальна інформаційна система, частини якої взаємозв'язані одна з одною на основі протоколу TCP/IP. Мережа Інтернет об'єднує національні, регіональні і місцеві комп'ютерні мережі, в яких відбувається вільний обмін інформацією.

K

Кабельна мережа - система передавання телепрограм спеціальним кабелем з приєднанням до кожного абонента зокрема.

Кабельне телебачення (від англ. *Community Antenna Television, CATV* - телебачення із загальною антеною) - модель телевізійного мовлення (а також іноді й FM-радіомовлення), в якій телевізійний сигнал розповсюджується за допомогою високочастотних сигналів, що передаються до споживача по кабелю (кабельними мережами). Традиційно аналогова технологія кабельного телебачення успішно освоює цифрові засоби передачі даних, як у традиційному напрямку до клієнтів

(DVB - цифрове телебачення), так і двосторонні (DOCSIS), інтерактивні. Розмаїтість програм, які пропонує користувачеві кабельне телебачення, обумовлено його можливостями прийому програм з різних супутників зв'язку, призначених для ретрансляції. Основні переваги послуги для телеглядача:

- можливість вибору необхідної інформації зі всього різноманіття програм не тільки ефірних, але й супутникових;
- в декілька разів збільшується кількість каналів, які отримує глядач;
- трансляція каналів ведеться цілодобово;
- підвищена якість зображення і звуку;
- відпадає необхідність використання антен;
- кількість наданих споживачеві програм зростає пропорційно розвитку світового супутникового телебачення та систем зв'язку.

Канал - слово багатозначне, але як термін, що застосовується на телебаченні й у журналістиці, вживається частіше за все у двох значеннях: 1) комплекс засобів зв'язку між джерелом та приймачем інформації - у телефонних, радіомовних, телетрансляційних та ін. комунікаціях; 2) фіксована смуга частот, час передачі та інші ефірні ресурси, що виділяються в системах зв'язку для передачі повідомлень. Також використовується як синонім поняття „телекомпанія”.

Канал мовлення - закріплена у ліцензії на право користування каналом мовлення радіочастота, на якій веде ефірне мовлення телекомпанія або радіостанція; сукупність технічних засобів мовлення, призначених для розповсюдження телерадіопрограм на територію, що

визначається параметрами цих засобів, які забезпечують трансляцію в реальному часі однієї телерадіопрограми.

Конвергенція (від лат. *convergere* - наближатися, сходитися) - процес, що складає основу сучасних змін засобів масовій інформації. Суть поняття „конвергенція” щонайкраще передає термін „злиття”: 1) конвергенція - це злиття технологій, яке дозволяє різним технічним носіям - кабельним або телефонним мережам, безпроводному супутниковому зв'язку - доставляти інформацію користувачеві або споживачеві; 2) конвергенція - це злиття раніше достатньо віддалених і роз'єднаних засобів масової інформації. Тепер можливі такі форми об'єднання, як радіо і телебачення в Інтернеті, відеофільм на компакт-диску, новинна стрічка на мобільному телефоні і тому подібне. В результаті у користувача з'являється можливість отримувати однакові інформаційні продукти різними каналами – все це радикально змінює колишні уявлення про канали комунікації і інформації. Зближення різних засобів масової інформації, поява загальних для різних каналів змістовних продуктів веде до народження нових інтегрованих жанрів. Продуктом телевізійної епохи став інфотеймент (information + entertainment), епоха Інтернету створила едютеймент (education + entertainment), індивідуалізовані канали сучасної інформації породили інфорторіал (information + editorial).

Квантування - специфічна операція цифрового кодування, яка полягає в заміні рівня сигналу найближчого значення з набору фіксованих одиниць - рівнів квантування. Кожному рівню квантування привласнюється свій номер, представлений в дуалістичному численні.

М

Мережа мовлення - сукупність визначених ліцензією на мовлення каналів мовлення, телемереж, радіочастот, супутників, що використовуються мовником для розповсюдження теле- чи радіопрограм і передач.

Мікрофон (від грецьк. *micros* малий і *phone* звук) - прилад, що перетворює звукові коливання в електричні. Використовується як неодмінна частина апаратури радіо і телебачення. Різні за принципом дії мікрофони за своїми виробничо-експлуатаційними характеристиками поділяються на: 1) неспрямовані - що сприймають звук з усіх боків однаково; 2) двосторонні спрямовані – сприймають звуки, що лунають з протилежних сторін; 3) односпрямовані – що сприймають звук, відправлений безпосередньо в мікрофон.

Мікшер вихідний ефірний - формує остаточний вихід сигналу телекомпанії і повинен просто, без зайвих ефектів, видати в ефір і пряму передачу з АСБ, ПТС, і художній фільм або записану з відеомагнітофона передачу, рекламу, і анонси з комп'ютера і пр. Звук при цьому комутується або мікшується синхронно.

Мікшер студійний - забезпечує трансляцію подій, що відбуваються в реальному часі (випусків новин., концертів, спортивних змагань та ін.) Такий мікшер повинен працювати з великою кількістю джерел - камер, відеомагнітофонів, зовнішніх програм.

Монітор (від англ. *monitor* – слідкувати) - електронний пристрій для відображення інформації; у

телевізійній студії або в апаратній встановлюється для нагляду за зображенням.

Монтажні переходи - прийоми зв'язку між відеокадрами за допомогою спецефектів.

Мультимедійність (від лат. *multum* - много та *medium* - від якого утворюється множина „media”, означає „спосіб”, „посередник”, а також „носії інформації”) – можливість передачі повідомлень в різних знакових системах - вербальній, графічній, звуковій, фото, відео, одночасне використання різних форм інформації і її обробки в єдиному об'єкті-контейнері. Термін „мультимедіа” виник в 90-і роки ХХ століття і припускав злиття всіх каналів передачі інформації - періодичного друку, радіомовлення, телебачення і Інтернету в єдине ціле. Мультимедіа відносно інтернет-журналістики - це можливість використання тексту, графіки, звуку і відео в матеріалах.

О

Освоєння об'єкта телепередачі – виїзд на місце майбутньої позастудійної передачі для обстеження об'єкта цієї передачі за участю працівників ПТС (пересувної телевізійної станції) і телестудії.

П

Павільйон - приміщення на телестудії для відеозапису, звукозапису або прямого передавання в ефір телевізійної програми. У павільйоні є передавальні телекамери, мікрофони, освітлювальні прилади,

приспосовування для підвищення декорацій, відеоконтрольні пристрої, засоби сигналізації, зв'язку і звукового контролю.

Пересувна телевізійна станція (ПТС) – змонтований (зазвичай в автобусі) комплекс апаратури для проведення позастудійних зйомок і телепередач. Висока мобільність ПТС і можливість з її допомогою вести передачу (або запис передачі) поза телевізійною студією визначили широкий діапазон використання ПТС для ведення прямої трансляції з місць визначних політичних подій, спортивних заходів і змагань, різного роду шоу, для передач репортажів у режимі прямого ефіру. До складу типової ПТС зазвичай входять: телевізійна апаратура, змонтована в автобусі; виносні тележурналіські комплекти; підсилювальна апаратура звукового супроводу передачі, зокрема виносні мікрофони; апаратура технологічного зв'язку (технічного й режисерського) з телецентром і між кількома ПТС; радіорелейне устаткування для передачі сигналів телевізійного зображення й звукового супроводу від ПТС у приймаючу апаратну телецентру; апаратура електроживлення від мережі змінного струму або від автономного генератора. Максимальне видалення від автобуса передавальних камер – 2 км., мікрофонів – 400 м. Під час передачі (або запису) кожна ТПК обслуговується оператором, який вибирає сцену або об'єкт для показу телеглядачам. Спостерігаючи на екранах відеоконтрольних пристроїв кілька зображень, що отримуються з ТПК, режисер за пультом в автобусі відбирає необхідне зображення, яке комутується на передавач, й воно поступає на телецентр. Звукорежисер (пульт якого, як правило, знаходиться також в автобусі), підключаючи відповідні мікрофони, винесені на робочий

майданчик, забезпечує звуковий супровід програми, що передається.

Прайм - тайм (від англ. *prime* – перший, кращий, *time* – час) – ефірний час на радіо і телебаченні, що охоплює максимальну кількість радіослухачів і телеглядачів (з 19 до 22 години); найдорожчий ефірний час для реклами, передвиборної агітації і тому подібне.

Пряма трансляція – безпосередня трансляція телепередачі без попереднього запису та монтажу.

Пряме включення – включення у передачу в прямому ефірі картинки й звуку з іншого місця.

Р

Рейтинг телепередачі, програми, каналу (від англ. *rating* - оцінка, визначення вартості) – розмір телевізійної аудиторії, виражений в абсолютних цифрах або у відсотках від загальної телеаудиторії місцевості, регіону, країни тощо. Для кабельного телебачення визначається, виходячи з кількості абонентів. Для телекомпаній, що поширюють телевізійний сигнал ефірним і відкритим (некодованим) способом, найчастіше визначається шляхом проведення соціологічних опитувань.

Т

Телебачення – створення і масове розповсюдження аудіовізуальної інформації в певній системі взаємодії з аудиторією. Під аудіовізуальною інформацією розуміється будь-яке надання в розпорядження населення або окремих осіб засобами телевізійної техніки знаків, сигналів,

зображень, звуків або інших повідомлень, що не носять характер приватної кореспонденції. У поняття „телебачення” входять трансляції, передача або прийом знаків, сигналів, написів, зображень, звуків або відомостей будь-якого роду за допомогою дротяного зв'язку, оптичних систем, радіотехніки або інших електромагнітних систем. Все це робить телебачення одним з найважливіших засобів масової інформації.

Телевізійна камера – камера, що використовується на телебаченні. Телевізійні камери бувають двох видів – студійні та відеокамери (камкордери). Основою будь-якої телекамери є камерна головка. У студійній камери камерна головка стикується з камерним адаптером, до якого приєднується камерний кабель. За допомогою кабелю камера з'єднується з камерним каналом (блоком керування камерою). Відеокамера – це камерна головка, поєднана з відеомагнітофоном (рекордером). Звідси міжнародна назва – камкордер.

Телевізійний журналістський комплекс (ТЖК) – набір телевізійного обладнання (камера, мікрофони, освітлювальні прибори, акумулятори, касети, комутаційні кабелі) для поза студійних зйомок.

Телевізійний сигнал – електричний сигнал, що несе інформацію про зображення. Формується телевізійний сигнал в телевізійній камері.

Телевізійний центр – комплекс технічний засобів, що використовуються задля створення програм телевізійного віщання.

Телеканал (або канал мовлення) – частота, на якій проводиться телевізійне мовлення в ефір згідно з ліцензією Національної ради з питань телебачення і радіомовлення.

Трансляція – передавання в ефір зображення та звуку події, що відбувається.

Ц

Цифрове телебачення - телевізійне мовлення на основі кодованої цифрової інформації; форма одержання й обробки сигналів, які створюють і зображення, і звуковий супровід. Маючи високу перешкодозахищеність, система цифрового кодування забезпечує якість під час передавання аудіовізуальної інформації на будь-якій відстані, розширює творчі можливості телевізійних працівників.

Список використаних джерел

1. Вольнец М. М. Профессия: «оператор»: учеб. пособие / М. М. Вольнец. – М. : Аспект-Пресс, 2008. – 160 с.
2. Гайдамакова Б. Д. Основы редактирования радио- и телепередач / Б. Д. Гайдамакова. – М.: ИПК, 2001. – 62 с.
3. Голядкин Н. А. Анализ аудитории : учеб. пособие для менеджеров телевидения и радио / Н. А. Голядкин. – М., 2000. – 105 с.
4. Дональд Р. Браун. Теле-, радио новости и меньшинства / Дональд Р. Браун, М. Чарлз Файерстоун, Элен Мицкевич. – М., 1994. – 123 с.
5. Дэннис Э. Беседы о масс-медиа / Э. Дэннис, Д. Мэрилл; пер. с англ. В. Касьяненко, Н. Кигай. – М. : Вагриус, 1997. – 186 с.

6. Джазоян А.Е., Коханова Л.А., Калмыков АА. и др. СМИ и современные медиатехнологии. — М., 2000.
7. Еверетт Д. Учебный посібник репортера / Д. Еверетт — К. : Index Промедіа, 1999. — 23 с.
8. Егоров В. Терминологический словарь телевидения. Основные понятия и комментарии / В. Егоров. — М.: Изд-во Ин-та повыш. квалиф. работн. телевидения и радиовещания ФСТР, 1997. — 60 с.
9. Ефимова Н. Н. Звуковое решение телевизионных программ : учеб. пособие / Н. Н. Ефимова. — М. : Изд-во Ин-та повыш. квалиф. работн. телевидения и радиовещания ФСТР, 1999. — 29 с.
10. Засурский Я.Н. Информационное общество, интернет и новые средства массовой информации // Информационное общество. — 2001. — № 2. — С. 24—27.
11. Закон України „Про телебачення і радіомовлення” // Україна: інформація і свобода слова. — К. : Молодь, 1997. — С. 111 — 139.
12. Засоби масової інформації: поняттєвий апарат / за ред. А. З. Москаленка. — К., 1997. — 345 с.
13. Никонов А. В. Звукотехническое оборудование радиодомов и телецентров / А. В. Никонов. — М. : Радио и связь, 1986. — 86 с.
14. Подготовка телерадиорепортажа: (из французского опыта): Реферативное изложение книги Пьера Ганца и Жан-Пьера Шампиа „Репортаж на радио и телевидении” / Ин-т повышения квалификации работников телевидения и радио. — М., 2000. — 85 с.
15. Производство видеопродукции: методическое пособие для самостоятельной работы студентов специальности „Кино-, телеискусство” / Казаков Ю. Н., Коршаков Н. А. — Луганск : ЛГПУ имени Тараса Шевченко, 2003. — 54 с.

16. Птачек М. Цифровое телевидение. Теория и практика / М. Птачек. – М. : Радио и связь, 1990. – 132 с.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1

Луганський національний університет імені Тараса
Шевченка
Інститут культури і мистецтв
Кафедра культурології та кіно-, телемистецтва

Положення про творчу курсову роботу з дисципліни „Мистецтво телерепортажу”

Укладач Т.О.Коженівська

Затверджено
на засіданні
кафедри 7 листопада 2012 року

Луганськ 2012

Творча курсова робота з дисципліни „Мистецтво телерепортажу” виконується студентами спеціальності „кіно-,телемистецтво” на III курсі (другий семестр). Це має бути завершений виробництвом екранний твір (телепередача) у жанрі проблемного або художнього репортажу. На всіх етапах підготовки творчої курсової роботи студент одержує методичну, творчу, організаційну допомогу від керівника. Студентська робота передбачає вміння автора втілювати в екранний твір теоретичні та практичні знання, набуті під час вивчення дисципліни „Мистецтво телерепортажу”.

Вимоги до творчої курсової роботи

1. Студент обов'язково є автором сценарію і ведучим своєї відеороботи. Його поява в кадрі з певним текстом та власне озвучування закадрових текстів є обов'язковим.
2. Студент має здійснити власні оригінальні зйомки. Допускається використання архівних матеріалів або зйомок інших авторів у невеликому обсязі – до 7% від загального хронометражу роботи.
3. Тривалість готової роботи – від 5 до 10 хвилин.
4. Відеоробота повинна містити оригінальний сценарний хід, драматургічну побудову, чітку композицію, авторську позицію з обраної теми, а також бути структурованою у відповідності до обраного формату, використання зображувально-виразних засобів та поєднання всіх елементів твору.
5. В своїй творчій роботі студент має використати всі структурні елементи, притаманні репортажу (відеоряд, закадровий текст, інтерв'ю, стенд-ап, субтитри, лайви).
6. Репортажна передача повинна мати інформаційний привід у вигляді певної реальної події.

7. Курсова робота має бути виконана українською мовою. Іноземні студенти можуть готувати роботи російською мовою.

8. Готова творча курсова відеоробота надається викладачеві у двох примірниках на DVD-дисках. До дисків надається надрукований і належно оформлений сценарій або розширений сценарний план репортажу.

Послідовність дій студента при виконанні творчої курсової роботи

1. Вибір теми, обговорення її з керівником.
2. Дослідження теми, збирання та відбирання матеріалу.
3. Написання сценарної заявки, узгодження з керівником компонентів майбутнього репортажу.
4. Визначення технічних засобів, необхідних для виконання роботи.
5. Написання сценарію або сценарного плану репортажу, затвердження його керівником проекту.
6. Складання графіка зйомок за узгодженням з учасниками передачі.
7. Надання графіка зйомок із зазначенням необхідної телевізійної техніки до навчальної телестудії.
8. Здійснення всіх оригінальних зйомок за графіком.
9. Перегляд відзнятого матеріалу.
10. Підбір архівних матеріалів, фотографій, іншого ілюстративного матеріалу (якщо це потрібно).
11. Написання текстів закадрового авторського коментаря, узгодження цього тексту з керівником.
12. Начитування закадрових текстів.
13. Складання та надання до навчальної телестудії графіка монтажу відеороботи.

14. Запис в комп'ютер (станцію нелінійного монтажу) всього вихідного матеріалу, в тому числі і закадрових начиток.
15. Монтаж роботи за узгодженим з телестудією графіком.
16. Музичне і шумове оформлення відеороботи.
17. Титрування.
18. Попередній перегляд з керівником готової роботи, усунення недоліків у разі необхідності.
19. Запис готової роботи на DVD-диски.

Презентація та оцінювання творчих курсових робіт

Презентація творчих курсових відео робіт – це публічний захист. Кожен студент коротко представляє свою роботу, обґрунтовує вибір теми, героїв, свою авторську позицію. Потім демонструє присутнім свою відео роботу. Після перегляду студент відповідає на запитання.

В ході презентації керівник оцінює творчі курсові роботи, а після закінчення захисту виголошує оцінки.

ДОДАТОК 2

Схема сценарного плану для новинного репортажу

Автор (ім'я, прізвище)

Оператор (ім'я, прізвище)

хронометраж (хвил., сек.)

Назва репортажу(умовна)

Лід (текст ведучого новин у студії, представлення сюжету)

Репортаж

Відеоряд (зміст зображення, ЖЗК (позакадровий текст) яке супроводжує позакадровий текст)

Синхрон - текст будь-якої людини в кадрі (хто і про що розповідає)

Субтитр: (текстове представлення того, хто мовить в кадрі;вказати ім'я, прізвище, посаду)

Відеоряд, який супроводжує текст журналіста

ЖЗК (позакадровий текст)

Стенд-ап (текст репортера в кадрі)

Субтитр: (текстове представлення репортера).

Відеоряд, який супроводжує
текст журналіста

ЖЗК (позакадровий
текст)

Синхрон - текст будь-якої людини в кадрі (хто і про що
розповідає)

Субтитр: (текстове представлення того, хто мовить в
кадрі; вказати ім'я, прізвище, посаду)

Відеоряд, який супроводжує
текст журналіста

ЖЗК (позакадровий
текст)

ДОДАТОК 3.1.

Імітаційна вправа „Німий екран”

Спочатку треба обрати спільний двохвилинний відеосюжет із закадровим текстом, але в одній групі студентам демонструють тільки відеоряд без звуку, а в іншій тільки аудіоряд (текст) без відео. Заздалегідь обговорювався інформаційний привід данного відеосюжету. Завдання студентам першої групи полягає в написанні закадрового тексту (який відповідає відеоряду) з подальшою начиткою його синхронно перегляду (індивідуальне завдання). Друга група повинна описати відеоряд, склавши монтажний план (індивідуальне завдання). У ході заняття кожний студент представляє свою роботу, а наші „глядачі” і „слухачі” – оцінюють зусилля своїх одногрупників. Після демонстрації такого виду навчально-професійної роботи в кожній групі визначається вдалий варіант тексту і змодельованого відеоряду, і лише потім показується конкурсний відеосюжет зі звуком.

ДОДАТОК 3.2

Професійно-рольова гра „Гарячі новини”

Ми пропонуємо нашим учасникам гри професійні ролі творчої групи відділу новин, у процесі програвання яких учасники починають вести себе відповідно до її вимог (на попередньому рівні знань), а на динамічному діяльнісному рівні у майбутніх телевізійних репортерів закріплюються стійкі знання й певні професійні навички. Навчання відбувається за таким алгоритмом:

1. Кожній групі надається завдання (моделювання процесу створення телерепортажу), що містить проблему, яка спочатку ілюструється, а потім вирішується кожним згідно з роллю.

2. У творчій групі обговорюється завдання, конструюється ситуація, розподіляються ролі, визначається зміст кожної ролі та окреслюється коло завдань для кожного учасника.

3. Кожна творча група моделює певну ситуацію та коментує вирішення конкретних професійних завдань за ролями. Моделювання поведінки за певною ситуацією та взаємодія учасників її є емоційним включенням студентів у роль і ідентифікацією з роллю.

4. Після виконання професійно-рольової гри й обговорення групою ситуації відбувається рефлексія, що допомагає проаналізувати досвід вирішення професійних завдань учасників у професійно-рольовій взаємодії, визначитися із досягненням поставленої мети.

З метою закріплення теоретичного матеріалу щодо вирішення професійних завдань та специфіки взаємовідносин учасників було проведено професійно-рольове моделювання процесу створення телевізійного

репортажу події за визначеним інформаційним приводом „Гарячі новини”. Відповідно до розробленого алгоритму моделювання та розігрування ситуації за ролями в процесі експериментальної роботи ми проводили його в декілька етапів.

На першому етапі ми поділили студентів на групи з чотирьох чоловік, кожна з яких отримав завдання змодельовати поетапно професійні дії редактора, кореспондента, оператора, відеоінженера у процесі створення термінового (не прямого) телевізійного репортажу за визначеним інформаційним приводом. Після розподілу ролей кожному учаснику було подано коротку пам’ятку посадових обов’язків кореспондента, оператора, редактора й відеоінженера відділу новин та оговорено зміст цих ролей.

Другий етап передбачав роботу у творчих групах з визначення професійних завдань у загальному процесі створення новин. Отже, кожен *редактор* отримує пакет матеріалів зі служби новин (прес-релізи, листи, телефонограми, „наводки”, факти), відбирає їх і складає список майбутніх подій відповідно до важливості їхнього висвітлення на певному обраному каналі. Потім редактор обирає найважливіший інформаційний привід і проводить робочу нараду, на якій знімальній групі (кореспондент, оператор) пропонується завдання й визначається термін і форма здачі матеріалу (інсценування робочої наради). На цю роботу групі дається 15 хвилин: 10 хвилин підготовка, 5 хвилин інсценування. Під час підготовчого етапу редактор може скористатись допомогою групи.

На третьому етапі *кореспондент (репортер)* обдумує й озвучує свої професійні дії з конкретного інформаційного приводу до виїзду на зйомку – отримання попередніх даних про подію, обставини, синхрони (орієнтовні питання інтерв’ю, особливості місця зйомки,

продумування стендапів, обладнання). На підготовку виділяється 10 хвилин (можливе спільне обговорення з групою). Моделювання професійних дій на зйомці: формулювання теми, визначення виду репортажу і його компонентів (стендапи, лайфи, синхрони), об'єктів зйомки. Складання плану й питань для інтерв'ю. На підготовку виділяється 15 хвилин. *Оператор*, згідно з поставленими задачами репортера, визначається з видами зйомок стендапів і лайфів, підзйомок, атмосферою кадру (інсценування координації дій репортера з оператором на місці зйомки).

На четвертому етапі моделюються дії репортера у процесі перегляду матеріалу і його компіляції (продумується й озвучується репортером і оператором). Складається закадровий текст і формулюється ідея репортажу. На цю роботу виділяється 10 хвилин. Репортер ставить задачу *відеоінженеру* (інсценування) і спільно з ним складає двохрядний сценарій з плануванням переходів і монтажних стиків (на цю роботу виділяється 25 хвилин). *Редактор* дає оцінку змодельованому відеоматеріалу телевізійного репортажу і дає „добро” для випуску в ефір.

На п'ятому етапі ми аналізуємо роботу кожної творчої групи й оцінюємо: скоординованість і мобільність дій у команді, точність моделювання ситуацій, технологічну грамотність кожного спеціаліста й остаточний результат (оцінювався монтажний план).

ДОДАТОК 3.3

Робота над проектом

Кожна група отримала завдання: по-перше, визначити мету роботи цього творчого об'єднання з виробництва телерепортажів, його задачі й функції ; по-друге, визначити структуру об'єднання, членство, особливості роботи; по-третє, знайти оптимальні форми роботи (на базі навчальної телестудії), які б сприяли досягненню поставленої мети; по-четверте, цей проект виконує ще й соціокультурну функцію, тому повинен бути складений з урахуванням його подальшого масового використання. Усе це учасникам конкурсу проектів пропонувалося оформити у вигляді Положення про роботу творчого об'єднання „Студія молодого репортера” і, обравши форму презентації, представити його.

Для презентації готових робіт ми організували виставку проектів, на якій кожна група представляла свій проект в тій чи іншій презентаційній формі (стенд, презентація з елементами драматизації, відеопрезентація та ін.) та захищала його в дискусійній формі. „Відвідувачами” і експертами виступили учасники інших творчих груп та викладачі кафедри кіно-, телемистецтва. Для визначення кращого проекту ми обрали демократичну форму у вигляді скриньки для голосування, у яку кожен відвідувач міг опустити бланк із зазначенням оцінки (100-бальна система) представлених проектів, що й стало засадою визначення кращого проекту творчого об'єднання „Студія молодого телерепортера”.

ПОЛОЖЕННЯ ПРО ТВОРЧЕ ОБ'ЄДНАННЯ „СТУДІЯ МОЛОДОГО ТЕЛЕРЕПОРТЕРА”

I. Загальні положення

1.1. Це Положення регулює діяльність творчого об'єднання „Студія молодого телерепортера”, створеного на базі Інституту культури і мистецтв ЛНУ імені Тараса Шевченка в рамках навчальної діяльності майбутніх телевізійних репортерів, яке називатиметься в подальшому Студія.

1.2. Студія є навчальним студентським об'єднанням, створеним з метою формування важливих професійних якостей і розвитку творчих здібностей майбутніх телевізійних репортерів у процесі навчально-професійної діяльності.

1.3. Студія становить практичну базу для студентів спеціальності „Кіно-, телемистецтво” і є умовою реалізації їхніх можливостей використати свої знання для створення затребуваних інформаційних матеріалів.

1.4. Об'єднання створено при Інституті культури і мистецтв ЛНУ імені Тараса Шевченка, базою діяльності є навчальна телестудія, це об'єднання не є некомерційним об'єднанням.

2. Цілі, задачі й функції

2.1. Основні цілі Студії:

- розвиток у майбутніх телерепортерів важливих взаємопов'язаних професійних якостей – професійної мобільності й професійного мислення;
- формування у студентів практичних навичок майбутньої професійної діяльності в умовах роботи навчальної телестудії;
- формування у членів Студії елементів системи професійного мислення – мобільність і гнучкість

мовленнєво-розумових процесів, діалектичного, творчого і звуко-зорового мислення;

- залучення студентської молоді до активної громадської діяльності;

- створення сегмента соціокультурного інформаційного простору в рамках університету.

2.2. Задачі Студії:

- організація професійно орієнтованої діяльності студентів спеціальності „Кіно-, телемистецтво” в умовах навчального процесу;

- інтеграція навчальної і професійної діяльності, проектування індивідуальних освітніх траєкторій тих, хто навчається;

- висвітлення подій університету, надання трибуни для студентів і викладачів університету з метою створення циклу новинарних та інших інформаційних програм;

- розробка й реалізація програм і заходів щодо підвищення професійного рівня майбутніх телереporterів;

- установа контактів і організація співробітництва з іншими студентськими інформаційними структурами університету з метою обміну досвідом.

2.3. Функції Студії:

- організація систематичних навчально-професійних занять майбутніх телевізійних реporterів;

- здійснення організаційно-творчої роботи;

- використання різних видів творчої роботи з метою відеовиробництва в процесі створення циклу інформаційних програм новин;

- створює власну інформаційну телевізійну програму, яка становить інтерес для студентської молоді й викладачів Університету.

3. Члени Студії, їхні права й обов'язки

3.1. Членами Студії можуть стати студенти спеціальності „Кіно-, телемистецтво”, які визнають Положення про Студію й дотримуються його вимог.

3.2. Почесними членами Студії можуть бути студенти й викладачі університету, які мають заслуги в розвитку Студії, виконанні її цілей і задач незалежно від спеціальності й посади.

3.3. Члени Студії мають право:

- відвідувати всі заняття Студії;
- брати участь у процесі створення інформаційних програм новин;
- вносити свої пропозиції й організувати диспути, ток-шоу, круглі столи тощо.

3.4. Члени Студії зобов'язані:

- брати активну участь у пропаганді цілей і задач Студії;
- допомагати іншим членам організації;
- дотримуватись принципів клубної культури Студії й клубної дисципліни;
- брати участь у роботі Студії, пов'язаній з відеовиробництвом інформаційних програм новин.

4. Структура Студії. Керування Студією

4.1. Вищим органом Студії є загальні збори її членів, які проводяться за необхідності, але не рідше одного разу на три місяці. Загальні збори вважаються правочинними, якщо на них присутні не менше 2/3 членів Студії. Рішення приймається більшістю голосів присутніх.

До компетенції загальних зборів належать:

- обрання Ради Студії;
- визначення основних напрямів діяльності Студії.

4.2. У період між загальними зборами вищим органом об'єднання є Рада, обрана терміном на один рік. Засідання Ради відбувається за необхідності, але не рідше одного разу на три місяці. Засідання Ради правочинне, якщо на ньому присутні не менше 2/3 членів Ради. Рішення Ради приймаються більшістю голосів.

До компетенції Ради входять такі питання:

- прийом і виключення членів Ради;
- ведення обліку членів Студії;
- розробка плану інформаційних проектів, пов'язаних із відеовиробництвом, що здійснюються Студією;
- обрання зі свого складу голови й секретаря терміном на один рік;
- вирішення інших питань діяльності Студії, які не відносяться до комплектації загальних зборів.

4.3. Керують діяльністю Студії голова й куратор.

До обов'язків куратора входять:

- керівництво діяльністю Студії;
- координація діяльності Студії з керівництвом Інституту й Університету;
- рішення оперативних питань внутрішньої діяльності Студії;
- надання навчальної й організаційно-методичної допомоги членам Студії з метою інтеграції освітніх програм, створення професійно-моделюючого середовища навчання, удосконалення професійної освіти майбутніх телевізійних репортерів;
- координація плану роботи Студії зі створення програм новин та інших заходів у рамках інформаційного простору Інституту й Університету – зустрічей, ток-шоу, дискусій, круглих столів та ін.

ДОДАТОК 4.1

Методичні рекомендації до виконання практичних робіт

1. *Проаналізувати використання фотографії в екранних творах, переглянувши самостійно в ефірі передачі різних форм та жанрів.*

Визначити, з якою метою використані фотографії, яке змістове навантаження вони несуть. Звернути увагу: з якою метою використані архівні фото, а з якою-сучасні.

2. *Взяти інтерв'ю у фоторепортерів Луганщини про їхню професійну діяльність і розповісти про ці знайомства на занятті.*

Підготовка до пізнавального заняття у вигляді розповіді про зустріч з фотографами.

3. *Позиція ведучого новин на прикладах інформаційних передач загальноукраїнських телеканалів (аналіз).*

Кожен канал має обмежену кількість ведучих новин, кожен з ведучих-особистість. Виділити характерні риси поведінки та піднесення інформації в лідах. Звернути увагу на пріоритети верстки новин на різних телеканалах.

4. *Творча робота. Написання репортажних текстів з урахуванням критеріїв для цього жанру.*

Повторити критерії репортажу на відміну від інших жанрів. Необхідно додержуватися цих критеріїв при написанні репортажного тексту.

5. *Визначити різницю в концепціях новинних випусків: „Новини” (Перший національний), „ТСН” (1+1),*

„Подоробиці” (Интер), „Факти” (ICTV), „Репортер” (Новий канал), „Вікна” (СТБ), „Сьогодні” (ТБІ).

Визначити поняття „концепція” і застосувати його для виконання завдання. Проаналізувати, в чому проявляється концептуальний підхід у подачі новин різних телеканалів.

6. Збереження анонімності джерела інформації в разі необхідності. За яких умов репортер має розкривати анонімого постачальника інформації.

Скористатися книгою : „Українське законодавство: засоби масової інформації”.-К.:IREX-медіа, 2004

7. Правила цитування та використання цифрових даних у телерепортажах.

Звернутися до лекції за цієї теми. Запам`ятати правила цитування та використання цифрових даних у телерепортажах.

8. Перебування на місці подій. Збирання інформації.

Зібрати повний обсяг інформації. Звернути увагу на емоційний аспект події(свідки, учасники) і неупереджений (офіційні особи).

9. Творча робота. Написання текстів про одну і ту ж подію для інформаційного репортажу і для проблемного репортажу.

Пам`ятати, що проблемний репортаж знаходиться на межі інформаційних і аналітичних жанрів. Композиція і лексика цих двох видів репортажів різна.

10. Дискусія. Професія телерепортера: престижно чи небезпечно?

Дискусія відбувається на основі досвіду студентів, здобутого при знайомстві з матеріалами ЗМІ на цю тему.

11. *Визначити та проаналізувати в новинах за тиждень екстрені події (подача матеріалу репортером, інтерв'ю свідків та офіційних осіб, фоновий матеріал, роль подробиць тощо).*

Необхідно впродовж тижня дивитись новини, зафіксувати, які з них екстрені, щоб проаналізувати їх за всіма параметрами.

12. *Законодавчий захист журналістів, які працюють в „гарячих точках».*

Звернутися до видання: „Нормативно-правові акти з питань регулювання телерадіопростору України”.- К., 2000

13. *Творча робота. Підготувати тематичний сюжет. Зібрати матеріали (інформацію, відеоматеріали, різні фактичні дані тощо). Написати сценарій. Здійснити зйомку. Начитати позакадровий текст. Змонтувати сюжет.*

Здійснити послідовно всі дії, які необхідні для підготовки сюжету. Особливу увагу приділити сценарній роботі, пам'ятаючи, що тематичний сюжет передбачає глибоке проникнення в тему.

14. *Аналіз новинних сюжетів .Мова відео зображення. Складові частини репортажу. Рух на екрані та композиція кадру. Задачі оператора і репортера.*

В сюжетах, які мають бути переглянуті під час заняття, виділити всі елементи, які зазначені в завданні.

15. *Письмова робота. Розробка запитань для інтерв'ю згідно з типологією.*

Повторити матеріал про типологію інтерв'ю згідно з метою і задачею.

16. *Перегляд та аналіз новинних сюжетів з точки зору використання синхронів.*

Пам'ятати, що синхрон-це людській фактор у показі подій, а також емоційний аспект сюжету.

17. *Перегляд та аналіз передач в жанрі інтерв'ю.*

Заняття будується на кількох передачах циклу „Портрети з Сергієм Дорофєєвим” (5 канал).

18. *Різниця між інтерв'ю та бесідою (різні види поведінки журналіста). Провести в навчальній студії інтерв'ю та бесіду за однією темою.*

Кожен студент готує дві відео роботи. Врахувати різні типи поведінки журналіста, різне формулювання питань, різну побудову спілкування.

19. *Творча робота. Сценарна розробка спровокованих ситуацій для гумористичних телерепортажів (постановчих).*

Необхідно ввімкнути фантазію і почуття гумору.

20. *Репортаж в пресі, на радіо, на телебаченні. Специфіка підготовки репортажів з урахуванням виду ЗМІ та засобів розповсюдження інформації.*

Ознайомитись з репортажними матеріалами у різних видах ЗМІ. Зосередитися на характерних відмінностях цього жанру в залежності від специфіки каналу інформації.

21. *Текст та відеоряд у репортажі. Їхнє співвідношення.*

Звернути увагу, як використані в переглянутих репортажах різні види взаємодії тексту і відеоряду: текст не дублює зображення, текст дублює зображення, контрапункт.

22. Творчі роботи. Написання сценаріїв репортажів з різними завданнями.

Завдання: написати сценарій подієвого, тематичного, спеціального репортажів.

Врахувати особливості цих репортажних жанрів. Задіяти максимальну кількість коротких синхронів. Звернути увагу на органічне використання стенд-апів.

23. Перегляд та аналіз спеціального репортажу: ознаки, відмінності, призначення.

Згадати, чим відрізняється спецрепортаж від інших жанрів. Прослідкувати його ознаки в переглянутому матеріалі.

24. Складання схеми сценарія телерепортажу з певних компонентів: відеоряд, позакадровий текст, звукові фрагменти (синхрони, стенд-апи), шуми, субтитри, лайви, лід.

Схема не містить конкретного змісту. Перелічені компоненти є обов'язковими. Запропонувати їх композиційне розташування.

25. Зйомка стенд-апів в русі та з різними атрибутами в руках.

Завдання потребує попередньої самостійної підготовки: придумати текст стенд-апу, знайти предмети, пов'язані з темою, задіяти їх при вимовленні тексту. Намагатися не знаходитися в статичному положенні під час зйомки.

26. Написання та начитування на мікрофон репортажних текстів.

Написати репортажний текст з урахуванням того, що автор буде його вимовляти. Обов'язково прочитати текст в голос до запису. Внести корективи, якщо треба. Начитати.

Потім-колективне прослуховування текстів, аналіз вдалих моментів та помилок.

27. Дві або три групи студентів готують репортажний сюжет на одну й ту ж тему незалежно один від одного. Співставити сюжети, проаналізувати, визначити самий вдалий.

Сенс завдання-створити конкурентне середовище, дати стимул зробити сюжет якнайкраще.

ДОДАТОК 4.2

Методичні рекомендації до виконання лабораторних робіт

1. *Оцінити фотознімки своїх товаришів за такими критеріями: авторський задум, задача автора, мета, відбір того, що увійшло в кадр, ракурс зйомки, відповідність обраному жанру.*

Пригадати критерії оцінки фотознімка. Кожну фотографію проаналізувати згідно з критеріями. Особливу увагу приділити визначенню жанрової приналежності знімка.

2. *Використання логічних наголосів, інтонації, темпоритму, артикуляції при вимовленні позакадрових текстів перед мікрофоном.*

Записуючи в студії текст перед мікрофоном, звернути увагу на використання всіх зазначених засобів. при аналізі аудіо запису група аналізує кожен текст з точки зору правильного або неправильного використання цих засобів.

3. *Визначити параметри монтажу екстрених подій у переглянутих в ефірі новинних сюжетах.*

Є певні особливості в подачі екстрених новин. Визначити, як новини цього виду відрізняються від інших за допомогою певних прийомів монтажу.

4. *Після відвідування події моделювання за схемою оперативного репортаж.*

Припускається, що, перебуваючи на події, кожен студент здійснив збирання матеріалу. Необхідно змоделювати за схемою(яку складали раніше) саме оперативний репортаж. Пам`ятати, що для такого сюжету не треба заглиблюватися

в тему, а треба точно, достовірно і правдиво розповісти про події.

5. Моделювання інтерв'ю з використанням якісної та кількісної функцій.

Врахувати, що якісна функція використовується тоді, коли треба у співбесідника дізнатися про думку, а кількісна-про факт або обставини події.

За однією темою або подією необхідно змоделювати два інтерв'ю з різними функціями.

6. Моделювання інтерв'ю у прямому ефірі.

Складність завдання полягає в тому, що нічого не можна почати з початку або сказати ще раз. Треба виходити із складного положення за будь-яких умов. В навчальних цілях цей «прямий ефір» буде записано на плівку для подальшого аналізу.

7. Силует-інтерв'ю. Випадки використання такого виду інтерв'ю. Зйомка в студії.

Мати на увазі, що цей тип інтерв'ю використовується у випадках, коли треба приховати зовнішність людини. Важливо знати: при зйомці це можливо зробити, використовуючи контрове світло, при монтажі-за допомогою спецефекту.

8. Вправа: робота з мікрофонами різних типів під час інтерв'ю в студії та за її межами.

Ця вправа дає можливість пристосуватися до мікрофонів-шнурових та радіо мікрофонів-різних типів. Звернути увагу: різні мікрофони потребують різної поведінки репортера при зйомках стенд-апів та інтерв'ю.

9. *Кожна з 2-х груп вигадує сюжет події і розіграє цю подію перед іншою групою. Завдання: спостерігати подію, потім описати її.*

Місце проведення пропонують самі студенти. Ситуація повинна бути зрозумілою без додаткових пояснень. Доцільно використати зовнішній конфлікт. Потім в аудиторії описати те, що побачили і почули.

10. *Моделювання прямих включень з місця подій у новинному випуску. Завдання виконується у навчальній студії.*

Це складне завдання. Ведучий в студії заздалегідь одержує від репортерів теми їхніх включень, розподіляє їх в певному порядку. Репортери знаходяться поза студією і орієнтуються за командами оператора (який через гарнітуру одержує ці команди з режисерського пульта). Репортери мають право залучати співбесідників. Це імітація прямих включень в новинний випуск, тому нічого не можна повторити. Виконання вправи потребує чітких дій і великої уваги з боку всіх учасників. Паралельно ведеться зйомка з метою подальшого виконання завдання.

11. *Творча відеоробота: підготовка повноцінного випуску новин. Розробка концепції передачі, визначення формату, хронометражу сюжетів. Визначення тематики, знаходження інформаційних приводів. Зйомка сюжетів різних жанрів. Запис синхронів та стенд-апів. Перегляд відзнятого матеріалу, розшифровка синхронів, складання монтажного аркушу вихідного матеріалу. Пошук архівних кадрів, ілюстративного матеріалу. Написання сценарію кожного сюжету та сценарного плану всього випуску. Начитування позакадрових текстів. Запис всього матеріалу в комп'ютер. Здійснення монтажу кожного сюжету. Знаходження дизайнерського стилю для титрів*

та субтитрів. Титрування кожного змонтованого сюжету. Зйомка в студії ведучого новин з лідами (текстами представлення сюжетів). Верстка випуску новин за виробленою концепцією. Перегляд та аналіз готового інформаційного випуску.

На цю роботу виділено багато часу, але всі етапи її виконання потребують оперативних дій. Важливо працювати в команді на кінцевий результат.

Лісневська А. Коженівська Т. Мистецтво телевізійного репортажу. – Навчально-методичний посібник.

Актуальність та доцільність навчально-методичного посібника „Мистецтво телевізійного репортажу” визначено необхідністю розробки нових підходів до професійної освіти майбутніх фахівців телебачення, зокрема телевізійних репортерів, тому що проблема фахової підготовки телевізійних репортерів стала важливою для різних сфер життєдіяльності суспільства, майбутнє якого стає все більш залежним від мас-медіа. В суспільстві сьогодні підвищено роль інформації, тому змінюються погляди і на інформаційне телемовлення, і на роль телебачення у житті людини.

Навчально-методичний посібник складається з трьох розділів – „Специфіка сучасної репортажної тележурналістики”, „Режисерські та операторські аспекти підготовки телерепортажу”, „Особливості відеовиробництва телерепортажу” та відповідного до кожному з них глосарію. Зазначений навчально-методичний посібник сприяє вирішенню таких завдань як зміцнення міждисциплінарних зв'язків в межах блоку фахових дисциплін, систематизація понятійно-категоріального апарату майбутнього телерепортера, вдосконалення процесу фахової підготовки майбутніх телевізійних репортерів, сприяння процесу формування професійного мислення майбутніх телевізійних репортерів.

Посібник має компенсувати дефіцит навчальної літератури з теорії й практики телевізійного репортажу, що сприятимуть більш глибокому розумінню студентами процесу створення телерепортажу.

Ключові слова: телебачення, телерепортер, журналістська справа, технологія відеовиробництва, інформаційні жанри на телебаченні.

Лесневская А., Коженовская Т. Искусство телевизионного репортажа. – Учебно-методическое пособие.

Актуальность и целесообразность учебно-методического пособия «Искусство телевизионного репортажа» продиктованы необходимостью разработки новых подходов к профессиональному образованию будущих специалистов телевидения, в частности телевизионных репортеров, так как проблема профессиональной подготовки данных специалистов стала важной для различных сфер жизнедеятельности общества, будущее которого становится все более зависимым от масс-медиа. Сегодня в обществе повысилась роль информации, изменились взгляды и на информационное вещание.

Пособие состоит из трех разделов – «Специфика современной репортажной тележурналистики», «Режиссерские и операторские аспекты подготовки телерепортажа», «Особенности видеопроизводства телерепортажа» и соответствующего каждому из них глоссария. Данное учебно-методическое пособие способствует решению таких важных задач, как укрепление междисциплинарных связей в пределах блока специальных дисциплин, систематизация понятийно-категориального аппарата будущего телерепортера, оптимизация процесса профессиональной подготовки будущих телерепортеров, формирование профессионального мышления данных специалистов.

Ключевые слова: телевидение, телерепортер, журналистская работа, технология видеопроизводства телерепортажа, информационные жанры на телевидении.

A. Lisnevskaja, T. Kozhenovskaja. The Art of Television Reporting. – Guidance manual.

The relevance and practicability of “The Art of Television Reporting” guidance manual is determined by the need for development of new approaches to professional education of future television experts, particularly television reporters, since the problem of professional training of television reporters became important for different areas of society’s activity, as long as its future becomes increasingly dependent on mass media. The role of information increases in society these days. Therefore, the views on information broadcasting and role of television in human life change as well.

The manual consists of three sections: “Specific characters of modern reporting television journalism”, “Aspects of creation of television report by director and cameraman”, “Features of television report video production” and corresponding glossary for each section. The manual contributes to solving such problems as increasing interdisciplinary connections within a block of professional disciplines, systematization of framework of categories and concepts of future television reporters, improvement of professional training of future television reporters, facilitating formation of professional thinking of future of television reporters.

The manual shall compensate for the lack of educational materials concerning theory and practice of television reporting and promote a better students' understanding of television report creating process, role of the television reporter in it and the current format of this profession, consisting of three ones: journalist, cameraman and director.

Key words: television, television reporter, journalism, video production technology, informational genre on television.

Навчально-методичне видання

ЛІСНЕВСЬКА Аліна
КОЖЕНОВСЬКА Тетяна

МИСТЕЦТВО ТЕЛЕВІЗІЙНОГО РЕПОРТАЖУ

*Навчально-методичний посібник
для студентів за напрямом підготовки
„Кіно-, телемистецтво” та „Тележурналістика”*

За редакцією автора
Комп’ютерне макетування – О. Г. Сущенко
Коректор – Н. С. Безгодова

**Здано до склад. 06.02.2013 р. Підп. до друку 06.03.2013 р.
Формат 60x84 1/16. Папір офсет. Гарнітура Times New Roman.
Друк ризографічний. Ум. друк. арк. 00. Наклад 300 прим. Зам № 00.**

Видавець і виготовлювач
Видавництво Державного закладу
„Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”
вул. Оборонна, 2, м. Луганськ, 91011. т/ф: (0642) 58-03-20.
e-mail: alma-mater@list.ru
Свідоцтво суб’єкта видавничої справи ДК № 3459 від 09.04.2009 р.